

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií



Diplomová práce

Bc. Beáta Kramárová

**VLIV ROZVODU NA VZTAHY MEZI RODIČI
A JEJICH DOSPÍVAJÍCÍMI DĚTMI**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vliv rozvodu na vztahy mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi“ vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité literární a odborné zdroje uvedené v seznamu odborných zdrojů.

V Olomouci dne 20. 4. 2021

.....
Bc. Beáta Kramářová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za čas, který mi věnovala při konzultacích, pomoc, ale také za ochotu, cenné rady a vstřícné jednání, které mi poskytovala po celou dobu při zpracování diplomové práce.



Obrázek č. 1, Zdroj: Pinterest

„Bolest, zklamání a slzy jsou tři učitelé, kteří ti dají do života největší zkušenosti.“

Hanka Ingridová

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Beáta Kramárová
Katedra:	Pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph. D
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Vliv rozvodu na vztahy mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi
Název v angličtině:	The effect of divorce on relationships between parents and their adolescent children
Anotace práce:	<p>Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat vliv rozvodu na vztah rodič-dítě s odstupem času.</p> <p>V úvodu je popsána rodina z hlediska jejího vývoje, znaků a funkcí, které jsou pro ni charakteristické. Dále se zaměřuje na rozvodové fáze a situaci po rozvodu, kdy se v souvislosti na to věnuje dopadu rozvodu na děti. V závěru je popsána situace v porozvodové péči o děti a její jednotlivé typy.</p> <p>V rámci výzkumného šetření byly použity metody kvalitativního výzkumu, kdy byl realizován rozhovor a pozorování. Cílovou skupinu tvořilo 5 respondentů.</p>
Klíčová slova:	Rodina, rozvod, dítě, reakce dítěte na rozvod, porozvodová péče, syndrom zavrženého rodiče.
Anotace v angličtině:	<p>The main goal of the diploma thesis is to analyze the effect of divorce on relationships between parents and their adolescent children over time.</p> <p>The introduction of the theoretical part describes the concept of family in terms of its development, features and functions that are characteristic of it. The thesis also focuses on the divorce phase and situation after the divorce. Following this, the thesis defines the the impact of divorce on children.</p>

	<p>At the end of the theoretical part describes the situation in post-divorce care and its individual types.</p> <p>Methods of qualitative research were used in the research survey, which consisted of conducting an interview and observation. The target group consisted of 5 respondents.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Family, divorce, child 's reaction to divorce, reactions, post-divorce care, parental alienation syndrome.
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1</p> <p>Příloha č. 2</p> <p>Příloha č. 3</p> <p>Příloha č. 4</p> <p>Příloha č. 5</p>
Rozsah práce:	130 stran
Jazyk práce:	Český

OBSAH

ÚVOD	9
1 RODINA	11
1.1 Vymezení pojmu	11
1.2 Historie rodiny	12
1.3 Současná rodina	15
1.4 Funkce rodiny	17
1.5 Typologie rodiny	18
1.6 Role ženy a muže v rodině	20
2 ROZVOD	24
2.1 Pojem rozvod	24
2.2 Příčiny rozvodu	27
2.3 Typy rozvodu	32
2.4 Fáze rozvodu	33
2.5 Situace po rozvodu	35
3 DÍTĚ A ROZVOD	39
3.1 Vymezení pojmu dítě	39
3.2 Období dospívání	40
3.3 Reakce dítěte na rozvod	42
3.4 Reakce v období dospívání	45
3.5 Dopad rozvodu na dítě	46
4 POROZVODOVÁ PÉČE O DÍTĚ	49
4.1 Výhradní péče matky	50
4.2 Výhradní péče otce	51
4.3 Střídavá péče	53
4.4 Společná péče	54
4.5 Porozvodové uspořádání péče v evropských zemích	56
4.6 Syndrom zavrženého rodiče	58
4.7 Nový partner po boku rodiče	60
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	63
5.1 Cíle výzkumu, metodologie a organizace	63
5.2 Případové studie	68
Případová studie č. 1	68
Případová studie č. 2	74
Případová studie č. 3	80
Případová studie č. 4	86
Případová studie č. 5	92

5.3 Výzkumné závěry.....	98
ZÁVĚR.....	107
SEZNAM ZKRATEK.....	108
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	109
SEZNAM GRAFŮ	117
SEZNAM OBRÁZKŮ	118
SEZNAM TABULEK	119
SEZNAM PŘÍLOH.....	120

ÚVOD

Diplomová práce je zaměřena na velmi frekventovaný a zároveň závažný problém, který se netýká pouze jedince jako takového, ale celé společnosti. Téměř polovina manželství se v současné době rozvádí a mnozí rodinu ani manželství neberou vážně, nejsou si vědomi jejich důležitosti. Lidé do manželství často vstupují s velkým očekáváním, která jsou mnohdy romanticky zidealizovaná a nedokáží čelit výzvám a povinnostem, které rodinný život přináší. V mnohých případech jsou příliš líní a zaneprázdnění na to, aby vkládali svou energii do řešení problémů. Právě na základě toho, když se jisté představy o manželství nenaplní, řeší zklamání radikálním způsobem, rozvodem.

Rozvod řadíme mezi nejtěžší zátěžovou situaci v životě člověka, která nezasahuje pouze rozvádějící pár, ale zejména se vážným způsobem dotýká jejich dětí, které se musí potýkat s nejednou změnou v rodinných vztazích. Rodina má v životě dítěte důležitý význam a nezastupitelnou roli. Přítomnost otce i matky je pro dítě klíčová. To, co rodina dítěti předá, si sebou nese celý život a následně předává dalším generacím. Rodina určuje sociální status dítěte, je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální sebeuvědomění. Prostřednictvím rodiny si také dítě uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat vliv rozvodu na vztah rodič-dítě s odstupem času.

Dílčí cíle práce jsou stanoveny následovně:

- Popsat instituci rodiny, její podobu v jednotlivých etapách historie a její postavení v současnosti.
- Zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny rozvodu a následně přiblížit porozvodovou situaci.
- Zkoumat, jak dítě i samotný dospívající reaguje na rozvod rodičů a s jakými problémy se musí potýkat.
- Charakterizovat formy porozvodové péče o dítě a zjistit, jak dítě vnímá nového partnera po boku rodiče.

Diplomovou práci tvoří pět kapitol. V úvodu se věnuji stěžejnímu tématu rodina, kde popisuji samotný pojem a zároveň se zabývám jeho historií. V souvislosti na to se zaměřuji na rodinu současnou, přibližuji funkce, typologie rodiny a soustředím se na roli muže a ženy v rodině. Následně objasňuji rozvod a seznamuji s nejčastějšími příčinami rozvodu. Charakterizuji typy a fáze rozvodu a věnuji se porozvodové situaci v rodině. V návaznosti na to se zaměřuji na samotný pojem dítě, vymezuji období dospívání a zabývám se reakcí dítěte a dospívajícího na rozvod. Následně popisuji dopad rozvodu na dítě. V závěru teoretické části se soustředím na porozvodovou péči o dítě, kde přibližuji jak výhradní péči matky a otce, tak péči střídavou a společnou. V souvislosti na to se zabývám uspořádáním porozvodové péče v evropských zemích. V neposlední řadě charakterizuji syndrom zavrženého rodiče a věnuji pozornost tomu, jak dítě vnímá a přijímá nového partnera po boku rodiče. V rámci výzkumu jsem použila metody kvalitativního výzkumu, kdy jsem realizovala polostrukturovaný rozhovor a zároveň jsem uplatnila metodu pozorování. Na základě těchto metod jsem vytvořila pět případových studií osob, které prožili rozvod svých rodičů v dospívajícím věku.

Zvolenou problematikou se u nás zabývala řada autorů, např.: Zdeněk MATĚJČEK, Jeroným KLIMEŠ, Ilona ŠPAŇHELOVÁ, Tomáš NOVÁK, Eduard BAKALÁŘ, Oldřich MATOUŠEK. Ze zahraničí bych chtěla uvést následující jména: Paul AMATO, Laura Spencer LOOMIS, Alan BOOTH či Michael LAMB.

1 RODINA

„První, co člověk v životě najde, poslední, za čím natáhne ruku, nejcennější, co v životě má, je rodina.“

Adolph Kolping

Rodina tvoří neodmyslitelnou součást našich životů od narození do smrti. V současné době je pojem rodina definován mnohými odborníky a téměř každý z nás si jej vykládá různě. Obecně můžeme říci, že se jedná o nejdůležitější a nejzákladnější společenskou jednotku, která má ve společnosti nenahraditelnou roli. Umožňuje každému jedinci poznávat svět, prostředí kolem nás, a také budovat svou jedinečnou osobnost. Člověk se prostřednictvím rodiny učí hrát základní sociální role celý život.

V životě dítěte má rodina důležitý význam. Dítě se do ní rodí, dostává od ní, či přesněji od svých rodičů genetickou výbavu. Má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. Ovšem, aby rodina jako instituce byla funkční a harmonická, je zapotřebí, aby obsahovala prvky, jako jsou trvalost, spolehlivost, soudržnost, obzvláště při dosahování společných rodinných cílů (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

1.1 Vymezení pojmu

Rodina je nenahraditelnou institucí, která spojuje specifické a univerzální. Proto je považována za podstatný a pevný prvek života celé společnosti. Každá rodina je něčím zvláštní a odlišná od jiných rodin a každá v nějaké míře respektuje obecně závazná pravidla fungování společnosti. Pojem však není vůbec lehké jednoznačně vymezit, neboť je mnohými odborníky definován různě. Tím chceme říci, že definice rodiny bude odlišná od psychologa, sociologa či pedagoga (MATĚJČEK, 1994).

Z hlediska psychologie je pojem rodina charakterizován jako *„společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědnosti a vzájemnou pomocí“* (HARTL & HARTLOVÁ, 2000, s. 512).

Další definice rodiny říká, že rodina je *„biopsychosociální skupina, která vzniká ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi kterými neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí“* (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 11).

MATĚJČEK (1994, s. 15) uvádí, že rodina *„je zajiště nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak se známe dnes. A vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního,*

jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat na život.“

1.2 Historie rodiny

Rodina, jako dynamický prvek, se v průběhu času neustále mění a ve společnosti se plynule vyvíjí určitým směrem. V následujícím textu proto přiblížíme, jak se samotný pojem, význam a podoba rodiny v průběhu jednotlivých dobách měnily.

Pravěk zaznamenává první kořeny rodiny. Na planetě se objevuje člověk dnešního typu, který žil v pokrevně spřízněných skupinách. Jejich společností byl takzvaný klan, kde byly typické stejné náboženské obřady a obývání společného území. V zemích kolem Středozevního moře kolem roku 10 000 – 8000 let př. n. l. došlo k oteplování, které představovalo usazování lidí na jednom místě, pěstování rostlin a chov zvířete pro svou potřebu. Toto období je nazýváno jako neolitická revoluce, která kladla důraz především na ženské hodnoty a principy. To představovalo rodit děti a pečovat o ně. Pro muže bylo typické účastnit se loveckých obřadů a shánět tak obživu pro svou rodinu. Ženy se dále zaměřovaly na tkaní, předení, či výrobu keramiky. Zároveň se společně s muži věnovaly pěstování plodin, které znamenaly hlavní zdroj obživy. Po neolitické revoluci se ovšem mění situace rodiny a do vedoucí role postavení se dostávají muži. Postupně se začínají rozvíjet jednotlivá řemesla, obchod a vznikají trvale obydlená a hospodářská území. Na jednotlivých územích roste, jak počet obyvatel, tak i počet dětí (MATOUŠEK, 2003).

Antika byla v rámci rodiny silně patriarchální, což znamená, že v čele rodiny stál muž, který ve svých rukou držel domácnost i s celým služebnictvem. Ti nesvobodní, otroci, byli vyvrženi z příbuzenských vztahů, nepobývali v rodině, ale museli sloužit bohatým pánům (GOODY, 2006). Ženy se vdávaly již na konci puberty, a pokud se před svatbou o dívku ucházelo více mužů, bylo zvykem, že se muži účastnili soutěží na základě, kterých vybral nejlepšího ženicha dívce otec. V Řecku byl sňatek vykonáván pouze z důvodu mužského následovníka, a nikoli z lásky. Mužům, kteří se ženit odmítli, hrozil dokonce trest smrti. V této době měly ženy podřízená postavení. Většinu času trávily v domě, kde měly vyhrazenou část a ven tak vycházely velmi zřídka. Řádně pečovaly o chod domácnosti a vzdělání měly minimální. Svatba i narození byly provázány rituály. Po narození dítěte mohl otec dítě zavrhnout, mělo-li viditelnou vadu.

Plnoprávnou bytostí se dítě stalo v okamžiku, kdy mu bylo přiděleno vlastní jméno. Ve starém Řecku byly povoleny potraty pouze tehdy, pokud žena měla souhlas svého manžela. Na veřejná místa byly v košíku či v hliněné nádobě odkládány nemocné, nemanželské, nechtěné či nedonošené děti. Při rozvodu se žena musela obrátit na státního úředníka, který posoudil její důvody. Důvodem k rozvodu nebyla nevěra, ale například násilí nebo špatné zacházení se ženou. Římská společnost si rodiny cenila daleko více. Staří Římané sestavili roku 450 př. n. l. právní kodex „*Dvanáct desek*“, v něm prohlásili, že rodina je základní jednotkou společnosti. Římské právo rozlišovalo dva druhy sňatku. *První sňatek*, tzv. přísný, představoval přechod ženy z péče otce do péče manžela. *Druhý sňatek*, tzv. volný, ponechal ženy s veškerými majetkovými, dědickými a jinými právními následky v péči otce. Tyto druhy sňatků ovšem zanikají s nástupem císařství. Současně se mění postavení ženy, kdy i nebohaté se mohly stát vychovatelkami, kadeřnicemi, švadlenami či obchodnicemi a majetné ženy získaly možnost, prosadit se v politice (MATOUŠEK, 2003).

Středověk vnímá rodinu jako základní instituci, bez níž by jedinec nemohl existovat. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo. Základem domácnosti je nukleární rodina, vzhledem k nízkému průměrnému věku lidí, byla vícegenerační rodina neobvyklým jevem. Na venkově byly sňatky uzavírány velmi brzy, z důvodu obohacení o pracovní sílu v rodině. Ve městech se musel muž stát nejdříve ekonomicky soběstačným, aby mohl uzavřít sňatek s ženou. Otcové nevěst, kteří domlouvali sňatek, obdrželi za dceru tzv. zasnubní dar. Po svatbě bylo striktně zakázáno cizoložství a od obou partnerů byla vyžadována absolutní věrnost (MATOUŠEK, 1997).

Znovu vstoupit do manželství bylo povoleno pouze vdovcům, kteří se mohli ucházet pouze o vdovy. Na začátku středověku nebylo možné k rozvodu přistoupit, pouze sňatek anulovat, a to z přesně stanovených důvodů. Rovněž nebylo možné mít jiné, státem uznané potomky než ty, které měl se svým prvním partnerem či partnerkou. Postoje k instituci rodiny byly v řadě států různé, což zejména záviselo na vlivu církve. Kde byla církev na prvním místě, např. v Itálii nebo v Anglii, nebyl rozvod povolen, pouze jen za výjimečných okolností. Pohanské národy sice rozvod povolily, avšak společnost tento krok většinou odsoudila (GOODY, 2006).

I ve středověku přetrvává vedoucí postavení muže a podřízená role ženy, necitelnost vůči nenarozeným nebo čerstvě narozeným dětem, vázanost rodiny na majetek (MATOUŠEK, 1997).

Novověk přináší mnoho změn. Moc patriarchální hlavy domácnosti postupně upadá. Začíná se objevovat rodina nukleární, jež je tvořena mužem, který zajišťuje rodinu po finanční stránce a ženou, která se stará o chod domácnosti. Setkáváme se s manželstvím, do kterého partneři vstupují dobrovolně, bez předem sjednané dohody rodičů (MOŽNÝ, 1990).

Již v renesanci měly ženy možnost věnovat se určitým dostupným povoláním, o které mužské zastoupení nejevilo značný zájem. Spis „*Práva ženy a občanky*“, který je považován za první artikulaci vznikajícího feminismu, byl vydán v Paříži v roce 1791. Tento spis požadoval naprostou rovnost mužů a žen před zákonem. Dodnes je ovšem proces emancipace žen neukončeným procesem. První ženské jednotky, i první ženský politický klub, vznikaly již za Velké francouzské revoluce, později byly však rozpuštěny. Až v roce 1870 měly ženy právo na svůj vlastní majetek. Volební právo žen, o které se bojovalo na přelomu 19. a 20. století, bylo přiznáno s mnoha podmínkami až po první světové válce (např. vdaným ženám nad třicet let). V 18. století přinesla průmyslová revoluce řadu změn. Pracovní místa přenesla industrializace a rozvoj průmyslu z rodiny do továren a obyvatele soustředila do měst. Zavedení povinné školní docházky v roce 1774 zásluhou Marie Terezie odvedlo děti na větší část dne od rodiny. Ženy, někde i děti, začaly v průmyslu pracovat na přelomu 19. a 20. století. To způsobilo, že se domácí práce stala pro ženu přítěží a přestala mít na trhu práce hodnotu (MATOUŠEK, 2003, s. 32-34).

1.3 Současná rodina

Dnešní společnost charakterizuje muže i ženu jako rovnocenné osobnosti a partnery. Zatímco na straně muže došlo ke ztrátě mocenského postavení uvnitř rodiny, žena získala velkou řadu práv a s tím souvisejících povinností. Muži se tak v současné době dokážou rovnat z hlediska zaměstnání, ekonomické zajištěnosti, společenského statusu či celkové soběstačnosti (DUDOVÁ, 2008).

V současné rodině dochází k poklesu její stability. Jedním z důvodů je nevstupování partnerů do svazku manželského. Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2019) stále roste podíl svobodných, a to u obou pohlaví. Ve srovnání s rokem 2013, kdy k 31. 12. 2013 bylo více než 23 % žen a 37 % mužů svobodných, se popsáný trend k 31. 12. 2019 ještě výrazně zvýšil. Více než polovina, konkrétně 50,5 %, žen a 66 % případů mužů bylo k 31. 12. 2019 svobodných. Dalším nepříznivým ukazatelem je rozvodovost. Polovina uzavřených manželství končí v dnešní době rozvodem. Ovšem důležité je zmínit, že rozvodů ubývá v důsledku toho, že méně lidí uzavírá sňatek. To potvrzuje i Český statistický úřad (ČSÚ, 2019), kdy od roku 2004 do roku 2019 klesly rozvody o 8 919 případů. Podstatným faktorem je taktéž zvyšující se věk rodiček, a tedy čím dál pozdější věk rodičů k založení rodiny. To potvrzuje i Český statistický úřad (ČSÚ, 2019), který uvádí, že prvního potomka přivádí ženy na svět právě ve věku 30 let.

V důsledku vývojových trendů posledních desetiletí lze dnešní rodiny charakterizovat především třemi základními rysy:

- rostoucí diverzita forem rodinného soužití, ale i absolutní a relativní nárůst nerodinných forem soužití, a také života singles,
- destandardizace životních drah, projevující se rozmanitějšími formami a novým časováním přechodů do partnerství a rodičovství, opakované vstupy do partnerství či manželství,
- nestabilita rodiny a „křehkost“ partnerských vztahů, oslabené mezigenerační vztahy v důsledku rozpadů partnerství

Soužití partnerů nabývá kromě formy manželské a nesezdaného soužití heterosexuálních partnerů v jedné domácnosti s jejich vlastními dětmi, nebo bez dětí, také dalších forem.

Patří k nim například:

- rekonstituované rodiny soužití stejnopohlavních párů,
- LAT soužití (living apart together, spolu ale odděleně) bez dětí, ale i s dětmi,
- empty shell families (společné bydlení bez emocionální podpory),
- soužití na dálku, žije-li jeden z partnerů dlouhodobě např. v zahraničí.

Zdrojem diverzity není jen to, že lidé otevřeně vstupují do různorodějších partnerských vztahů, ale také to, že se „tradiční“ i „alternativní“ formy partnerského soužití častěji a snadněji rozpadají. To ovlivňuje např. ekonomická samostatnost žen či individualismus jako životní princip. Nestálost manželství a partnerství však bývá také zdůvodňována rozporem mezi představami o soužití a žitou realitou. Jednou z příčin tohoto rozporu jsou vysoká očekávání od partnerského soužití, která ovlivňují média i další zdroje formování veřejného mínění, a také celková orientace společnosti na výkon a úspěšnost (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

I MATOUŠEK (2003, s. 187) tvrdí, že se naše společnost potýká s novými trendy, co se rodiny týče. Zvyšuje se počet rodin, kde se o dítě stará pouze jeden rodič. Rovněž se zvyšuje věk, kdy páry vstupují do manželství, pokud vůbec, či odkládají rození dětí. Na základě toho přibývá dobrovolně bezdětných rodin a roste počet soužití bez uzavřeného sňatku. Obecně velmi roste rozvodovost párů a snižuje se porodnost. Přibývá jednočlenných domácností a roste procento žen, které vstupují do zaměstnání. Veškeré vyjmenované aspekty znázorňují sílící význam individuálních zájmů.

Na základě výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (2020), které se podrobněji zaměřilo na téma partnerství, manželství a rodičovství, uvádí, že téměř tři čtvrtiny, konkrétně 73 % současné české populace, vyjadřuje souhlas o přijatelnosti rozvodu, pokud se jedná o nefunkční rodinu. Pouze 6 % dotazovaných se staví proti a 19 % respondentů zaujalo neutrální postoj. Méně než polovina, tedy 49 % občanů, nepovažuje za nutné, aby měli rodiče žijící společně se svými dětmi uzavřené manželství. Proti tomuto výroku se staví 23 % dotázaných. V tématech týkající se rodičovství nesouhlasilo 42 % občanů s tím, že lidé, kteří chtějí mít děti, by měli mít nejprve uzavřený sňatek. Souhlas se naopak objevil u 30 % respondentů. Téměř polovina, 48 % dotázaných, odmítla výrok, že pro výchovu dětí je velmi důležité, aby měli jejich rodiče uzavřený sňatek. Naopak souhlas vyjádřilo pouze 28 % respondentů.

Obecně vidíme, že současná česká veřejnost se staví kladně k soužití partnerů bez nutnosti jejich formálního sňatku. Stejně tak není instituce manželství brána jako nutný základ pro početí potomků či zakládání rodiny. Neznamená to ovšem, že by bylo manželství pro dnešní společnost bezvýznamné a zbytečné. Rovněž je česká veřejnost poměrně otevřená rozvodům, především pokud je manželství nefunkční, a je ve velké míře tolerantní k rozvedeným lidem. Nicméně považuje za pravděpodobnější, že se děti rozvedených rodičů samy rozvedou (CVVM, 2020).

1.4 Funkce rodiny

Každá rodina by měla plnit základní funkce a úkoly, které zabezpečují život člověka ve společnosti. Měla by být tím nejlepším prostředím, které jedinci umožňuje zdravý vývoj, uspokojování základních potřeb, socializaci a také výchovu.

HAVLÍK A KOŤA (2002) vymezují následující funkce:

- **Biologicko-reprodukční** – zajišťuje především potomstvo, ale má i obrovský význam jak pro celou společnost, tak i pro jedince, kteří danou rodinu tvoří. Funkce tedy slouží k početí a narození dítěte. Spočívá také ale ve vytvoření vhodného prostředí a podmínek, které zajistí správný vývoj dítěte a neohrozí jej po stránce tělesné, duševní, či psychické.
- **Emocionální** – patří k nejzásadnějším a její význam stále stoupá. Je založena na citových vazbách mezi jednotlivými členy rodiny. Spočívá v uspokojování emocionálních potřeb. Mezi tyto potřeby patří láska, ochrana a podpora. Je zapotřebí dítěti dávat své pocity najevo a mluvit o nich. Dítě potřebuje cítit pocit bezpečí a mít vztahy s ostatními členy rodiny založené na vzájemné důvěře a toleranci.
- **Ekonomická** – zajišťuje především finanční zaopatření rodiny. Povinností rodiny je starat se o své děti a ekonomicky je zabezpečit do té doby, dokud se nebudou schopny zabezpečit samy. Rodiče by však měli vést své děti k tomu, aby samy poznávaly a věděly, co znamená hodnota peněz.
- **Socializačně – výchovná** – spočívá v zajištění vhodného tělesného a duševního vývoje. Úkolem každé rodiny je pečovat o její členy, zejména o děti a všestranně je formovat. Výchova je jeden z nejdůležitějších činitelů, který záměrně, cílevědomě a dlouhodobě působí na jednotlivé členy rodiny, především však na děti. Je tedy zapotřebí, aby rodiče šli svým chováním

a jednáním příkladem a dětem tak předávali správné společenské návyky, tradice a hodnoty.

I když se funkce rodiny do jisté míry neustále mění, rodina má v životě dítěte nenahraditelné místo. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě základem, ze kterého bude vycházet, až si založí svou vlastní rodinu.

1.5 Typologie rodiny

Z hlediska toho, jak rodina plní své funkce, se rozlišuje:

- **Funkční rodina** – jedná se o rodinu, která přiměřeně plní všechny své funkce. Tedy funkci biologicko – reprodukční, emocionální, ekonomickou a výchovnou. Funkční rodina zajišťuje harmonický a zdravý vývoj dítěte. Poskytuje mu optimální tělesný, duševní i citový rozvoj a je ideálním prostředím pro všechny její členy. Dochází k úspěšnému řešení problémů, existuje zde příznivé emocionální klima. Neobjevují se žádné problémy ani konflikty, které by ji mohly jakkoli ohrozit. Každý mluví za sebe, komunikace je jednoznačná a adresná, živá, aktivní. Rodina je otevřena pro nové myšlenky a nová řešení (FISCHER, ŠKODA, 2009, s. 143).

Podstatným ukazatelem funkčnosti rodiny je dle MATOUŠKA (2003) emoční spokojenost manželů a rovněž emoční spokojenost dětí, přičemž by členové měli umět respektovat individuální zvláštnosti každého z nich.
- **Problémová rodina** – v problémové rodině se objevují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí. Tím však není vážněji ohrožen rodinný systém či vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy vlastními silami řešit nebo kompenzovat za případné jednorázové či krátkodobé pomoci odborníků (DUNOVSKÝ A KOL., 1999, s. 106-109).
- **Dysfunkční rodina** – zde dochází k vážným poruchám a vnitřnímu rozkladu rodiny. Dlouhodobě je narušena některá z funkcí takovým způsobem, že je ohrožen, poškozen či vážně omezen zdravý vývoj dítěte. V zásadě je narušen jeho socializační proces. Rodina se potýká s problémy, s kterými si není sama schopna poradit, proto je nutné obrátit se na pomoc odborníků (DUNOVSKÝ A KOL., 1999, s. 106-109).

MATOUŠEK (2003, s. 149) za dysfunkční rodinu považuje tu, kde „*ve vnitřních vztazích nacházejí posuzovatelé atmosféru nedůvěry, očekávání nepříjemností. Chování je zde hodnoceno jako nepřátelské. Potřeby a přání členů rodiny jsou zhusta přijímány jako nepřijatelné, neoprávněné a jsou odmítány. Běžným jevem jsou ostré mocenské boje, jež někdy vedou k roztržení rodiny na dva tábory.*“

- **Afunkční rodina** – představuje rodinu, která přestává plnit svůj význam a není pro dítě bezpečným místem, naopak jej ohrožuje v samotné existenci. Hledat řešení problémů už nemá smysl. Rodina je natolik narušena, že je i pomoc odborníků zbytečná. Jediným řešením, které dítěti může prospět, je vzít ho z této rodiny a umístit do rodiny náhradní, není-li to možné, tak i jinam (PROCHÁZKA, 2012, s. 113).

PROCHÁZKA (2012, s. 200) rozlišuje z hlediska dysfunkčnosti:

- **Nezralou rodinu** – typický je nízký věk rodičů, ekonomicko-sociální problémy a závislost na původní rodině – prarodičích. Nezralost se u rodičů především projevuje nedostatečnou zkušeností a citovou nezralostí. Mnohdy se může objevovat absence něhy, či příjemné atmosféry v rodině. Na základě toho se mohou vytvořit konflikty a problémy z toho, že dítě nebylo chtěné.
- **Přetíženou rodinu** – vyznačuje se především přetížeností z konfliktů uvnitř rodiny, narozením dalšího dítěte, starostmi (ekonomické, nemoc, vysoká zaměstnanost aj.), citovým strádáním.
- **Ambiciózní rodinu** – rodiče jsou v takové rodině pohlcováni potřebou vzestupu a seberealizace. Vše se děje na úkor rozvoje osobnosti jejich dětí a péče o ně (strádání dětí v potřebách citových: chybí láska, soucítění, sociální opora, potřeba jistoty a bezpečí).
- **Perfekcionistickou rodinu** – rodina, která používá neustálý nátlak na dítě, které musí podávat, bez ohledu na své schopnosti, zájmy a možnosti, vysoké výkony (permanentní přetěžování dítěte pak vede k jeho úzkosti, vyčerpanosti, depresím psychosomatickým onemocněním aj.).
- **Autoritářskou (autokratickou) rodinu** – v takové rodině rodiče vyžadují automatickou poslušnost dětí, mnohdy používají tresty (psychické i fyzické) a vytváří atmosféru strachu a násilí.

1.6 Role ženy a muže v rodině

V rodině má každý člen své nezastupitelné místo, které mu náleží a nelze nahradit. Ovšem v porovnání s minulostí prošlo postavení muže a ženy řadou proměn. Muž již přestal být onou pověstnou „hlavou rodiny“ a nečiní tak důležitá rozhodnutí sám. Do rozhodování o záležitostech v rámci rodiny, domácnosti, ale také např. v rámci financí, se zapojují velmi často samy ženy (VODÁKOVÁ, 2003, s. 107). Muž má však zajisté i nadále hlavní slovo, pokud se jedná o rozhodování zásadních a dlouhodobých záležitostí. Společně se se svou ženou dělí o finanční zabezpečení, tudíž se z něj stává spoluživitel rodiny. Příjem ženy není pouze doplňkovým příjmem, ale podstatnou součástí celkového příjmu domácnosti (VODÁKOVÁ, 2003).

V minulosti bylo mužům v rámci výchovné péče svěřeno dítě v daleko menším počtu případech než matkám. Posun zachycujeme koncem 70. a počátkem 80. let, kdy je muž chápán jako stejně schopný pečovatel a vychovatel jako žena. Muž tak v rodině začíná zastávat více rolí a není pouze ten, kdo rodinu finančně zabezpečuje a uplatňuje dohled. Své místo zastává i v péči o děti a domácnosti (LAMB, 1981).

MARÍKOVÁ (1999) rozlišuje tři modely:

- **Tradiční model** – výhradní živitel rodiny je muž. Sociální role muže a ženy se v tradiční společnosti vzájemně doplňovaly, stěží by fungovaly jeden bez druhého. V současné době v mnohých rodinách stále tento typ přetrvává. O děti se stará žena, která zajišťuje veškerou péči o ně. Vystupuje tak jako pečovatelka, vychovatelka i kamarádka. Jako autorita pak nejčastěji vůči dětem vystupuje muž.
- **Smíšený model** – v tomto typu se již o něco více v rámci výchovy a péče o děti zapojuje i muž. Žena i nadále zastává roli pečovatelky, když je otec mimo domov. Pokud se však otec doma nachází, věnuje svůj čas dětem, a právě on vystupuje jako ten, kdo se stará o náplň jejich volného času. Ve smíšeném modelu je tak nejvíce vyvážený podíl muže a ženy na rozhodování a moci. Oba, jak muž, tak žena, v této rodině vystupují jako spoluživitelé.
- **Přechodný model** – žena je brána jako matka, ale také i jako zaměstnaná, pracující žena. Práce i rodina jsou pro ni stejně podstatné. I přes poměrně nízké finanční ohodnocení představuje práce pro ženu důležitou formu seberealizace. Na základě toho od svého muže očekává finanční zabezpečení rodiny.

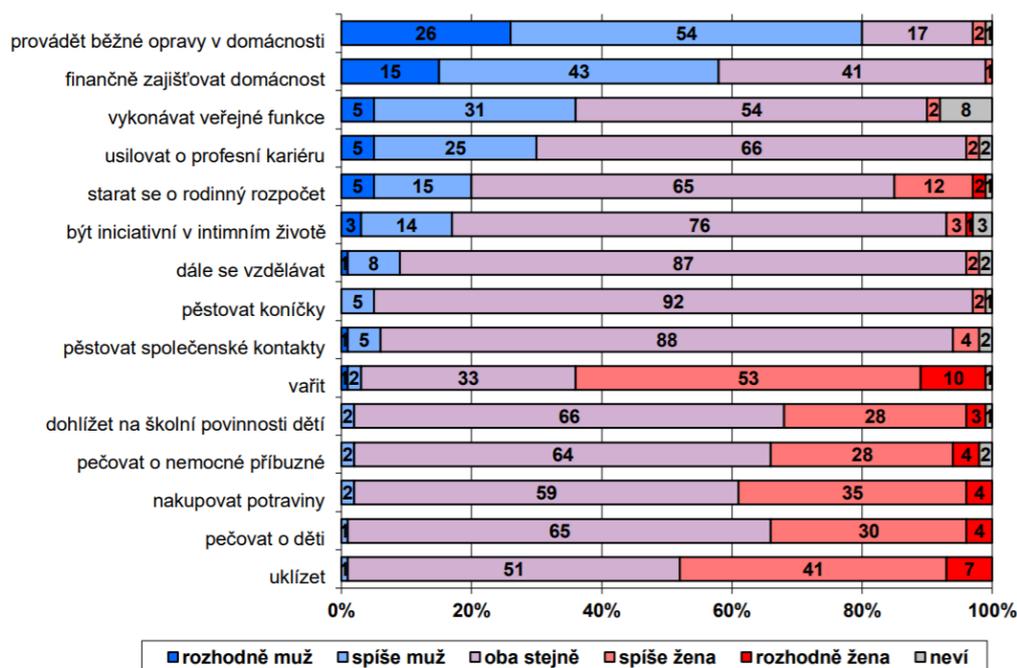
Muž akceptuje zaměstnání ženy, ale zároveň požaduje „na oplátku“, že si ponechá hlavní odpovědnost za péči o domácnost a rodinu.

Ač byl dříve přechodný model velmi málo rozšířený, v současné společnosti si své místo začíná utvářet. V rámci výchovy a péče o děti mají žena i muž rovnocenné postavení.

Česká společnost nezastává příliš soudržný postoj v rámci rodinných rolí.

Na jedné straně je hojně zastoupení mužů a žen, kteří jsou pro tradiční model, kdy muž je živitelem rodiny a žena pečuje o domácnost a rodinu. Na straně druhé je mnoho mužů i žen pro stejné rozdělení povinností v péči o domácnost (MAŘÍKOVÁ, 1999).

V rámci šetření týkající se role mužů a žen v rodině, se Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR zaměřilo na názory českých občanů. Podle české veřejnosti existuje zřetelná hierarchie rozdělení jednotlivých činností v rodině, kdy některé činnosti jsou chápány jako více „mužské“ a jiné jako více „ženské“, přesto je u většiny možných činností převažující pohled, že by se jim měli věnovat oba partneři stejně (CVVM, 2020).



Graf č. 1 – Názory na rozdělení činnosti v rodině

Zdroj: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5181/f9/ov200331.pdf

Česká společnost přisuzuje mužům především provádění běžných oprav v domácnosti. Běžné opravy by měl podle 80 % dotázaných provádět muž. Pouze 17 % souhlasí s názorem, že o zajištění oprav v domácnosti by se měli postarat oba partneři stejně. Pouhá 2 % je přisoudila ženám a 1 % dotázaných se v této otázce nedokázalo vyjádřit. Celkem 58 % české veřejnosti také souhlasí s tím, že muž by měl finančně zajišťovat domácnost. Naopak 41 % dotázaných se domnívá, že na finančním zajištění domácnosti by se měli oba podílet stejně, a pouhé 1 % zastává názor, že by to měla spíše zajistit žena. Výkon veřejné funkce a usilování o profesní kariéru jsou stále disproportčně chápány jako mužské činnosti. Větší podíl lidí uvedl, že by se jim měl věnovat muž než žena. Převažuje zde však střední odpověď, podle které se mají muži a ženy podílet v této činnosti rovnoměrně. Starost o rodinný rozpočet je pro 20 % české populace vnímána jako mužská činnost, pro 14 % dotázaných jako ženská činnost a 65 % respondentů zastává rovné stanovisko. Vyšší podíl, těch, co danou činnost vnímají jako mužskou je ještě u iniciativy v intimním životě, kdy 17 % společnosti očekává iniciativu u muže, u ženy přitom jen 4 % dotázaných. Nicméně u 76 % respondentů převládá názor, že mají být oba iniciativní stejně. Činnostem, kterým by se podle převažující části české společnosti měli v rodině věnovat oba partneři, dominuje především pěstování koníčků, konkrétně tento názor vyslovilo 92 % dotázaných. Většina oslovených se rovněž domnívala, že oba partneři by se měli rovnoměrně věnovat pěstování společenských kontaktů (88 %) a dalšímu vzdělávání (87 %). Ženám česká společnost z činností v domácnosti nejvíce přisuzuje vaření. Vařit by měla žena podle 63 % dotázaných. Podle 33 % respondentů by měli oba partneři vařit stejně a pouze pro 3 % respondentů, muž. Téměř polovina české veřejnosti, 48 %, souhlasí s názorem, že v domácnosti by měla uklízet žena. Podle 51 % občanů, ale mají uklízet oba partneři stejně. Vyšší podíl těch, co danou činnost považují za ženskou než mužskou, je také u nákupu potravin (39 %) a péče o děti (34 %), péče o nemocné příbuzné (32 %) a dohlížení na školní povinnosti a doprovod na kroužky (31 %). U všech těchto činností ale nadpoloviční většina soudí, že se jim mají věnovat ženy i muži stejně (CVVM, 2020).

SHRNUTÍ

Charakterizovali jsme rodinu jako nejdůležitější a nejzákladnější společenskou jednotku, která má ve společnosti nenahraditelnou roli. Ovlivňuje osobnost a celkový rozvoj dítěte, zvláště v nejranějším období jeho dětství. Poukázali jsme na dlouhý a složitý vývoj rodiny, kterým si v průběhu jednotlivých historických etap prošla. Zásadně prošlo proměnou jak postavení žen, tak i mužů v rodině, i ve společnosti. Současná rodina se v posledních letech výrazně změnila zejména v chápání partnerského vztahu. Rodina jako hodnota si v konkurenci s ostatními uchovává stále poměrně pevnou pozici, mění se však vnímání manželství, které sice není považováno za zbytečnou instituci, je však možné se bez něho docela dobře obejít. Dochází k odkládání sňatků, posouvá se věková hranice rodičovství a zvyšuje se tolerance k rozvodům či rozpadům vztahu a k netradičním formám soužití. Na základě toho přibývá dobrovolně bezdětných rodin a roste počet soužití bez uzavřeného sňatku. Definovali jsme funkce rodiny, které zajišťují a naplňují biologicko-reprodukční, emocionální, ekonomickou a sociálně-výchovnou potřebu rodiny. Z hlediska funkčnosti a dysfunkčnosti jsme vymezili jednotlivé typologie rodin a v neposlední řadě jsme přiblížili roli muže a ženy v rodině.

2 ROZVOD

Rozvod se v posledních letech stal standardním, a především stále častějším řešením manželských krizí. Počet rozvodů manželství vzrůstá a bohužel ani existence dětí v těchto manželstvích na tom nic nemění. V minulosti byl rozvod považován za prakticky nemyslitelnou situaci a představoval spíše tabuizované téma. Ovšem dnes je tomu zcela jinak. V současné době je rozvod stále více aktuálním tématem, a zároveň závažným problémem, který se netýká pouze jedince jako takového, ale celé společnosti. Jisto jistě se jedná o největší zklamání a pocit neúspěchu každého člověka. Často však lidé uzavírají manželství s velkými očekáváními, která jsou mnohdy romanticky zidealizovaná. Právě na základě toho, když se jisté představy o manželství nenaplní, řeší zklamání radikálním způsobem, rozvodem. Problémy, které vedou k rozvodu, jsou dle každého manželského páru individuální. Ideální manželství ani rodina neexistuje. Každý si ve vztahu prochází v určité fázi krizí, která pár buď posílí, nebo právě naopak rozdělí. Krize ve vztahu je součástí každého partnerství, je pouze na lidech, jak se k danému problému postaví. Člověk do manželství investuje mnoho úsilí a energie. Pokud se však problémy stávají neúnosné pro všechny členy rodiny, nesnaží se je řešit a manželství zachránit, je nejlepším východiskem manželství ukončit (POUPĚTOVÁ, 2009).

2.1 Pojem rozvod

MOŽNÝ (2002, s. 171) uvádí, že „rozvod je u nás jediným právním prostředkem zániku manželství za života partnerů. Není však jediným koncem manželského soužití žijícího páru, dalším způsobem ukončení, nebo dlouhodobého přerušeni může být:

- *opuštění rodiny jedním z partnerů,*
- *rodina vyprázdněné skořápky, tedy vznik situace, kdy rodina spolu dále bydlí, ale neposkytuje si emocionální podporu, nekomunikuje a spolupracuje jen v nejnnutnější míře,*
- *dlouhodobá absence jednoho z manželů pro jeho věznění, pobyt v cizině, v emigraci, v bojující armádě, v ilegalitě atd.,*
- *zánik některé z hlavních funkcí manželství pro fyzickou, emocionální, nebo mentální patologii jednoho z partnerů“.*

Rozvod patří mezi nejtěžší zátěžové situace v životě člověka. Mezi psychology je dokonce považován za druhou nejtěžší situaci hned po úmrtí blízké osoby.

	ŽIVOTNÍ UDÁLOST	Hodnota
1	Úmrtí partnera	100
2	Rozvod	73
3	Rozchod s partnerem	65
4	Pobyt ve vězení	63
5	Úmrtí blízkého člena rodiny	63
6	Vlastní zranění nebo nemoc	53
7	Svatba	50
8	Výpověď v práci	47
9	Usmíření se s partnerem	45
10	Odchod do důchodu	45
11	Zdravotní změny člena rodiny	44
12	Těhotenství	40
13	Sexuální potíže	39
14	Příchod nového člena do rodiny	39
15	Změna zaměstnání	39
16	Změna finanční situace	38
17	Úmrtí blízkého přítele	37
18	Změna v pracovním zařazení	36
19	Zvýšení počtu hádek s partnerem	35
20	Větší půjčka nebo hypotéka	31
21	Zabavení zastaveného majetku	30
22	Změna náplně práce a odpovědnosti	29
23	Odchod dítěte z domu	29
24	Potíže s příbuznými ze strany partnera	29
25	Významný osobní úspěch	28
26	Zahájení nebo ukončení zaměstnání partnera	26
27	Zahájení nebo ukončení studia	26
28	Změna životních podmínek	25
29	Změna osobních zvyků	24
30	Problémy s nadřízeným	23
31	Změna pracovní doby nebo podmínek	20
32	Změna bydliště	20
33	Změna školy	20
34	Změna rekreace	19
35	Změna náboženských aktivit	19
36	Změna společenských aktivit	18
37	Ne příliš vysoká půjčka nebo hypotéka	17
38	Změna spánkových aktivit	16
39	Změna počtu rodinných setkání	15
40	Změna stravovacích návyků	15
41	Dovolená	13
42	Vánoce	12
43	Drobné porušení zákona	11

Tabulka č. 1 – Tabulka životních událostí

Zdroj: <https://www.vitalia.cz/clanky/truchlite-neni-jasne-zda-pomuze-odzit-smutek/>

V současné době je rozvod zakotven v právním řádu České republiky v Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), platností tohoto zákona od 1. ledna 2014 zanikl původní zákon o rodině (zákon 94/1963 Sb.). Rozvod spadá pod tzv. rodinné právo § 755 - § 758 výše zmíněného Občanského zákoníku. Tyto paragrafy stanovují, za jakých podmínek může soud manželství rozvést.

Zákon říká, že „manželství může být rozvedeno jedině v tom případě, kdy soužití obou partnerů je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“ V praktickém životě to může znamenat, že spolu manželé například nežijí. Význam slova „nežijí“ vysvětluje § 758 zákona č. 89/2012 Sb. tak, že manželé spolu stále bydlí, ale společně ne hospodaří nebo spolu již více nekomunikují (Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník).

Podle Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Zpráva o rodině 2020) se v roce 2018 rozvedlo 24,3 tisíce manželství, což potvrdilo klesající trend od roku 2004, jenž byl přerušen pouze v letech 2010, 2013 a 2017. Tento vývoj je odrazem jak snižujícího se počtu sňatků v předcházejících dekadách, tak změn v intenzitě rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství a prodlužování průměrné délky trvání manželství na současných 13,4 let (tabulka č. 1). Ve většině rozvádějících se manželství jsou nezletilé děti. V posledních letech se rozvod manželství rodičů týká přibližně 23 tisíc nezletilých ročně.

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
počty rozvodů	29 704	31 288	30 783	28 113	26 402	27 895	26 764	26 083	24 996	25 755	24 313
úhrnná rozvodovost (počty rozvodů na 100 výchozích sňatků)	41,4	47,3	50,0	46,2	44,5	47,8	46,7	46,5	45,2	47,2	44,8
průměrná délka manželství (v letech)	11,0	12,2	12,7	12,9	12,8	13,0	13,1	13,0	13,1	13,2	13,4
podíl rozvádějících se manželství s nezletilými dětmi (v %)	64,2	61,4	57,3	56,3	57,5	57,1	56,8	57,8	58,9	59,0	58,4
počty nezletilých dětí v rozvádějících se manželstvích	28 215	28 732	26 483	23 716	22 983	24 335	23 119	23 187	22 855	23 752	22 294

Tabulka č. 2 – Rozvodovost ve vybraných letech

Zdroj: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vv_002.pdf

Rozvod je prohra pro oba partnery. Nezáleží na tom, co k ní vedlo, zda nelítostné rány osudu, nesplnitelná očekávání, neadekvátní způsoby, které učinily z očekávaného nemožné, nebo jen každý z partnerů chtěl něco jiného a nenalezli společnou řeč, nebo se stalo pouhé nedorozumění a někdo z nich ve správný čas nenaslouchal či nepodal vysvětlení. Prohra znamená, že se nezdařilo naplnit původní přání, hodnoty a investované úsilí. Rozvod je dlouhodobá a velice bolestivá záležitost. Bolest je tím větší, čím větší bylo původní přání spojené se vztahem, čím větší byly investice do společného života, čím větší hodnoty byly rozchodem zmařeny (POUPĚTOVÁ, 2009).

Je ovšem třeba mít na mysli, že rozvod nezasahuje pouze rozvádějící pár, ale dotýká se především jejich dětí. Na základě toho je zapotřebí, aby se rodiče snažili být co

nejohleduplnější, a v první řadě mysleli na své děti, které budou danou situaci nést velice těžce a budou se muset potýkat s pocity beznaděje (COLOROSOVÁ, 2008).

Podle psychologů napětí a citové ochladnutí mezi rodiči vnímají děti více, než si rodiče myslí. Mladší děti si změnu atmosféry v rodině mnohdy vykládají tak, že už je rodiče nemají rádi jako dříve. Případné hádky rodičů ohledně výchovy dětí přispívají k tomu, že se domnívají, že to ony jsou příčinou rodičovských sporů. Mnoho dětí se pokouší do konfliktů rodičů zasahovat jako prostředníci, vyjednačníci či důvěrníci jedné strany. Nemají-li děti možnost o svých obavách mluvit, zůstávají uvězněné v jejich nitru a mohou se projevit problémy ve škole, s vrstevníky nebo doma. V takové situaci je vhodné, aby rodiče byli připraveni jejich pocitům naslouchat, dávali to dětem najevo, pomáhali jim vyjadřovat, co prožívají, případně aby vyhledali pomoc dětského psychologa nebo rodinného terapeuta. Když se děti rodičům přece jen svěří, nebo se jich přímo zeptají, zda se budou rozvádět, psychologové doporučují nereagovat vyhýbavě a nepředstírat, že je vše v pořádku, pokud není. A raději dětem říci, že rodiče mají mezi sebou problémy, ale že se je snaží vyřešit a věří, že se jim to podaří (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

2.2 Příčiny rozvodu

Životní jistota patří mezi jednu z nejdůležitějších duševních potřeb, která se nejvydatněji a nejsilněji uplatňuje v citových vztazích. Právě vzájemné uspokojování duševních potřeb je v rodině naprostou nutností. Přináší totiž nejen vzájemnou jistotu, ale také spokojenost, radost a další pozitivní prožitky. Pokud člověk nemá ve vztahu uspokojené duševní potřeby, probouzí se u něj úzkost. Ta může následně vést ke snaze o kompenzaci v jiném vztahu. Každé manželství, které postoupí až do fáze rozvodu má určitý spouštěč, kdy už si jeden z partnerů řekne, že takhle dál žít nechce a rozhodne se podat návrh o rozvod (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

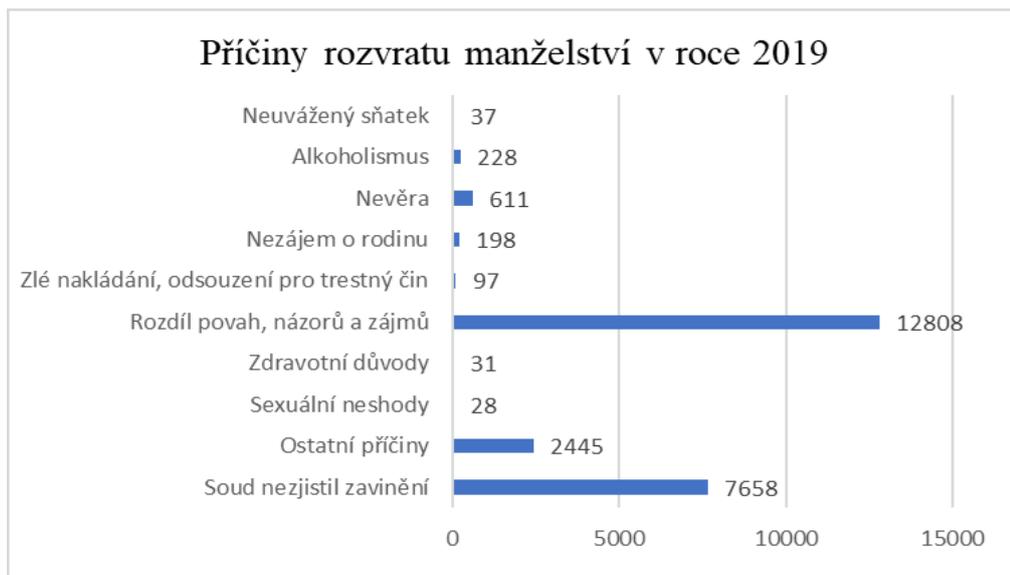
Podle MATĚJČKA a DYTRYCHA (2002) je období rozvodu naplněné stresem a frustrací důležitých lidských potřeb. Účastníky rozvodu mohou jeho příčiny ovlivňovat po celý další život. Rozvod představuje jedno z nejobtížnějších období, a to nejen pro rodiče a děti, ale často pro celou širší rodinu. Rozvod má své sociální, etické, právní, emoční, a především psychologické aspekty. Někteří autoři řadí rozvod mezi projevy tzv. sociální patologie.

Pro rozhodnutí soudu není důležité, pokud se manželský pár neshodne na příčině rozpadu manželství. Soud na základě provedených důkazů, ať již výsledkem účastníků,

svědků, či listinných důkazů tyto příčiny označí, určí a konstatuje trvalý a hluboký rozvrat manželství. Pokud ovšem jeden z partnerů nechce na rozvod přistoupit, ať už z hlediska citových vazeb, dětí, či z mnoha dalších jiných důvodů, stává se situace složitější a rozhodování soudu není vůbec jednoduché. Soudní řízení účastníkům přináší nepříjemné zážitky, neboť musí dokazovat skutečnosti o tom, že manželství neplní a není schopno nadále plnit žádnou ze svých funkcí (FRANCOVÁ, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, 2008, s. 4-5).

DOBSON (1999, s. 32) tvrdí, že pokud se v manželství vyskytnou konflikty, obvykle jeden z partnerů nemá zájem problémy řešit a stává se nezávislejší a bezstarostnější. Druhý z partnerů, který usiluje o zvládnutí krize, většinou tíhne k panice. Mnohdy reaguje až přehnaným vnucováním a snahou udržet si partnera po svém boku. I když lze tyto přirozené reakce pochopit, ve většině případů téměř nepřispívají k nápravě škody. Právě naopak – podobné reakce působí často negativně a ničí vztah, který se ohrožená osoba tak zoufale snaží dát dohromady.

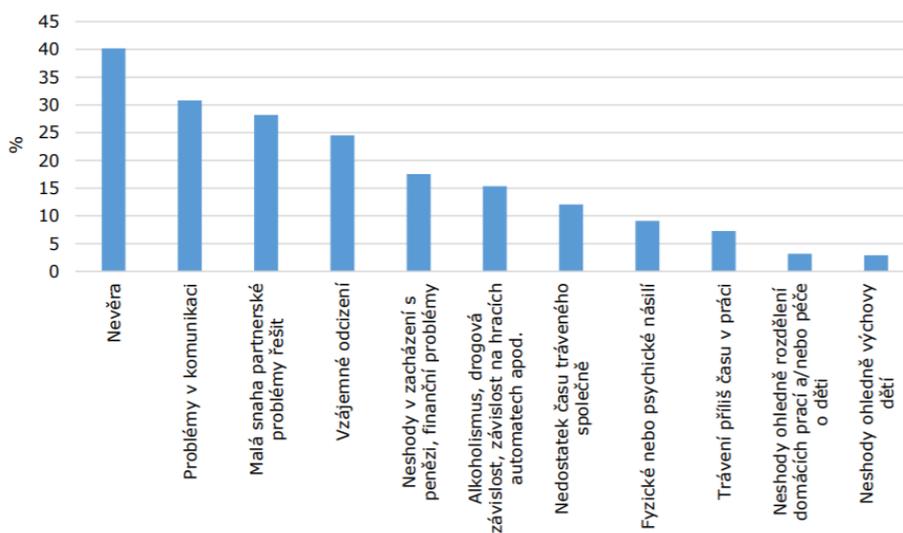
Český statistický úřad uvádí nejčastější příčiny rozvodů. Nejaktuálnější statistiky pochází z roku 2019. „V hlášení mají ve většině případů největší zastoupení příčiny obecného charakteru: rozdílnost povah, názorů a zájmů či jiné příčiny nebo soud vůbec zavinění nezjistil. Příčiny jako neuvážený sňatek, alkoholismus, nevěra, nezájem o rodinu, zlé nakládání, odsouzení za trestný čin, zdravotní důvody a sexuální neshody se ve statistice objevují zřídka. Z nich je soudem nejčastěji identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra (611 případů)“ (ČSÚ, 2019).



Graf č. 2 – Příčiny rozvratu manželství v roce 2019

Zdroj: <https://www.czso.cz/>, vlastní zpracování

Tolerance rozvodu českou společností je vysoká. Podle výzkumu CVVM (2017) souhlasili s výrokem, že když rodina nefunguje, je rozvod přijatelným řešením, tři čtvrtiny dotázaných. Podle výzkumu Rodina 2019 je jedním ze dvou hlavních důvodů rozchodu partnerů nevěra, dále problémy v komunikaci a malá snaha partnerské problémy řešit (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).



Graf č. 3 – Hlavní důvody rozpadu rodin podle výzkumu veřejného mínění Rodina 2019

Zdroj: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

BIRNBACH A HYMANOVÁ (2011, s. 68-70) uvádí tři nebezpečná období v manželství:

- **Dva roky** – po dvou letech v manželství končí tzv. líbánkové období. Pro většinu párů toto období přináší zjištění, že s tím druhým má jen zřídka něco společné.
- **Dvanáct let** – v tomto období jsou manželé plně zaneprázdněni prací, výchovou svých dětí a péčí o domácnost. Netráví spolu již tolik času, protože veškerou energii a zápal věnují povinnostem. Po dvanácti letech takové každodenní rutiny často z romantického a společenského vztahu mezi manželi nezbude nic.
- **Dvacet let** – představuje třetí nebezpečné období. Děti začínají žít své vlastní životy a opouštějí domovy kvůli studiu či zaměstnání v jiném městě. Manželé jsou tak po letech poprvé od prvních dnů manželství ponecháni sami sobě. Pro zvládnutí tohoto období je potřeba udržovat intimní vztah a rozvíjet pocit vzájemného společenství. Důležité je mít společné zájmy, společný život, odpovídající sexuální komunikaci a vážit si jeden druhého.

PLAŇAVA (2000) vychází z názoru, že od počátku manželské krize až po ukončení celého rozvodového procesu většinou uplyne dlouhá doba. Toto období vymezuje do čtyř stádií, které se navzájem prolínají:

- **První stádium** – představuje manželskou krizi. Ta se projevuje zejména nedostatečnou komunikací a napětím mezi partnery. Taktéž dochází k absenci spolupráce v instrumentálních složkách soužití či k poklesu intimity. Již v prvním stádiu lze pozorovat manévrování dětmi.
- **Druhé stádium** – hlavní proces tohoto stádia je rozhodování nebo rozhodnutí o rozvodu. Společné soužití přestává být únosné a dochází k situaci, kdy jeden z partnerů požaduje rozvod a ten druhý jej odmítá. Zde lze pozorovat zahrnování okolí do procesu rozhodování, a to včetně dětí se snahou získat je na svou stranu.
- **Třetí stádium** – jedná se o etapu rozvodového jednání. Ta nastává v okamžiku, kdy je podána žádost o rozvod a trvá až do samotného rozvodového stání u soudu. Rozvádějící jsou tak natolik zahlceni sami sebou, soudním i mimo soudním zápolením, že dochází k přehlížení dětí a nezájmu o to, co se s nimi a v nich děje. Ve většině případů nemají čas, energii a mnohdy i zájem zabývat se právě dětmi.

- **Čtvrté stádium** – v poslední fázi nastává manželská separace a vytváření porozvodového životního stylu. U partnerů dochází k smíření se situací, pozvolně se navrací do reálného života a případně se projevuje snaha nalézt nové partnerství.

DE SINGLY (1999) uvádí, že „*existence neshod mezi rodiči má asi větší vliv na dítě než jejich rozvod nebo rozchod.*” Na základě této myšlenky je zapotřebí si uvědomit, že veškeré konflikty a hádky, kterých je dítě v rodině součástí, které vidí, a zároveň prožívá, nevytváří na jeho sociální učení pozitivní vliv. V nejhorším možném případě se u něj totiž mohou projevit různé psychické i vývojové poruchy, či psychosomatická onemocnění.

Podle LEVINA A KLINEOVÉ (2012) mezi nejzranitelnější momenty dětí při rozvodu/rozchodu rodičů patří, když:

- se poprvé o rozvodu/rozchodu dozvědí,
- se dozvědí, že jeden z rodičů se odstěhuje, nebo že odešel;
- se určují podmínky péče;
- se hledá finanční dohoda;
- začnou žít odděleným životem u matky/u otce;
- jeden z rodičů nebo oba začnou mít nové vztahy;
- se jeden z rodičů rozhodne, že se odstěhuje;
- se rodiče rozhodnou pro další manželství a vznikne nevlastní rodina.

2.3 Typy rozvodu

Soud bere v úvahu příčiny rozpadu manželství a ukončuje jej, je-li manželský svazek trvale a hluboce rozvrácen, bez očekávání opětovného fungování. Z hlediska právního řádu České republiky jsou vymezeny dva typy rozvodů. Jedná se o sporný a nesporný rozvod (NOVÁK a PRŮCHOVÁ, 2007, s. 28).

a) Nesporný rozvod

V případě, že se manželé na rozvodu shodnou a shodnou se také na všech souvisejících otázkách (majetek, bydlení, děti), jedná se o nesporný rozvod. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede. Jedná se o rychlé a pohodlné řízení pro všechny strany.

Manželé však musí současně splnit všechny následující podmínky:

- Manželství trvalo alespoň jeden rok a manželé prohlásí, že spolu minimálně šest měsíců nežijí,
- K návrhu se připojí druhý manžel,
- Jsou předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost mezi manželi.

Manželé jsou taktéž povinni předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu (BOKOVÁ et al., 2011).

b) Sporný rozvod

Pokud se rodiče neshodnou dochází ke spornému rozvodu. Na základě toho si partneři musí uvědomit, že celý proces je značně časově i finančně náročný. Podle NOVÁKA a PRŮCHOVÉ (2007) je těžiště sporného řízení především v dokazování. Pokud jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, je zejména nezbytné, aby žalobce prokázal, že manželství je „*trvale a hluboce rozvráceno a není možné obnovení manželského soužití*“. V průběhu řízení se prokazují tvrzení příčin rozvratu manželství. V tomto případě často začne známé „*praní špinavého prádla*“ před soudem a předkládání tzv. tvrzení proti tvrzení. Většinou se pak strhne nelítostný rozvodový boj, do kterého někdy bývají zapleteny i rodiny a přátelé obou stran (BOKOVÁ et al., 2011).

Nesporný rozvod je méně komplikovaný, konfliktní, a především nejpřínosnější pro samotné dítě, které nemusí čelit nadměrnému tlaku. Rodiče se umí domluvit a celá situace se stává méně bolestnou. Při vzájemné dohodě má dítě možnost pravidelně trávit čas s každým rodičem. V horších případech se dohodou stává zodpovědný především jeden z rodičů a druhý se dítěti postupně odcizuje. Dítě následně strádá po rodiči, který není k dispozici, a dochází k vytváření a prohlubování propasti mezi rodičem, se kterým dítě nežije, a dítětem. V takové situaci dítěti chybí vzor druhého rodiče a jeho nepřítomnost vnímá jako ztrátu. Dle MATOUŠKA (2015, s. 80) je dítě starší 12 let, dokonce i dítě mladšího věku, schopné vyjádřit svůj názor a přijmout informace týkající se rozvodu. Je pravdou, že v současné době vzhledem k vysokému výskytu rozvodů bývá dítě většinou seznámeno s rozvodem rodičů již od svých vrstevníků a tato skutečnost mu tak bývá větší oporou při překonávání těžké životní situace.

2.4 Fáze rozvodu

Rozvod je proces dlouhého zvažování a bilancování nad manželstvím, není to výsledek momentálního rozhodnutí. Ten z partnerů, který podává žádost o rozvod, zvážil veškerá pro i proti a je si vědom všech starostí, které s sebou tento proces přináší. I přes veškerá zvažování je pro dotyčného odchod nejlepším možným řešením než nadále setrvávat v nefunkčním manželství. Rozvod jako takový se vyvíjí v jednotlivých fázích a každý z partnerů se v určitých fázích zachová jinak. Mnohdy si své chování ani neuvědomuje. Příčinou je odlišné prožívání v jednotlivých fázích a je tak velmi těžké dojít ke shodě obou partnerů (BOKOVÁ et al., 2011).

Podle KLIMEŠE (2005) prochází rozpad manželství či partnerství obecně pěti stádii:

A. Fáze latentní

Jeden z partnerů se ocitá v krizi a začíná si uvědomovat pocity neuspokojení na základě, kterých začne více toužit po rozvodu. Druhý partner v této chvíli většinou vůbec nic netuší, dokonce veškeré napětí ve vztahu přehlíží nebo si jej nechce připustit. V latentní fázi se pak mohou čím dál více prohlubovat problémy ve všech oblastech vztahu a rodinného soužití. Na odbornou pomoc se v této chvíli obrací jen velmi zralí lidé. Může být velmi dlouhá a trvat až několik let, během nichž se partneři mohou sblížit či definitivně odcizit (KLIMEŠ, 2005. s. 23).

B. Fáze spouštěcí

Začíná samotným vyřčením rozvodu. Následuje mnoho ukvapených rozhodnutí a do situace mezi partnery zasahují přátelé a známí. V rámci této fáze dochází dle KLIMEŠE (2005) ke „*zdegenerované komunikaci*“, která se vyznačuje systematicky opačným, nebo velmi zkresleným chápáním sděleného významu, který byl zamýšlen zcela jinak. Nejlepším možným řešením a východiskem je vyhledat odbornou pomoc.

C. Fáze asymetrického rozhodnutí

Zde dochází k poměrně pevnému rozhodnutí pro rozchod jednoho z partnerů, zatímco druhý usiluje o udržení vztahu. Situace se stává bolestivá pro druhého partnera, který rozvod neočekával a teprve si musí projít negativními pocity. Navrhovatel se tak cítí být vítězem, zatímco druhého partnera vnímá jako poraženého. Ten se ovšem neustále snaží získat partnera zpět pomocí lítosti a soucitu, i když je to téměř bezúčelné. Nejvhodnější řešení je nikomu se nevnucovat, na nikoho netlačit a nechat navrhovatele, aby si svůj život promyslel, zhodnotil a rozhodl se, co je pro něj nejlepší.

D. Fyzické odloučení a fantazijní fáze

Vyznačuje se především fyzickou separací, kdy spolu partneři nežijí, nestýkají se a nekontaktují. Naopak začínají narůstat přitažlivé síly a fantazijní představy, které trvají, dokud není vyřešena osamělost v realitě. Pocit osamění a prázdnoty vede k neustálé potřebě být ve společnosti. Někdy mohou osoby vyhledávat i aktivity spojené s alkoholem, drogami či promiskuitním chováním.

E. Paradoxní fáze

Začíná v momentu, kdy jeden z partnerů, který nenavrhoval rozvod, je smířený s koncem manželství a uzná ho za definitivní, zatímco navrhovatel začíná projevovat zájem a snaží se partnerovi opět přiblížit. Paradoxní fáze se však může a nemusí i několik let po rozvodu vůbec objevit. Pokud ale k této fázi dojde, nachází se možnost pro obnovení vztahu a smíření nebo dojde k definitivnímu konci.

2.5 Situace po rozvodu

Porozvodové období dle MATOUŠKA (2005) prožívají partneři obdobně jako vlastní rozvod. Rozvádějící člověk se musí potýkat s řadou psychických reakcí, které souvisí s pocitem beznaděje, zoufalství, bezmoci, vzteku, osobního selhání a přechází až do stavu adaptace, kdy je rozvod přijat jako jediné možné řešení manželského rozvratu, a na základě toho se tak probouzí myšlenka navázat nový vztah. Kromě psychických potíží se rovněž u obou partnerů mohou objevit i potíže ekonomické. Několik let však může trvat silné emoční pouto k již už bývalému partnerovi.

MATOUŠEK (2003) odhaduje dobu vyrovnání se s rozvodem na zhruba 2 až 5 let. Fáze doznívajícího rozvodu představuje dlouhodobý proces v rámci, které nebylo ukončeno bilancování a oplakávání bývalého vztahu buď už kvůli dětem, majetku, stálému připoutání bývalého partnera nebo společným přátelům.

Každý partner, který byl „*odpůrcem*“ rozvodu, si prochází několika porozvodovými stádii. NOVÁK (2012) uvádí následující čtyři:

A. Stádium protestu

Partner, který s rozvodem nesouhlasí, se snaží jakýmkoli prostředky návrhu rozvodu zabránit. Objevují se výkyvy nálad, jako např. prosby, doprošování nebo nadávky. Následně odpůrce rozvodu začne brát veškeré problémy na sebe, kdy ovšem nemá toto rozhodnutí příliš pozitivní výsledek. Snaží se napravit vzniklé chyby, avšak nedokáže udržet své emoce, a tak ze stádia popření přechází do stádia zoufalství.

B. Stádium zoufalství

Snaha o zachování manželství ustupuje do pozadí. Vše je ztracené a dochází k hledání viníka, kdy se objevují chyby v podobě přenesení zodpovědnosti a viny na někoho jiného. V některých případech dochází k obviňování i dětí. Nezřídka se objevují deprese, které přerůstají až k sebevraždě. Člověk přichází o smysl života a ztrácí motivaci o něco usilovat.

C. Stádium popření

Zraněný partner sám sebe ujišťuje, že mu na tom druhém již ani trochu nezáleží. Dochází tak k rezignaci, někdy i k nenávisti a silná závislost na protějšku se mění v averzi, kterou může brát člověk jako znamení, že „*svítá na lepší časy*“, ač se jedná o nejkritičtější rozvodovou fázi. Stádium popření se však nemusí týkat každého páru. Nejlepší řešením, jak se s celou situací vyrovnat, je zpracování celé události.

D. Stádium zpracování

Poslední fáze představuje kombinaci rezignace a zlosti. Ty souvisí s realistickým smutkem. Situace po rozvodu již přestává být pro „odpůrce“ rozvodu více bolestivá. Vzájemný vztah mezi bývalými partnery se stává přátelský. Veškeré vyřizování „*starých účtů*“ ustupuje do pozadí a je nepotřebné se k nim vracet. Přichází čas, kdy si člověk uvědomí, co se stalo a co se dále v životě změní.

Rozvod má dopad nejen na partnery, ale takřka na všechny v blízkém okolí. Partneři ztrácí nejednu sociální roli, především však roli manžela/ky, která se bezesporu týká bývalého partnera, ale rovněž se tím mění vztah k dětem, všem blízkým známým či rodině partnera (VÁGNEROVÁ, 2000). Dříve v odborných kruzích spíše převažoval názor, že rozvod představuje pro zúčastněné krátkodobou zátěž. V poslední letech se ovšem potvrdilo, že rozvod jako takový může mít u partnerů psychologické účinky i mnoho let poté a u dětí až do dospělosti (AMATO, 2000).

Uvedený fakt jen potvrzuje výrok MATĚJČKA a DYTRYCHA (1994, s. 134), kteří tvrdí, že díky rozvodu je ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte a „*neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo*“. Odlišné jsou pouze reakce, které závisí na vývojovém období dítěte. Žádné dítě ovšem nesnese, když se jemu blízcí lidé navzájem hádají, urážejí či si fyzicky ubližují. Pokud i nadále po rozvodu pokračuje mezi bývalými partnery konfliktní situace např. manipulování dítětem, navádění dítěte proti jednomu z rodičů, mohou se u dítěte objevit různé neurotické potíže či poruchy chování (MATĚJČEK, DYTRYCH 2002).

Neustálé konflikty mezi bývalými partnery výrazně mění i vztah dítě-rodič, kdy jeden z partnerů, převážně otec, ztrácí každodenní kontakt s dítětem a v důsledku toho tak dochází k narušení vztahu či vůbec oslabení vazby otec-dítě. Matka i otec by se tak především měli zaměřit na samotné dítě a co nejvíce se snažit mu ulehčit dopad rozvodu. Zejména je zapotřebí usilovat o zachování denního zaběhnutého režimu, který nebude měněn. Podstatné je také dbát na udržování kontaktů jak s prarodiči, tak s dalšími příbuznými z obou stran. Rovněž je důležité dítěti poskytovat jasné informace o tom, co se děje a co se bude v blízké budoucnosti odehrávat. Klíčové je však dát dítěti prostor a čas. Postupně se s celou situací vyrovná a s porozvodovým uspořádáním se smíří (AMATO, 2000).

Dřívější výzkumy podobně jako výzkum Rodina 2019 ukazují, že typ původní rodiny má vliv na úspěch vlastních partnerských vztahů v dospělosti. Ti, kteří vyrůstali v rodině s oběma vlastními rodiči, mají při kontrole vlivu jiných sociodemografických proměnných nižší šanci, že sami zažijí rozvod. Nestabilní prostředí (náhradní rodina či střídání různých typů rodiny v dětství), ale i neúplná rodina či život v rodině rekonstituované tuto šanci naopak zvyšují (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

HAMPLOVÁ ET AL., (2006) sledovala vliv rozvodu rodičů na životní strategie dcer. Výsledky ukázaly, že dcery z rozvedených manželství odchází z domova rodičů dříve než dcery z úplných rodin, do manželství vstupují v nižším věku a častěji volí nesezdané soužití jako formu partnerského vztahu. Nepřímo, přes vliv těchto životních strategií, se pak u nich zvyšuje pravděpodobnost, že stejně jako jejich rodiče projdou rozvodem. Generační přenos rozvodového chování potvrdila i analýza MAŘÍKOVÉ a VOHLÍDALOVÉ (2012), které poukázaly na významně vyšší riziko rozvodu u osob, které zažily rozvod svých rodičů. Ačkoli výzkumné studie potvrzují vliv rozvodu rodičů na způsob řešení partnerských krizí dětí v dospělosti, v české veřejnosti není zatím tento fakt příliš reflektován. Přibližně třetina dotázaných ve výzkumu CVVM v roce 2017 souhlasí s tím, že děti rozvedených rodičů se samy častěji rozvádějí, přibližně čtvrtina s tímto výrokem nesouhlasí a stejný podíl nemá jasný názor, každý sedmý se však nedovede vyjádřit vůbec (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

SHRNUTÍ

Rozvod jsme charakterizovali jako jediný právní prostředek zániku manželství za života partnerů, který je v současné době zakotven v právním řádu České republiky v Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) Zároveň jsme přiblížili, že se jedná o jednu z nejtěžších zatěžových situací, která nezasahuje pouze rozvádějící pár, ale zejména se dotýká jejich dětí. Popsali jsme příčiny rozvodu, kdy jsme největší zastoupení shledali v rozdílnosti názorů, povah a zájmů. Definovali jsme sporný a nesporný rozvod, a následně jsme vymezili jednotlivé fáze rozvodu zahrnující fázi latentní, spouštěcí, asymetrického rozhodnutí, fantazijní a fyzického odloučení a v neposlední řadě fázi paradoxní. Poukázali jsme na situaci po rozvodu, ve které se alespoň jeden z rozvádějícího páru musí potýkat s řadou psychických potíží a rovněž si prochází dlouhodobým procesem v rámci vyrovnání se s celou situací. V souvislosti na to jsme přiblížili jednotlivé porozvodové fáze zahrnující stádium protestu, zoufalství, popření a zpracování.

3 DÍTĚ A ROZVOD

Rozvod rodičů zasáhne dítě v jakémkoli věku. Nachází se v situaci konfliktu vůči nejdůležitějším osobám svého života. Pro většinu dětí představuje obrovskou ztrátu, a především zmatek v tom, co bude následovat. Mnohdy nemají žádnou kontrolu nad tím, co se s nimi během rozvodu a taktéž po něm děje (COLOROSOVÁ, 2008).

Odchod jednoho z rodičů z domova je bolestivou ztrátou nehledě na pohlaví dítěte. V mnohých případech si ani nedokážou plně uvědomit, o co přichází. Reakce na danou situaci mezi rodiči mohou být různé. Vše ovšem závisí na věku, vlastnostech, temperamentu a charakteru dítěte. Od toho, jak bylo zvyklé již v minulosti bojovat s různými překážkami, jak se jim dokázalo s pomocí dospělého postavit. V mnoha případech představují reakce obranný mechanismus. Dítě touží po pozornosti dospělých a usiluje o to, aby si ho dospělí všimli (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 46).

3.1 Vymezení pojmu dítě

Člověk přichází na svět velmi málo připravený. Bez pomoci rodičů či jiné blízké pečující osoby by jedinec nebyl schopen ve svém životě pokračovat. Instinkty, se kterými se rodí, se velmi rychle vytrácí. Tělesný i psychický vývoj člověka probíhá ve srovnání s jinými živočichy velmi pomalu. Dítě se musí všemu, co ke svému životu potřebuje, učit. Dítěti je tak nezbytné poskytnout dostatek podpůrných a rozvíjejících činností a rovněž mu vytvořit prostor, kde by mohlo naplňovat své vývojové dispozice (KOLLÁRIKOVÁ, PUPALA, 2001, s. 123).

Dle Úmluvy o právech dítěte, která se v roce 1991 stala součástí našeho právního řádu Sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., je dítětem vymezena „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.

Z pohledu rodiny lze na dítě nahlížet jako „přínos pro rodiče, který přináší do rodiny radost.“ Radost z toho, že mají rodiče pokračovatele rodu, z toho, že mají komu předat své zkušenosti, poznatky, svůj přístup k životu, svůj um. Samozřejmě pouze v případě, pokud budeme přemýšlet o chtěném dítěti. Dítě do rodičovského soužití rovněž rodičům přináší možnost jejich osobního růstu. Ten se projevuje u rodiče tím, že přemýšlí, jakým způsobem by dítěti předal své názory, myšlenky, ideje. Dítě je také přínosem tím, že ono samo přináší do rodiny nové postřehy, nové situace, nové myšlenky. To všechno rodiče obohacuje (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 25).

3.2 Období dospívání

VÁGNEROVÁ (2012, s. 364–368) představuje období dospívání jako specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky. Jedná se o období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu své identity. Průběh dospívání je závislý na konkrétních kulturních a společenských podmínkách, z nichž vyplývají požadavky a očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícím.

Věkové rozmezí tohoto období života se u různých autorů liší. Dle VÁGNEROVÉ (2000) začíná období dospívání okolo 11. roku života a končí dosažením dospělosti, tedy kolem 20. roku. Obecně lze říci, že jde o vývojovou etapu mezi dětstvím a dospělostí, kdy je dospívající jedinec vystaven řadě biologických, psychických a sociálních proměn (VAŠUTOVÁ, PANÁČEK, 2013, s. 9).

VÁGNEROVÁ (2012) rozděluje období dospívání na dvě fáze:

- 1. Ranná adolescence (11–15 let):** V této fázi dochází ke změnám jak v psychické, tak fyzické oblasti. Fyzické změny se projevují jako tělesné dospívání s pohlavním dozráváním. Psychické změny jsou patrné na změně emočního prožívání.
- 2. Pozdní adolescence (15–20 let):** Období potvrzení určité sociální identity a komplexnější psychosociální proměny.

Období dospívání provází hormonální změny. Dochází k pohlavnímu zrání a rozvoji sekundárních pohlavních znaků. Proměny, kterými si jedinci prochází, jsou pozitivně akceptovány dospělými i vrstevníky. Důležité ovšem je, jak změny vnímá samotný jedinec, protože vzhled je úzce propojen s vnímáním vlastní identity (ČAČKA, 2000, s. 121-122)

Tato vývojová etapa je charakteristická častou proměnlivostí a různorodostí citových projevů a celkové psychické lability. Mnoho starších i současných autorů označuje období dospívání jako období „bouří a krizí“ (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ, 2006, s. 147). Dochází ke kolísavosti emočního ladění a přecitlivosti, které jsou příčinou hormonální změny. Změny v citovém vývoji se projevují především v chování, které je typické svou výbušností a nevypočitatelností. Stačí nepatrný podnět a objeví se intenzivní reakce vzteku, smíchu či smutku. Jedná se o velmi složité období, které může mnohdy vést k častým konfliktům mezi dospívajícím a rodičem.

Jedinec si v tomto období začíná sám vytvářet své úsudky, čímž ustupuje od pasivního přebírání názorů autorit. Rovněž chce sám rozhodovat o svých cílech a zájmech (ČAČKA, 2000).

Taktéž začíná měnit postoj ke svému okolí, ale především k sobě samému. Porovnává se s ostatními lidmi a snaží se dozvědět co možná nejvíce o své osobě (VÁGNEROVÁ, 2000). Dospělí si často myslí, že jsou pubescenti rozmazlení a ničeho si neváží. V tomto vývojovém období se můžeme setkat s pojmem emoční egocentrismus, což znamená, že jedinec uvažuje o svých myšlenkách a pocitech, které vnímá jako výjimečné a je přesvědčen o tom, že nikdo jiný nemá tak intenzivní prožitky. Jedinci v období dospívání bývají uzavřenější, než byli dříve a nemají chuť projevovat své city navenek (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 390-391). Změny v emočním vývoji mají vliv na prospěch ve škole. Pubescenti mají také větší sklony k sebepoškozování, k sebevraždám a k poruchám příjmu potravy. Je to z toho důvodu, že se nedokáží vypořádat se svými pocity (THOROVÁ, 2015, s. 432). Ovšem rodina je pro dospívajícího nejdůležitější sociální oporou v případě problémů, a to i přesto, že děti své rodiče často kritizují (LANGMEIER A KREJČÍŘOVÁ, 2006, s. 155)

Velký vliv na dospívajícího a jeho sebevědomí mají vrstevníci, kteří mu dodávají jistotu, pomáhají mu nalézt sama sebe, svou cenu a hodnotu. V období dospívání se pro jedince stává vrstevnická skupina zdrojem emoční a sociální opory. Touží po uznání vrstevníků a sleduje jejich hodnocení, kdy na základě jejich zpětné vazby usměrňuje a koriguje své chování. Jedinec s vrstevníky soupeří, ale také se je učí chápat (THOROVÁ, 2015, s. 421). Značný vliv mají na dospívajícího taktéž volnočasové instituce, které jedinci pomáhají rozvíjet schopnosti a dovednosti a zároveň mohou tlumit negativní vliv rodiny a školní neúspěšnosti (VÁGNEROVÁ, 2012, s. 396).

Z psychologického hlediska dochází k rozvoji vyspělého myšlení. Jedinec je schopen pracovat s pojmy nesouvisejícími přímo s jeho smyslovými zkušenostmi. Rovněž je schopen pochopit takové abstraktní pojmy, jako je například pravda či spravedlnost. Dále se obvykle již nespokojí jen s jedním řešením, ale hledá další možnosti a zvažuje jejich reálnost. Konstruuje domněnky, které nevycházejí ze skutečnosti, a pak je s realitou srovnává (LANGMEIER, KREJČÍŘOVÁ, 2006, s. 149).

3.3 Reakce dítěte na rozvod

Reakce dětí se liší podle stádia jejich vývoje, temperamentu a pouta s rodiči. Jejich adaptaci na fakt, že se rodinný život nevrátí do původních kolejí, napomůže, přistupují-li k nim rodiče klidně, citlivě a s pochopením i pro otázky a projevy emocí, které jim nemusí být příjemné. I přesto se však většina odborníků shoduje, že proces rozvodu představuje pro děti velmi bolestivou a tísnivou zkušenost (WALLERSTEIN & LEWIS, 2013).

MATOUŠEK (2015, s. 25-29) uvádí, že mezi běžné reakce dětí na rozchod rodičů patří smutek, pocity vlastní viny za rozchod, poruchy spánku, poruchy soustředění, agresivní zlobení, odmítání poslušnosti domnělému viníkovi rozvodu, různé psychosomatické obtíže i zhoršení prospěchu a chování ve škole. U starších dětí se objevují různé únikové reakce, jako záškoláctví, požívání alkoholu, drog, útěky z domova, sebepoškozování, delikventní chování.

Rozvod výrazným způsobem ohrožuje a narušuje zdravý vývoj dítěte, které je vystaveno manželskému rozvratu. Jde o velmi obtížnou událost pro dítě v jakémkoli věku. Nastává totiž situace, kdy rodina zaniká a dítě netuší, co bude dál. Rodiče se mnohdy snaží veškeré problémy před dětmi utajit, protože si myslí, že jsou příliš malé na to, aby všemu porozuměli. Dítě se tak cítí velmi zmatené, protože na danou situaci nebylo předem připraveno a nedokáže se s ní vyrovnat. Stále ještě doufá, že spolu rodiče zůstanou, i když jeden z rodičů začíná nový vztah. Důležité je, aby se v první řadě s rozvodem vypořádali rodiče a zmírnili mezi sebou nepřátelství, které neprospívá ani jednomu z rodičů a obzvláště ne dětem (MATĚJČEK, DYTRYCH, 1999).

PLAŇAVA (2000) tvrdí, že rozvod nemusí být pro dítě vždy bolestivou událostí. I přesto však mnohá studie uvádí, že děti z rozvedených rodin vykazují více problémů v chování, sociálních vztazích než děti z nerozvrácených rodin.

Převážná část rodičů vnímá rozvod jako jednorázovou záležitost a obecně věří domněnce, že se děti lehce otřepou z jakékoliv krize. Ovšem není tomu tak. Dle WARSHAKA (1996) reaguje na rozvod každé dítě jiným způsobem a rovněž se s danou situací vyrovnává odlišně. Pro zmírnění negativních projevů rozvodu a zlepšení adaptability je nutné, aby spolu rodiče navzájem spolupracovali. V nejlepším zájmu dítěte by spor a hádky mezi sebou měli nechat úplně stranou.

Pro dítě je důležité udržovat stálý kontakt s oběma rodiči. V rámci výchovy by nemělo docházet k přehnanému rozmazlování či neadekvátním trestům. Dítě by mělo mít pocit, že rozvodem se toho jak ve výchově, tak v životě příliš nezmění.

MATĚJČEK a DYTRYCH (1992) uvádí, že děti těžce prožívají fakt, kdy „jeho“ lidé, které má rád, kteří k němu chovají láskyplný vztah, se hádají, ubližují si a nemají se navzájem rádi. To v dítěti vyvolává napětí a úzkost. Obvykle se to projevuje tak, že se dítě uzavírá do vlastního světa a navenek je „velice hodné“. Mnohdy se to však naopak u jiných dětí projeví tak, že se stávají agresivními a rodiče si s nimi neví rady. Snaží se nalézt pomoc u psychologů, psychiatrů a odmítají si připustit skutečnost, že za tím stojí právě rozvod, kdy dítě přišlo o jednoho z rodičů, ke kterému chovalo velmi hluboký citový vztah.

Dítě na rozvod rodičů může reagovat různě. Jednou z reakcí může být **zvýšená lhavost**. Prostřednictvím lži chce na sebe dítě ve většině případů upozornit. Představuje to projev toho, že dítě se necítí dobře ve světě, ve kterém žije. Proto se snaží utéct do situace, kterou si vysní. Další reakcí mohou být **drobné krádeže**, kdy dítě ukradne danou věc vědomě, aby na sebe více upozornilo. Mnohdy se také může stát, že se ve větší míře u dítěte objevují **noční můry**. Část rodičů u svého dítěte také zaznamenává zvýšenou **lhostejnost**. Dítě se chová, jako by se ho nová situace v rodině vůbec netýkala, nezajímá se o nic kolem sebe. To je ovšem z důvodu toho, že si samo vlastně neví rady. V některých případech se jako reakce na rozvod mohou objevit **útěky z domova**. Tento čin si dítě předem důkladně promyslí a připraví se na pobyt venku – schraňuje potraviny, deku apod. Snaží se tak uniknout z dané situace, kterou nechce dál snášet. Také se může stát, že dítě za vzniklou situaci obviňuje samo sebe a **cítí se vinné**, že se rodiče hádají, že si nerozumí, že už nejsou spokojeni. Má výčitky svědomí. Zaobírá se tím, co udělalo špatně, vyčítá si, že nebylo hodné, zlobí, špatně se učí. Stává se více smutným, není spokojeno samo se sebou, mezi kamarády, protože ho tato myšlenka stále provází. Další možnou reakcí může být **zamlklost**. Dítě je po rozchodu rodičů více nemluvné, zamyšlené, jeho věty jsou jen útržkovité. V mnoha případech se u dítěte mohou projevit **somatické projevy**, kdy si dítě stěžuje na bolest břicha, hlavy nebo zvracení. Ovšem při návštěvě lékaře je vše v pořádku a žádné známky nemoci nejsou patrné. Dítě tím dává najevo, že má strach, jak vše bude. U některých dětí se jako reakce na rozvod může objevit **koktání**, kdy se dítě zadržává v řeči. Je to projev toho, že má v sobě větší emoční náboj a neumí se s ním „poprat“.

Nejčastěji to bývá charakterizováno jako dětská neuróza. Příčinou jsou tak konfliktní mezilidské vztahy, které dítě vnímá, ve kterých žije a které na něj nějakým způsobem doléhají. V některých momentech může nastat i obnovené **pomočování**. Dítě již bylo schopno chodit samo na záchod, dovedlo se samo obsloužit. Ovšem pokud je přítomno něčemu, čeho se bojí, co si nedovede vysvětlit, pomočí se. Následně může také nastat **zhoršení školního prospěchu**, což je typické pro dítě, které prožívá obtížnou situaci v domácím prostředí spojenou s hádkami nebo rozchodem rodičů. Při obtížích v domácím prostředí se může projevovat ze strany dítěte také **zhoršení vztahů ke kamarádům**. Dítě se může stát méně mluvným, může se stydět před ostatními, může se jim vyhýbat. Pro spolužáky nebo kamarády je to nezvykem, nevyznají se v tom. Může se stát, že se k dítěti obrátí zády a nechají ho v jeho postoji samotné. Důležité tedy je, aby dítě nebylo osamocené v této nové a obtížné situaci (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 46-58).

Mezi další možné reakce dítěte na rozvod rodičů mohou být:

- Zvýšená rozmazlenost,
- Zvýšené neposlušání, používání sprostých slov, nadávek
- Útěk k partě, k lásce,
- Zvýšená ukázněnost, vzornost,
- Nechutenství,
- Popření,
- Koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči
- Zvýšená agresivita – vůči sobě samému nebo vůči druhému,
- Řešení problémů přes dítě,
- Separační úzkost (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 59-72).

3.4 Reakce v období dospívání

Pocity dítěte se velmi často mění a s pokračujícím dospíváním se mění i jejich představy o tom, co a proč se vlastně stalo. Souvisí to částečně s jejich chápáním rozchodu a jejich vlastní účastí v něm, ale částečně také s chováním lidí, kteří jsou pro ně důležití. Dospívající mladí lidé jsou velmi zranitelní, protože se rmoutí stejně jako děti, ale současně už začínají chápat svět dospělých, neboť se sami považují za dospělé. Obávají se také, zda dokážou v budoucnosti navázat důvěrné vztahy a zda budou někdy šťastní (SMITH, 2004, s. 45-46).

Rozvod rodičů zpracovávají dospívající děti velmi odlišně. Je to ovlivněno zejména věkem, temperamentem, vývojovým stádiem, kterým si jedinec prochází, a především tím, jak se k sobě v průběhu celého rozvodové řízení rodiče navzájem chovají. V mnohých případech to může u dospívajících vypadat tak, že o rozvod svých rodičů příliš nejeví zájem. Mnohdy i popírají, že mají se samotným procesem něco společného. I když se však před dospělými uzavírají, veškeré své pocity sdílí se svými blízkými přáteli (COLOROSOVÁ, 2008).

TEYBER (2007) tvrdí, že k největší rozvodovosti dochází v období předškolního věku, tudíž v období dospívání se s rozvodem setká jen malé množství osob. Pokud se tak ovšem stane, reakce jsou velmi různé. Většina dospívajících vnímá rozvod jako zradu. Zhruba 30 % dospívajících se snaží doma trávit co možná nejméně času, vyhýbají se jak domácím činnostem, tak komunikaci s členy rodiny. Také se může stát, že se začnou vyhýbat svým vrstevníkům, přestanou fungovat v rámci rodiny, či ztratí veškeré své plány do budoucna.

V pubertě člověk hledá sám sebe, trpí nevyrovnaností a častým střídáním nálad, nejprve bezdůvodně brečí, za chvíli se všemu směje. I když je téměř dospělý, prožívá strach z neznámého, bojí se toho, co po rozvodu nastane, s kým bude žít a kdy bude druhého rodiče vídat. Mnohdy má potřebu přidat se k rodiči, který více trpí, bojí se od něj odejít, chce mu být oporou (COLOROSOVÁ, 2008).

Mnozí dospívající jsou díky nevyrovnanosti a emoční labilitě ohroženi depresivními stavy, či různými patologickými jevy, jako jsou záškoláctví, sebepoškozování, návykové látky, poruchy příjmu potravy atp. Také může docházet k útěkům z domova nebo přidání se k nebezpečné partě, kdy se cítí v rodině natolik zle, že hledají pochopení u svých vrstevníků. Někteří si dokonce hledají starší partnery, ke kterým se přestěhují, aby nemuseli žít v rozpadlé rodině.

V některých případech se u jedinců mohou naopak objevit problémy s navazováním partnerských vztahů, kdy se bojí zrady a opuštění, a proto nedokáží již více nikomu věřit (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

3.5 Dopad rozvodu na dítě

Proces rozvodu, ať probíhá sebeklidněji, si s sebou dítě odnáší i do budoucnosti. Obvykle se u něj objevují pocity zavržení, trpí depresemi a snaží se vytvářet fantazijní představy, které mu napomáhají k vysvětlení rozpadu manželství rodičů. V některých případech se projevuje uzavřenost, jindy agresivní chování a problémy ve škole. Nakonec se s danou situací však dokáže relativně samo vyrovnat. Oporou dítěti však musí být členové rodiny, kteří mu prostřednictvím lásky a porozumění pomohou vyřešit většinu konfliktů. V závažnějších případech je pak potřeba se obrátit na pomoc odborníka (MATOUŠEK, 1997).

AMATO, LOOMIS & BOOTH (1995) uvádí, že děti pocházející z rozvedených rodin jsou vystavovány psychologickým, behaviorálním, sociálním a akademickým problémům mnohem častěji než děti, které vyrůstají v rodině úplné.

V průběhu rozvodového procesu se u dětí často objevují střídavé pocity obviňování a agresivity vůči rodičům a sobě samému (NOVÁK, 2000). Dospívající si začínají uvědomovat dopad svého rozhodnutí, kde a u kterého z rodičů se rozhodli po rozvodu bydlet. V některých případech může toto rozhodnutí vést ke konfliktu a rovněž může dojít ke snížení životní pohody (STORKSEN, ROYSAMB, HOMEN, & TAMBS, 2006).

Dítěti je narušen vztah k autoritám, snížena schopnost sociální diferenciacce. Mnohdy začne bez vážné příčiny nenávidět nějakou osobu v relativně neutrálním postavení, např. učitelku. Ještě mnohem horší je, když se tak děje vůči osobě, kterou dítě miluje a která je současně jednou ze dvou nejdůležitějších osob, kterou dítě na světě má. Na základě toho tak hrozí riziko vzniku syndromu zavržení rodiče (BAKALÁŘ, 2006).

Problémy se objevují také ve školním prospěchu, kdy dochází k jeho snížení. Důvodem může být absence rodičovské podpory, kdy mají rodiče na dítě méně času a zejména se soustředí na své problémy (STORKSEN, ROYSAMB, HOMEN, TAMBS, 2006). Další možnou příčinou může být problém se soustředěním, kdy dítě není schopno vytěsnit z hlavy téma rozvod, a proto není schopno věnovat se a myslet na něco jiného (SMITH, 2004).

V rámci citových reakcí se dítě může dlouhodobě potýkat s citovým zklamáním, depresí, osamělostí. Dostavit se mohou taktéž obavy z budoucnosti a ve větší míře může docházet k delikvenci či k užívání návykových látek (NOVÁK, 2000). Dítě se snaží nalézt příčinu, proč se to vše stalo. Díky tomu se u něj velice často střídají názory a objevují se nepřiměřené výkyvy nálad. V některých případech se mohou uchýlit k sebepoškození, odmítání jídla nebo k dalším formám sebepoškození, prostřednictvím kterých ventilují velkou psychickou zátěž (SMITH, 2004). Pokud dítě citově strádá, může se stát, že celou situaci začne řešit útekem do předčasného sňatku či vztahem s nevhodným partnerem, který jedinci poskytuje iluzi citu (NOVÁK, 2000).

Konflikty mezi rodiči dětem ukazují, že případné problémy a neshody v partnerství, se řeší cestou hádek, a ne otevřenou diskuzí. To u mnohých dospívajících může vyvolat úzkost, co se týče jejich budoucích vztahů. Začnou si dělat starosti, jak budou jednou schopni zvládat svůj partnerský vztah a problémy uvnitř něj. Na základě toho mohou dojít k přesvědčení, že jediné možné řešení je právě rozvod, a tak se mnohdy rozhodnou do manželství raději vůbec nevstoupit (SMITH, 2004).

V dospívajícím věku je velmi důležitý mužský vzor a jeho úloha ve výchově. Pokud jej jedinci postrádají, může dojít k tomu, že mladí lidé nezískají zamýšlenou práci, nebudou zaměstnaní, budou závislí na sociální podpoře, budou trpět psychickými i zdravotními problémy atp. Riziko negativních dopadů nepřítomnosti biologického otce, ale samozřejmě i matky, v prostředí, v němž dítě vyrůstá, se sníží, udržuje-li dítě k oběma rodičům láskyplný, smysluplný a samozřejmě pravidelně kultivovaný vztah (BAKALÁŘ, 2006).

Výzkum Rodina 2019 se ve svém šetření zabýval dilematem, zda udržet manželství „kvůli dětem“, neboť dopady rozvodu je budou provázet do jejich vztahů v dospělosti, nebo svazek ukončit, protože jsou-li svědky neustálého dohadování či citového chladu, sotva mohou získat vzor zdravého, láskyplného a spokojeného partnerského vztahu (EVERETT, EVERETT, 2000). Více než tři čtvrtiny respondentů, konkrétně 76 %, souhlasilo, že setrvávání v partnerství bez lásky je špatným příkladem pro budoucí partnerské vztahy dětí. S výrokem spíše nesouhlasilo 17 % dotázaných a rozhodný nesouhlas vyslovil pouze každý čtyřicátý respondent.

Většina dětí si dle psychologů přeje, aby rodiče zůstali spolu, zároveň však od svých klientů vyrůstajících ve vysoce konfliktním prostředí během terapeutických sezení slýchávají, jak toužili po tom, aby už napětí a konflikty doma i za cenu rozchodu rodičů ustaly (EVERETT, EVERETT, 2000). S výrokem, že mají-li partneři děti, i špatné manželství je třeba zachovat, se neztotožnilo 74 % respondentů. Rozhodný souhlas s výrokem vyjádřila pouze necelá 4 % respondentů, spíše se k němu přikláněl každý pátý. Celkem 83 % respondentů téhož výzkumu se rovněž vyjádřilo, že je lepší žádný než špatný partnerský vztah. Spíše proti byl každý devátý respondent a rozhodně proti přibližně každý dvacátý. EVERETT A EVERETT (2000) uvádí, že zahraniční výzkumy prokázaly, že žít v permanentní nepohodě, v domově plném napětí, hněvu, hrubého zacházení a nedostatku lásky, je pro děti mnohem škodlivější než rozvod (VUPSV, Zákon o rodině 2020).

SHRNUTÍ

Vymezili jsme pojem dítě z hlediska rodiny a dle Úmluvy o právech dítěte. Popsali jsme období dospívání jako specifickou životní etapu, ve které je dospívající jedinec vystaven řadě biologických, psychických a sociálních proměn. Zabývali jsme se reakcí dítěte a reakcí v období dospívání na rozvod, které se liší především podle stádia vývoje jedince, temperamentu a pouta s rodiči. V neposlední řadě byla pozornost věnována dopadu rozvodu na dítě, kdy bylo uvedeno, že děti pocházející z rozvedených rodin jsou vystavovány psychologickým, behaviorálním, sociálním a akademickým problémům mnohem častěji než děti, které vyrůstají v rodině úplné.

4 POROZVODOVÁ PÉČE O DÍTĚ

Porozvodovou péčí bychom mohli definovat jako uspořádání rodinných vazeb mezi rodiči a dítětem po rozpadu jejich rodiny. Toto uspořádání musí být v souladu se „zaklínadlem, které dnes otrásá světem rozhodujícím spory o děti, tedy zájmem dítěte. Jenže se zájmem je to jako se štěstím – každý je vidí někde jinde, každý má jiné priority, odlišné hodnoty a o něco jiného usiluje“ (MATOUŠEK, 2015, s. 12).

Stanovení péče o děti po rozvodu je důležitou součástí rozvodu. Skutečnosti, komu budou svěřeny do péče a jak často se budou stýkat s tím z rodičů, kterému do péče nebyly svěřeny, jsou pro další vývoj dětí velmi důležité a výrazně se podepisují i na jejich životním příběhu. Někdy se rodiče dětí sami dohodnou na typu péče a soud jen schválí jejich dohodu, v některých případech musí rozhodovat soud. Vždy by však měl být zohledněn především zájem dětí – tedy to, zda jejich výchova bude k jejich prospěchu a bude v souladu s jejich potřebami. Soud by měl tak vždy zvážit výchovné schopnosti obou rodičů a svěřit dítě do péče tomu, kdo je pro výchovu vhodnější (BOKOVÁ, et al, 2011, s. 61).

Pravděpodobnost, že jeden z rodičů bude splňovat všechna kritéria velmi dobře, zatímco druhý všechna špatně, je velmi malá. Obvykle se soudce setká s rodiči, kteří budou některá kritéria splňovat lépe, jiná hůře. Aby soudce mohl co nejlépe rozhodnout, měl by znát váhu jednotlivých kritérií, kterou posoudí na základě posudků zhodnocených odborníky – psychology (BAKALÁŘ, 2006, s. 16).

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neumí posoudit
matka i otec by se měli na péči o děti podílet rovnoměrně a o jejich záležitostech rozhodovat společně, bez ohledu na to, kde děti bydlí	43,9	38,7	8,2	1,8	7,4
děti by měly mít domov u jednoho z rodičů a s druhým být v kontaktu	33,6	42,9	11,7	3,4	8,4
děti by měly být v péči matky a s otcem být v kontaktu	19,7	37,5	21,2	9,0	12,5
děti by měly být svěřovány do péče otce, jen když matka péči o ně nezvládá	19,2	35,2	21,8	13,0	10,8
děti by měly mít možnost žít s každým z rodičů i za cenu, že budou střídat dva domovy	9,7	29,9	31,2	16,7	12,5
děti by měl mít v péči ten rodič, který rozvod/rozchod nezavinil	9,4	23,8	27,9	19,6	19,3
děti by měly mít jeden domov a rodiče by se tam v péči o ně měli střídat	11,1	20,0	30,5	23,5	15,0

Tabulka č. 3 – Způsob péče o děti po rozvodu/rozchodu rodičů (v %)

Zdroj: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf

Podle šetření Rodina 2019 u české veřejnosti dominuje názor, že oba rodiče by se po rozvodu na péči o děti měli podílet rovnoměrně a o jejich záležitostech rozhodovat společně, bez ohledu na to, kde děti bydlí. Současně většina společnosti není nakloněna tomu, že by děti měly mít dva domovy. Přitom se více než polovina přiklání k tradičnímu pojetí porozvodové péče, tedy že by děti měly být svěřovány do péče matce a otci jen když matka svoji roli nezvládá. Možnost, že by dětem byl zachován jeden domov, kde by se rodiče v péči o ně střídali, je akceptovatelná pro bezmála třetinu respondentů. Tady se společnost zatím přiklání k tradičnímu modelu. Mírně vyšší podporu by mělo svěřování dětí do péče tomu z rodičů, který rozchod/rozvod nezavinil (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

4.1 Výhradní péče matky

Po rozvodu je dítě převážně svěřeno do péče matky. Ve většině případů otcové ani o výhradní či společnou péči neusilují. Buď už kvůli tomu, že mu nechtějí brát matku nebo si jsou vědomi toho, že by péči o dítě tak dobře nezvládli. Více než osmdesát pět procent dětí žije po rozvodu s matkou. O dítě bojují jen ti otcové, kteří se snaží bývalé partnerce pomstít nebo vidí, že její přítomnost není pro dítě bezpečná. Převážně však otcové s výhradní péčí matky souhlasí a přejí si vytvořit harmonogram volného času s dítětem (TEYBER, 2007).

Na matku s dítětem či dětmi ve výhradní péči jsou kladeny veliké nároky. Musí zastat roli jak živitelskou, tak i pečovatelskou (DUDOVÁ, 2007, s. 20). Přejít z dvoupríjmové rodiny na rodinu jednopříjmovou, kdy žena živí rodinu a zároveň se musí starat o výchovu a péči o děti, má neblahý dopad na jejich životní úroveň. Rozvedené matky se závislými dětmi se stávají skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby, což znamená, že stále větší podíl lidí žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy. Oproti tomu rozvedení muži bez dětí v péči si svůj nabytý status ponechávají, či dokonce díky nově získanému většímu časovému prostoru, který mohou věnovat své práci, jej ještě zvyšují. Na druhou stranu se často potýkají s omezením či ztrátou kontaktů se svými dětmi (DUDOVÁ, 2008, s. 28).

V rámci výchovy rozhoduje převážně matka, pokud se dítě nachází v její výhradní péči. Otec by se však na výchově měl také podílet a neměl by být ze života dítěte vyřazen. U dětí, kdy otcové nefungují a jsou z jejich života vyčleněni, se setkáváme s příznaky psychické deprivace.

Tyto děti mohou mít v budoucnu problémy v jednání s muži, dcery si mohou hledat o mnoho let staršího přítele a muži mohou mít problémy s vlastní identitou. Kontakt s otcem je tak pro dítě nezbytný. Matky samoživitelky jsou náchylnější k emocionální nerovnováze. Mnohdy až příliš kritizují, trestají své děti a jsou depresivnější než otcové. To vše může vést k tomu, že dítě začne pochybovat o sobě a může tak dojít ke snížení jejich sebeúcty, která je úzce spojena s naplňováním mužské a ženské role (WARSHAK, 1996).

Osamělá matka trpí strachem o své děti, které jí mohou dávat za vinu rozchod a neschopnost setrvat v manželství. Bude se muset vyrovnat s citovými potřebami dítěte, které otce bude vnímat jinak než ona a bude mít vlastní pohled na situaci, která nastala. Většinou poprvé v životě zažívají nejnapjatější období, kdy je jejich míra porozumění pro děti menší než obvykle (SMITH, 2004).

Podle výzkumů by víc, než polovina dětí s výhradní péčí matky volila situaci, která byla před rozvodem. Dvě ze tří dětí se domnívají, že situace před rozvodem byla lepší. Pět ze šesti dětí touží, aby se rodiče vrátili k sobě. Nejčastějším přáním dětí bylo setkávat se více s rodičem, který neměl výhradní péči. Děti s výhradní péčí matky i s výhradní péčí otce považovaly rozvod za nevídaný zásah do svých životů (WARSHAK, 1996).

4.2 Výhradní péče otce

S výhradní péčí otce se u nás setkáme poměrně zřídka. Je tomu tak proto, že u matky se kompetence k péči předpokládá automaticky, pokud otec ale žádá o svěřeni dětí do péče, musí prokázat, že jeho péče bude ještě „kvalitnější“ než péče matky (DUDOVÁ 2007, s. 104).

Dítě je tak svěřeno do péče otci jen výjimečně, a to v případě, že se matka nedokáže, nemůže, nebo nechce o dítě postarat. Mnohdy soud svěřívá výchovu matce i přes to, že není zrovna nejvhodnější opatrovník. Otci je v žádosti o výhradní péči vyhověno asi jen v polovině případů. Nejčastěji se to týká dětí ve školním věku nebo adolescentů. Děti mladšího školního věku a níž bývají ve většině případů svěřeny do péče matkám (TEYBER, 2007). Přestože existují otcové, kteří se snaží získat děti do péče z „nevhodných“ důvodů, jako je potrestání matky, či vyhýbání se platby alimentů, většina mužů má při svých pohnutkách získat děti do péče dobrý úmysl, mají k dětem citovou vazbu a jsou přesvědčeni o tom, že dětem dokáží vytvořit vhodný domov. Častokrát bývají znepokojeni tím, jakým způsobem o děti pečuje bývalá žena, a právě to bývá hlavním motivem k získání dětí do své péče (ČERNÁ, 2001).

V porovnání s matkou mají muži jednu výhodu, kterou je finanční rozpočet. Ve většině případů nejsou muži po rozvodu nějak výrazně zasaženi poklesem financí. Mají i nadále stejný příjem, který bývá obvykle vyšší než u žen. Nedostávají se tak do finanční tísně, jako tomu bývá u matek samoživitelek (WARSHAK, 1996).

Otcové s výhradní péčí bývají zpravidla velmi pracovně vytížení a potýkají se se stejnými problémy jako matky s výhradní péčí. Najednou musí zvládat všechnu odpovědnost, jak za domácnost, tak děti sami. Vydělávají peníze a zabezpečují rodinu, proto nemají na děti dostatek času. Ty mnohdy reagují zlostně, jsou těžce zvladatelné a smutné. S výchovou tak často pomáhá další osoba – babička, chůva nebo nová partnerka. Takoví otcové bývají bráni jako méně hodnotní zaměstnanci z toho důvodu, že nemohou pracovat přes čas, volno si vybírají kvůli nemocem svých dětí, či doprovodům k lékaři apod. Díky tomu tak mají menší šanci na pracovní postup. Někteří se rozhodnou své zaměstnání opustit a odevzdat se dítěti naplno, což může ohrozit jeho společenský život (SMITH, 2004).

Matka je v životě dítěte nenahraditelná a její role je pro formování osobnosti dítěte velmi důležitá. I když se otec snaží dát dítěti to nejlepší a dobře jej vychovat, měla by se, pokud je to možné, zapojovat i matka. Především v období puberty touží po přítomnosti matky zejména dívky, které postrádají její rady a pochopení.

Obecně se rodiče s výhradní péčí stávají shovívavější a mírnější ke svým dětem. Otcové s výhradní péčí dokáží lépe zvládat chování svých dětí než matky. Rovněž jsou otcové oproti matkám méně manipulovatelní a obecně jsou bráni za větší autoritu. (WARSHAK, 1996).

4.3 Střídavá péče

Střídavá výchova znamená, že dítě je podle soudem schválené dohody svěřováno na určitý časový úsek do výchovy matky a na stejný časový úsek do výchovy otce. Ve většině případů se jedná o interval v trvání jednoho měsíce, u dětí v útlém věku se schvalují týdenní pobyty u jednoho z rodičů. Střídavá výchova je podmíněna blízkostí bydlišť obou rodičů, aby dítě mohlo navštěvovat stejnou školu. Na jedné straně znamená pro děti tato výchova udržení si obou rodičů ve své blízkosti, podpora v těžkých chvílích, učení se od nich apod. Na druhé straně kritici společné výchovy poukazují na to, že „*děti potřebují stále prostředí a pravidelná změna je pro děti příliš stresující. Zanechává děti v nejistotě a znemožňuje jim navázat bližší vztah k jednomu z rodičů.*“ (ČERNÁ, 2001, s. 41).

Střídavá péče v ČR není příliš rozšířená. Rodiče se rovnoměrně střídají dle času ve výchově o dítě. Pravidelné střídání by však mělo nastat až od třetího roku života dítěte. Do tří let si dítě potřebuje vybudovat pocit jistoty a bezpečí, který mu poskytuje právě jen stabilní domov. Na rozdíl od otce se matka do tří let nachází také na mateřské dovolené, tudíž má na dítě více času. Důležité však je, aby dítěti byly zachovány všechny jistoty, které mu zbyly. Snažit se, aby rozvod jedinec pocítil co nejméně. Z toho důvodu je více doporučována rodinám, které jsou schopné společně komunikovat, dítě má odkud čerpat pozitivní vzor v komunikaci, jednání (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

BEGER a GRAVILLON (2011) tvrdí, že střídavá péče není vhodná pro dítě mladší šesti let. To z toho důvodu, že při dlouhém odloučení od matky trpí a otec se z blízkého člověka mění v cizince. Potvrzuje se i to, že předčasné odloučení od matky zakořeňuje v dítěti pocity nejistoty, které se mohou až patologicky projevit v adolescenci a dospělém věku. Pro dítě je tak vhodnější, když tráví u otce více času, až dosáhnou staršího věku.

Výhodou střídavé péče je pro dítě styk s oběma rodiči s tím, že vnímá, jaké mají vlastnosti, dovednosti, záliby. Má tak možnost čerpat z obou rodičů a zeptat se každého na to, co ho zajímá. Dítě poznává přístup každého rodiče k životním situacím, vnímá, jak se staví k řešení problému (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

Jistou nevýhodou může být nestálost výchovného prostředí, která se může projevit v dalším osobním vývoji dítěte. Obzvláště citlivá je střídavá péče u dítěte školního věku, kdy je důležité dítěti vytvořit stálé zázemí, pocit, že někam patří. Důležitým aspektem však je, že při střídavé výchově jsou zachovány jak prvky mužského, tak i ženského přístupu, možnost dítěte ztotožnit se a komunikovat s mužským i s ženským rodičovským

vzorem (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007). Díky tomu dítě udržuje intenzivní hodnotný vztah s oběma rodiči. Ve srovnání s dětmi, které vidí jednoho rodiče pouze o víkendu jednou za čtrnáct dní, jsou děti ve střídavé péči oběma rodiči opravdu vychováváni. Mohou se od nich učit, protože každý z rodičů obohacuje dítě jiným způsobem, a hlavně mají pocit, že se na každého z nich mohou obrátit se svými problémy. Blízkost obou rodičů je důležitá zejména pro uvědomění si vlastní individuality a vytváření vzorců chování (ČERNÁ, 2001).

V každém případě je střídavá péče významná v tom, že se dítě po rozvodu rodičů nemusí rozhodovat, se kterým z nich bude dál žít. Vidá oba rodiče velmi často, proto se nedostavuje pocit viny, že jedno z nich opouští. Pokud se však dítě s rozchodem rodičů nevyrovnalo, není pro něj tato forma péče příliš vhodná. Opět by měli být rodiče velmi pozorní a vnímaví, měli by zaznamenat každý náznak pochybnosti či nespokojenosti jejich dítěte a pokusit se mu péči přizpůsobit (ŠPAŇHELOVÁ, 2010). Střídavou péči hodnotí pozitivně především otcové, jelikož ti jsou právě těmi, kteří většinou ztrácí kontakt s dítětem (MINCY, JETHWANI, KLEMPIN, 2015).

4.4 Společná péče

„Společná výchova odpovídá podmínkám společného soužití rodičů i po rozvodu, eventuálně společnému soužití nesezdaných rodičů“ (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007, s. 69).

Je velmi důležité, aby byla domluvena alespoň nejdůležitější pravidla ze strany rodičů, se kterými je nutné seznámit také dítě. Na základě toho je velmi podstatná společná komunikace, která dítěti do života přináší větší jistotu a stabilitu. Taktéž řádná domluva na tom, kdo a kdy se bude o dítě starat, kdo ponese a za co odpovědnost. V žádném případě nesmí rodiče dopustit manipulování s dětmi. Na důležitých věcech a rozhodnutích ve vztahu k dítěti by se rodiče měli vždy shodnout (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 135-136).

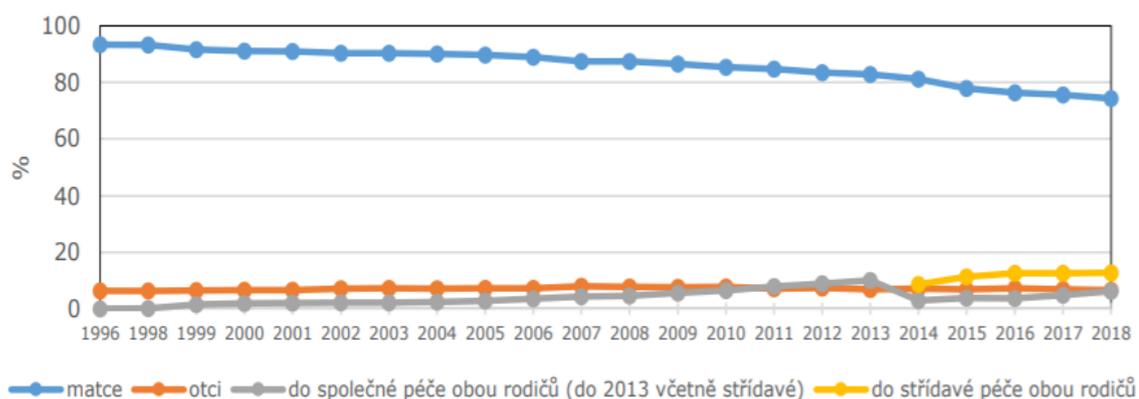
Společná péče se spíše doporučuje v rodinách, kde se nachází starší dítě, které již nesdílí s rodiči společnou domácnost, nebo tam, kde i po rozvodu rodiče žijí ve společné domácnosti a jsou schopni spolu komunikovat a dohodnout se. V případě svěřením dítěte do společné výchovy soud zkoumá i takové skutečnosti, jako jsou bytové poměry rodičů, vzdálenost jejich bydlišť, schopnost rodičů vzájemně komunikovat. V každém případě individuálně musí být přihlédnuto k osobnosti dítěte a k jeho věku.

Dítěti by v případě takového rozhodnutí o jeho další výchově mělo zůstat stejné dosavadní zázemí, co se týče školy, mimoškolních aktivit, kamarádů apod. (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007, s. 60).

Za klady můžeme považovat interakci mezi rodičem a dítětem. To, že spolu stráví více času, rodiče s dítětem stmelí, vytváří se intenzivnější citové pouto, jsou propojeni každodenními zážitky, které jsou nenahraditelné. Naučí se vnímat, z čeho má dítě radost, kdy se stydí, trápí, vzteká atp. Negativem může být především pro otce vynaložení více energie, času, odpovědnosti, než kdyby bylo dítě svěřeno do výhradní péče matky. Naopak matky se musí smířit s tím, že nemohou zasahovat do výchovy, když je dítě se svým otcem. To může být velký problém zejména pro ty, které jsou matkami na plný úvazek a mateřská role je pro ně životním posláním (WARSHAK, 1996).

Rozhodnutí o svěřeni do společné výchovy není v praxi příliš obvyklé, v úvahu by připadalo tehdy, pokud by rodiče i nadále po rozvodu zůstali žít společně v jednom domě či bytě, a i nadále by zachovali určitý model společného hospodaření, alespoň ve vztahu k nezletilým dětem (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007, s. 60).

Důležitá je ovšem vzájemná spolupráce rodičů, která dětem poskytuje ujištění, že i když vyprchala láska mezi rodiči, zůstává dítě i nadále milované. Pokud rodiče spolupracují a nevystavují své děti zbytečným sporům, ukazují jim tak velmi dobrý a lidský příklad civilizovaného chování (WARSHAK, 1996).



Graf č. 4 – První rozhodnutí pro případ rozvodu – svěřeni dítěte do péče z hlediska počtu práv (dětí)

Zdroj: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vv_002.pdf

Soudní rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče v případě, že se rodiče rozvedou, se v posledních letech týká přibližně 23 tisíc dětí ročně. Výsledkem soudního rozhodnutí bylo v naprosté většině svěřeni dítěte do výlučné péče matky. Do roku 2006 se příslušný podíl pohyboval kolem 90 %, poté mírně klesal na současných 79 %.

Podíl dětí svěřených do péče otce se dlouhodobě pohybuje na úrovni 7 %. V roce 2018 bylo na základě právního rozsudku rozhodnuto o střídavé péči u 13 % dětí, v absolutním vyjádření se to týkalo 2 833 dětí. Nejméně častá společná péče rodičů však v posledních letech vykazuje rovněž mírně rostoucí trend. V roce 2018 se týká 6 %, konkrétně 1370 dětí (HÖHNE, PALONCYOVÁ, 2019).

4.5 Porozvodové uspořádání péče v evropských zemích

Pro srovnání uvádíme porozvodové uspořádání ve vybraných evropských zemích na Slovensku, Německu a Rakousku.

Slovensko

Rodičovskou odpovědnost mají oba rodiče, která se nemění ani po jejich rozvodu. Při svěření dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů může tento rozhodovat o veškerých běžných a každodenních záležitostech týkajících se dítěte bez souhlasu druhého rodiče, ale ve věcech souvisejících s výkonem rodičovských práv a povinností (správa majetku, vystěhování dítěte do ciziny, státní občanství, poskytnutí zdravotní péče, vzdělávání) souhlas druhého rodiče potřebuje. O svěření dítěte do střídavé péče může soud rozhodnout v případě, kdy o ni mají oba rodiče zájem, jsou způsobilí dítě vychovávat a je to v zájmu dítěte, jehož potřeby tak budou lépe zajištěny. Pokud se střídavou péčí souhlasí pouze jeden z rodičů, soud musí zkoumat, zda bude v zájmu dítěte. Střídavá péče o dítě je na Slovensku jako možnost porozvodového upořádání péče o dítě možná od roku 2010. Přestože výlučná péče jednoho z rodičů o dítě po rozvodu stále převažuje, četnost střídavé péče stoupá. V roce 2011 rozhodly soudy o střídavé péči ve 4 % případů, za rok 2018 v 10 % případů. Ke střídavé péči se soud většinou přiklání na základě dohody rodičů, sám o ní rozhoduje jen v menšině případů. V rámci výlučné péče rodičů stále převládá péče matky, i když podíl soudních rozhodnutí svěřujících dítě do její péče v čase klesá, především ve prospěch střídavé péče, méně ve prospěch péče otce (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

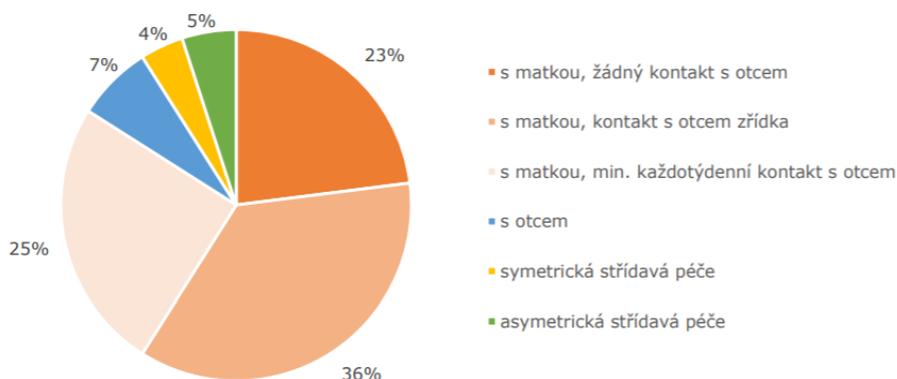
	2011	2018	1-8/2019
dítě svěřeno matce	87,4	79,4	78,6
dítě svěřeno otci	8,5	11,0	11,3
dítě svěřeno do střídavé péče	4,1	9,6	10,1

Tabulka č. 4 – Rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče rodičů, v %

Zdroj: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/socialne-veci-statistiky.html?page_id=10826

Německo

Rodiče mají společnou rodičovskou odpovědnost, jestliže se dítě narodí v manželství nebo po jeho narození uzavřou sňatek nebo rozhodnutím soudu. Po rozvodu se nic nemění, v důležitých záležitostech dítěte rozhodují oba rodiče společně (zdravotní péče, vzdělání), v každodenních věcech pak rodič, s kterým dítě bydlí. Po rozpadu úplné rodiny zůstávají děti žít s matkou až v 93 % případů. Většina otců těchto dětí je přitom v úzkém kontaktu s dítětem: více než polovina je s dítětem ve styku každé dva týdny, necelá třetina alespoň jedenkrát týdně. Podle GEISLER et al. (2018: 16-17) zůstává po rozchodu rodičů žít s matkou také většina dětí (84 %), přičemž tři pětiny dětí udržují kontakt se svým otcem, čtvrtina alespoň každotýdenní, naopak čtvrtina se se svým otcem nestýká. V modelu střídavé péče žije zhruba každé desáté dítě: 4 % dětí střídají bydliště rodičů zhruba půl napůl, 5 % žije převážně u jednoho rodiče a s tím druhým má stanovený rozšířený styk.



Graf č. 5 – Porozvodové uspořádání péče o děti, Německo

Zdroj: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vv_002.pdf

Rakousko

Narodí-li se dítě do manželství nebo rodiče uzavřou sňatek po narození dítěte, mají rodičovskou odpovědnost oba rodiče. V případě nesezdaných rodičů je její nositelkou pouze matka, otec ji může získat uzavřením dohody s matkou, příp. rozhodnutím soudu. Je-li dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, náleží druhému rodiči právo na styk s dítětem, na důležité informace o dítěti a právo vyjádřit se k nim. Vždy musí být respektován zájem dítěte. Od roku 2001 mají oba rodiče i po rozvodu obvykle společnou rodičovskou odpovědnost. Od roku 2013 může soud nařídit společnou péči i přes nesouhlas některého

z rodičů, je-li to v zájmu dítěte, jinak rozhoduje o výlučné péči jednoho z nich. Legislativně není střídavá péče zakotvena, nicméně v praxi k ní může docházet, dohodnou-li se na ní rodiče a pro dítě je vhodná (KŘÁPKOVÁ, 2017).

4.6 Syndrom zavrženého rodiče

GARDNER definuje syndrom jako „poruchu, která primárně vzniká v kontextu soudních sporů o svěřeni dítěte do péče. Jejím prvotním projevem je kampaň očerňování namířená proti jednomu rodiči, ačkoli není opodstatněná. Je důsledkem kombinace manipulování dítěte jedním rodičem a vlastního přispění dítěte k demonizování druhého rodiče. V případě skutečného zneužívání nebo zanedbávání dítěte jedním rodičem bývá odpor dítěte oprávněný a nenávist dítěte nelze vysvětlovat syndromem zavržení rodiče“ (GARDNER, 2010, s. 27).

Zavrhnout lze jak otce, tak i matku. Mechanismus vzniku syndromu je stejný. Dítě se v zátěžové, rozvodové či z hlediska rodičů „rozchodové“ situaci identifikuje s jedním z rodičů. Vcítí se do jeho postojů vůči druhému rodiči. „Přijímaný“ rodič buď stav podporuje podáváním různých nových a nových informací, jež nemusí být zcela vymyšlené. Bývají jen afektivně zkreslené a upravené tak, aby druhého z rodičů ukazovaly v tom nejhorším světle. Dítě vázané na takto programujícího rodiče je citlivé a učenlivé. Chce získat „pozitivní posílení“ a vycítí, jak na to. Začne tedy druhého z rodičů odmítat (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007, s. 74).

Děti se syndromem zavržení rodiče vyjadřují svou nenávist k jednomu rodiči pohrdáním, krutostí, absencí respektu vůči němu, hrubým chováním. Na svém rodiči nenacházejí nic pozitivního. V méně vyhrocených případech se dítě rodiče straní, nechce se s ním bavit, nenavazuje oční kontakt, nezdraví ho. Typické pro syndrom zavrženého rodiče je, že dětská zloba a nenávist nejsou namířeny jen vůči rodiči samotnému, ale vůči všem, kteří k němu mají vazbu – k prarodičům, tetám, strýcům, bratrancům, ale i vůči domácím mazlíčkům. V některých případech děti vytahují i zbraně těžšího kalibru – nařknou rodiče ze sexuálního zneužití či fyzického týrání (WARSHAK, 2003). Dítě při tom nepocítuje žádnou vinu a jeho vysvětlení, proč nechce s příbuznými mít nic do činění, i když ještě nedávno s nimi mělo blízký vztah, bývají absurdní. Děti si ale zároveň uvědomují, že se chtějí zavděčit zavrhujícímu rodiči. Proto i samy přicházejí s vymyšlenými, překroucenými příběhy. Běžné je také to, že mladší děti jsou ovlivněny i svými staršími, zavrhujícími sourozenci (GARDNER, 2010).

GARDNER formuloval osm typických projevů syndromu zavrženého rodiče:

- Výčet špatného chování odmítaného rodiče. Popis bývá přehnaný a další indicie zmíněného chování neodpovídají.
- Slabé zdůvodnění odmítání. Nemusí jít jen o situaci srovnatelnou s úvodním rozhovorem. Stačí, když bude dítě tvrdit: „Nechci s ní/ním být, protože mě to nebaví...kupuje mi zmrzlinu a tu já nemám rád.“
- Jeden z rodičů je popisován jako vzorný a druhý jako padouch. Někdy se ovšem stane, že se dítě na „padoucha“ pěkně usměje, jako by naznačovalo: „Nesmíš brát vše tak docela vážně,“ ale pak pokračuje ve svém partu.
- Pocit vlastního rozhodnutí v odmítnutí. Matka z úvodního dialogu zcela jistě před otcem dceru přesvědčovala, aby s otcem šla. Dokazuje to snad jen tvrzení „slova jsou jen slova“ a fakt, že většinu informací získáváme neverbálně.
- Absolutní podpora jedné strany v rodinném sporu. Jako by ztráta jednoho z rodičů byla parakompenzována totálním ztotožněním se s rodičem druhým.
- Nejsou přítomny žádné pochyby o správnosti postupu, ani náznaky pocitů viny vůči zavrženému. Jeho ztráty nejsou dítětem vnímány. Jeho snaha navázat či zlepšit kontakt je v lepším případě vnímána jako obtěžování, v horším případě jako intrika.
- Informace od druhého rodiče jsou posléze vnímány a předkládány jako vlastní prožitky.
- Nepřátelství se rozšiřuje na další příbuzné, známé ze strany zavrženého rodiče (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007, s. 75-76).

Náprava tohoto syndromu je možná pouze odebráním dítěte programujícímu rodiči, dokonce existují speciální zařízení zaměřená na nápravu syndromu zavrženého rodiče. Tento rodič by se měl pokusit vyhledat pomoc, rozhodně není dobré dítě taktéž zavrhnout. Pokud se dítě vymaní z vlivu manipulujícího rodiče, zvětšuje se pravděpodobnost nápravy vztahu mezi dítětem a zavrženým rodičem. Záleží však také na tom, co vše bylo dítěti napovídáno a vsugerováno. Proces opětovného kontaktu s odcizeným rodičem je nemožný, pokud s ním manipulující rodič nesouhlasí (NOVÁK, PRŮCHOVÁ, 2007).

4.7 Nový partner po boku rodiče

V mnoha případech dochází k situaci, kdy jeden nebo dokonce oba rodiče si po rozvodu přivedou domů nového partnera či partnerku. Většina lidí chce totiž navázat nový a důvěrný vztah. Dítě, které je obklopeno rodiči, kteří ho mají rádi, chce, aby se rodiče měli rádi i navzájem (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1994). Proto, když chce rodič svému dítěti představit nového partnera, měl by dítěti nechat čas se vyrovnat se situací po rozvodu. Měl by si také být jistý, že vztah bude dlouhodobějšího charakteru, aby nedocházelo ke střídání partnerů, což by mohlo vést k hlubšímu traumatu dítěte (BERGER a GRAVILLON, 2011). Nevlastní rodič by se neměl dítěti vtírat nebo si ho kupovat dárky, dítě potřebuje čas, aby si k novému partnerovi našlo cestu samo (ŠPAŇHELOVÁ, 2010).

SOBOTKOVÁ (2012, s. 184) tvrdí, že „*rodičovství patří k nejvíce stresujícím aspektům života nevlastní rodiny.*“ Píše o shodě mezi zahraničními psychology, kteří se shodují, že nevlastní rodič má být pouze rádcem a přítelem, aby jej dítě lépe akceptovalo. Úspěšná rodinná koalice je podle ní podmíněna co nejnižším počtem konfliktů ohledně autority. Aktivněji by se na výchově měl nevlastní rodič podílet až po upevnění jejich vztahu. Jestliže jsou děti zrovna v pubertě, je pro ně obtížnější vyrovnat se s novým uspořádáním rodiny. Sami totiž hledají sebe sama, jsou zvýšeně kritičtí a mají sklon k opozici a radikálním úsudkům. Dobré je, když si partneři nejprve sami zvlášť vymyslí pravidla, pak je společně dokážou sjednotit a spolu s dítětem odsouhlasit.

Často se po dětech chce, aby nového partnera přijaly, důvěrněji se s ním seznamovaly a braly ho jako vlastního rodiče. Dítě však ze začátku rozhodně necítí, že by nového partnera mělo milovat jako vlastního rodiče, což mnohdy vede k rozházenému pohledu na svět, lidské vztahy a hodnoty. Dítě špatně hledá odpověď na to, kdo je dobrý a kdo ne, kdo je spravedlivý a kdo ne, zda ho má rád nebo nemá. Tato situace vyvolává snížení sebevědomí a nedůvěru k lidem (MATĚJČEK a DYTRYCH, 1994).

V některých případech se stává (není to ale vždy pravidlo), že příčinou rozchodu nebo rozvodu rodičů je právě nový přítel nebo přítelkyně. Láska, kterou k sobě rodiče chovali, vyprchala, láska k novému příteli nebo přítelkyni naopak roste. V tomto okamžiku je určitě zapotřebí, aby rodič vnímal chování dítěte. Aby vnímal, jak reaguje na to, že se rodiče rozcházejí nebo rozešli. Pokud by se totiž stalo, že rodič ihned po rozchodu představí svého nového partnera dítěti, mohou nastat rizika ve vztahu k tomuto novému příteli nebo přítelkyni. Mohou to být také rizika ve vztahu k vlastnímu rodiči.

Dítě mnohdy cítí zradu. Zradu z toho, že všechno je jinak. Jistě si nepřeje, aby jeden z rodičů odešel z rodiny. Ve své citlivosti a zranění není dítě schopno hned vnímat, jaké vlastnosti má tento nový přítel. Je proto mnohdy lepší nechat mu čas, aby se vyrovnalo nebo spíše aby přijalo tuto novou skutečnost – rozchod, a teprve pak aby ho rodič seznámil s novým partnerem. Jak dlouhý má být tento čas, nedokáže nikdo odhadnout. Záleží samozřejmě na povaze dítěte, na jeho temperamentových vlastnostech, na jeho stylu komunikace, jak je otevřené nebo uzavřené, jaký vztah má s rodiči, jak je schopné odolávat překážkám, s jakými překážkami se již v životě setkalo a jaké k nim zaujalo stanovisko. Kolik je mu let, jak dá na názory druhých dětí nebo lidí. Je také potřeba, aby změnu, že řekne dítěti o novém partnerovi, sdělil i druhému rodiči, aby se i on vyznal v některých možných projevech dítěte. Důležité také je, aby se rodič nescházel s přítelem nebo přítelkyní delší dobu jen potajnu, aby se pak náhodně nestalo, že se to dítě dozví (ŠPAŇHELOVÁ, 2010, s. 155).

Na první pohled se zdá, že v navazování nových korezidenčních vztahů nejsou významné rozdíly mezi rozvedenými a lidmi po rozpadu nesezdaného soužití. Ti, kteří hledají nového partnera po rozchodu nesezdaného soužití, ho však nacházejí dříve než ti, kteří prošli rozvodem. Důvodem mohou být jednak různé sociodemografické charakteristiky, postoje, způsob fungování i délka trvání každého z těchto typů partnerství, roli hraje i samotný proces rozvodu, který s sebou nese nejen časové nároky, ale je nesnadný zejména po emocionální stránce. Důležitý je samozřejmě rovněž věk při ukončení předchozího vztahu, a to více u žen než u mužů, kdy vyšší věk u žen jejich potenciál na partnerském trhu snižuje. Čím delší doba uplyne od předchozího rozchodu, tím je šance na nový korezidenční vztah nižší, a to u rozvedených i osob dříve nesezdaných. To, zda se v předchozím vztahu narodily děti, má na navazování nových partnerství ambivalentní vliv. Na jedné straně mohou být pro nový vztah překážkou, na druhé straně mohou být pro něj i motivem ve snaze vytvořit dětem novou úplnou rodinu. Podaří-li se navázat nový partnerský vztah, vzniká v případě, že jsou v rodině nezaopatřené děti, tzv. rekonstituovaná rodina (VUPSV, Zpráva o rodině 2020).

SHRNUTÍ

Zabývali jsme se důležitou součástí rozvodu, a tedy porozvodovou péčí o dítě. Charakterizovali jsme výhradní péči matky a otce, kdy jsme poukázali na fakt, že právě po rozvodu je dítě svěřeno převážně do péče matky, otci jen výjimečně. Přiblížili jsme střídavou a společnou péči, které v posledních letech vykazují mírně rostoucí trend. Objasnili jsme taktéž porozvodovou péči ve vybraných evropských zemích. Definovali jsme syndrom zavrženého rodiče, jako poruchu, která primárně vzniká v kontextu soudních sporů o svěřením dítěte do péče a v neposlední řadě jsme věnovali pozornost, přijetí nového partnera po boku rodiče z pohledu dítěte.

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

V rámci výzkumného šetření budeme pracovat s případovou studií, která se řadí mezi kvalitativní metody, nejvíce užívané v pedagogice a psychologii. Prostřednictvím získaných dat se budeme zabývat popisem konkrétních příběhů osob, které mají zkušenost s rozvodem svých rodičů.

5.1 Cíle výzkumu, metodologie a organizace

Hlavním cílem výzkumného šetření je **analyzovat vliv rozvodu na vztah rodič-dítě s odstupem času**. Především se zaměříme na emoce, postoje k rodičům a to, jak se respondenti s rozvodem rodičů vyrovnávali.

Výzkumné otázky:

1. Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?
2. Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?
3. Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)
4. Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?
5. Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

METODOLOGIE

STRAUSS a CORBINOVÁ (1999, s. 10–11) charakterizují kvalitativní výzkum jako „výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod a je výzkumem týkajícím se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací nebo vzájemných vztahů. Kvalitativní metody mohou přispět k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevu, o kterém zatím nic nevíme nebo naopak k získání nových názorů na jevy, o kterých již něco víme. Kvalitativní metody se snaží odhalit podstatu něčích zkušeností s určitým jevem a vliv na další jednání.“

HENDL (1997, s. 150) uvádí, že se jedná o „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“

Oproti kvantitativnímu výzkumu, který pracuje především s číselnými údaji, a tak zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci zkoumaného jevu, pracuje kvalitativní výzkum se slovy. Výsledky z kvalitativního výzkumu jsou podrobné, výstižné, zacházejí do hloubky zkoumaného problému. Podle některých zastánců kvalitativního výzkumu jsou údaje zjištěné kvantitativní metodou hrubé a neosobní (GAVORA, 2000, s. 34).

Přednosti kvalitativního výzkumu	Nevýhody kvalitativního výzkumu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, fenoménu. ▪ Zkoumá jev v přirozeném prostředí. ▪ Umožňuje studovat procesy. ▪ Umožňuje navrhnout teorie. ▪ Reaguje na místní podmínky. ▪ Hledá lokální příčinné souvislosti. ▪ Pomáhá při počáteční exploraci fenoménů. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci či prostředí. ▪ Obtížné provádět kvantitativní predikce. ▪ Obtížněji se testují hypotézy a teorie. ▪ Časově náročnější analýza a sběr dat. ▪ Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho preferencemi.

Tabulka č. 5 – Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu

Zdroj: Hendl (2008, s. 50)

Případová studie zkoumá konkrétní jev, který jsme si předem zvolili. Jedním z cílů je popsat dané vztahy a nalézt celistvost případu, ale také to, že díky prozkoumání tohoto případu porozumíme i případům dalším. Případová studie je metodou nepřímého pozorování. Pokoušíme se, aby si dotyčný vzpomněl na určité momenty z jeho života, které by nám mohly objasnit jeho chování. Nevýhodou je, že jsme odkázáni na respondentovy vzpomínky, které nemusejí být přesné (ATKINSON, 2003, s. 22). U případové studie je možné získávat informace z několika různých zdrojů. Může se jednat například o lékařskou dokumentaci, autobiografii, deníky nebo životopisy, korespondenci, soudní spisy, dokumenty o vzniku a existenci organizace, zápisy z porad, výroční zprávy, rozhovory, pozorování a další (MIOVSKÝ, 2006, s. 97).

HENDL (2005, s. 104) uvádí, že „*ve statistickém šetření shromažďujeme relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.*“

Rozhovor je nejrozšířenější podobou interview, kdy je výzkumný pracovník a respondent v bezprostřední verbální komunikaci. „*Anglický výraz interview je složen ze dvou částí, kde inter znamená mezi a view znamená názor nebo pohled*“ (CHRÁSKA, 2007, s. 182). Tazatel si vytváří určité schéma, které je pro něj závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se bude tazatel účastníků ptát. Zpravidla je možné podle potřeby a možností měnit pořadí otázek. U polostrukturovaného rozhovoru máme definované tzv. jádro interview, tj. minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat. Na toto jádro se pak nabaluje množství upřesňujících otázek. Můžeme pokládat různé doplňující otázky, vyžadovat další podrobnosti či vysvětlení odpovědi dotazovaného, abychom správně pochopili, co svou odpovědí přesně myslí. Téma tak můžeme rozpracovat do hloubky (MIOVSKÝ, 2006, s. 79).

KAUFMANN (2010, s. 57) poukazuje na to, že klíčová je formulace otázek. Důležité je, aby výzkumník našel v každém okamžiku rozhovoru vždy tu nejlepší možnou otázku. „*Nejlepší otázka nefiguruje na připraveném seznamu, ale musí vyplynout z toho, co říká respondent.*“ Soustředěné naslouchání tomu, co respondent říká, vede k formulaci dobrých otázek. Dále tento autor zdůrazňuje nutnost empatie ze strany výzkumníka a potřebu důvěrného napojení na citový a myšlenkový svět svého partnera v rozhovoru

Pozorování je jednou ze základních metod kvalitativního výzkumu při získávání dat s cílem zaznamenání jednání a chování jedince nebo skupiny. Schopnost pozorování stejně jako schopnost vedení rozhovoru používáme často v každodenních činnostech, kdy nám umožňuje zjistit, jaké se kolem nás nachází prostředí (HENDL, 1997, s. 191). Metoda je taktéž vhodná pro individuální práci a může zkušenému a cvičenému pozorovateli poskytnout mnoho informací o vyšetřované osobě, které by jinak bylo obtížné získat. Nelze podcenit i to, že jsme k pozorování vždy připraveni, nepotřebujeme žádné pomůcky. Je to nejpřirozenější diagnostická metoda (SVOBODA a kol., 2015, s. 36).

Metoda pozorování je užitečná zejména proto, že nám dává možnost zachytit nejen průběh experimentu, ale i spontánní projevy lidí v jejich přirozených situacích. Může být systematické, dle určitého plánu, nebo náhodné, volné, při kterém jde o to, čeho si pozorovatel všimne, co mu přijde jako zajímavé nebo nápadné. Samozřejmě má i své nevýhody a tou je omezení pouze na aktuální situaci, kdežto rozhovor může zachytit i minulost či představy o budoucnu (VÁGNEROVÁ, 2010).

Výzkumný soubor

Pro výzkum byly záměrně vybrány příběhy pěti osob, složené ze tří žen a dvou mužů ve věku 23–30 let. Jména jsou pro zachování anonymity smyšlená. Hlavním kritériem bylo, aby se rozvod rodičů odehrál minimálně tři roky před výzkumným šetřením. To z toho důvodu, aby celá situace nebyla pro respondenta čerstvá a nedělalo mu tak problém o celé události hovořit. Důležité také bylo, aby na celou situaci získal náhled a dokázal ji otevřeně zhodnotit.

Respondenti byli do výzkumu vybírání pomocí metody prostého záměrného výběru. Jednalo se o osoby z mého okolí, které vyrůstali v rozvedené rodině, tudíž jsme měli možnost výstižně přiblížit situaci a poukázat na jevy, které mohou u těchto osob vlivem rozvodu rodičů nastat.

JMÉNO	VĚK	VZDĚLÁNÍ	VĚK PŘI ROZVODU	POROZVODOVÁ PÉČE	ZAMĚSTNÁNÍ
Laura	24	Vysokoškolské	12	Porozvodová péče matky	Studentka
Martin	23	Středoškolské s maturitou	15	Porozvodová péče matky	Profesionální hokejista
Veronika	30	Vysokoškolské	13	Porozvodová péče matky	Učitelka ve speciální škole
Šimon	26	Středoškolské s vyučením	16	Porozvodová péče otce	Elektrikář
Sofie	25	Středoškolské s maturitou	15	Porozvodová péče matky	Asistentka v IT firmě

Tabulka č. 6 – Přehled jednotlivých respondentů

Zdroj: Vlastní

Realizace kvalitativního výzkumu

V rámci výzkumu byla použita metoda sběru dat formou polostrukturovaného rozhovoru a pozorování. Výzkum trval od ledna 2021 do března 2021. Každý respondent byl osloven s časovým předstihem. Byl mu objasněn cíl výzkumu a ponechána doba na rozmyšlení, zda se chce výzkumu zúčastnit. Samotné setkání se odehrálo na místech, které si zvolili sami respondenti. Chtěla jsem, aby se cítili uvolněně, proto jsem místo schůzky nechala na nich. Respektovala jsem jejich přání a samozřejmě jsem je do ničeho nenutila. Délka rozhovoru se pohybovala v rozmezí 65–80 minut, vše ale samozřejmě záleželo na ochotě a chuti respondenta o dané situaci hovořit.

Předem jsem měla připravené otázky, které směřovaly, jak na respondentovu osobu, tak na období před rozvodem, během rozvodu a po rozvodu. Respondentovi byly kladeny otevřené otázky, z důvodu toho, aby měl dostatečný prostor pro své odpovědi. Pokud však respondent na některou z otázek odmítl odpovědět, jeho přání jsem respektovala a přešli jsme k následujícím otázkám. Všechny výpovědi jsem si zapisovala do notebooku a následně jsem rozhovory zpracovala v kazuistiku.

5.2 Případové studie

Na základě polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, byly zpracovány případové studie. Prostřednictvím jednotlivých případů, se budeme snažit blíže pochopit a nahlédnout do života osob pocházejících z rozvedených rodin.

Případová studie č. 1

Jméno: LAURA

Věk: 24

Popis

Rozhovor se konal v měsíci lednu 2021 v místě bydliště respondentky. Předem byla seznámena s průběhem a tématy, kterých se rozhovor bude týkat. Rovněž byla dopředu ujištěna, že veškeré získané informace budou použity pouze k účelům diplomové práce. Délka rozhovoru činila 65 minut. Na otázky odpovídala stručně a jasně. Sama respondentka vystupovala příjemně a sebevědomě. Pouze u otázek týkající se samotného rozvodu rodičů a odchodu otce z domova působila sklesle, a dokonce se při určitých vzpomínkách neubránila slzám. Lze tak usuzovat, že respondentka celou situaci ani po letech nevnímá moc dobře.

Osobní anamnéza

Dle slov matky se Laura narodila jako neplánované, ale přesto vítané dítě do úplné rodiny, která byla zpočátku bez jakýchkoli problémů. Do svého prvního roku života byla velice tiché a hodné dítě. „*Vše se však změnilo ve chvíli, kdy jsem se naučila chodit,*“ uvádí respondentka. V tu chvíli přišel zlom, kdy začala být, a ještě dlouhá léta byla naprosto nezastavitelná a neunavitelná. Sama respondentka přiznává, že to s ní matka neměla opravdu jednoduché. Vzpomíná na neustále zničené a roztrhané oblečení kvůli své nešikovnosti, a taktéž na zážitek se sekundovým lepidlem, kdy si zalepila levé oko. Dnes však na celou záležitost vzpomíná s úsměvem, ač situace vypadala velice ošklivě. „*Díky rychlé reakci matky dopadlo vše na výbornou.*“ Respondetka tvrdí, že za vším stála především její hyperaktivita, kterou však potvrzenou neměla. Žádná vážnější onemocnění neprodělala, avšak v dětství byla mnohokrát nemocná, kdy se potýkala s častými angínami. Od malička měla spousta kamarádů, byla vůdčím typem. Období puberty si užívala naplno a veškerý svůj volný čas trávila především s přáteli. S přestupem na SŠ poznala první lásku, ke které se citově dost upnula.

Po dvou letech však následoval rozchod, který těžce nesla. Vnímala to, jako stejné zklamání, kdy ji opustil otec. Čas však zahojil všechny rány a s nástupem na VŠ poznala svého současného partnera. I když musela pro vztah mnohé obětovat, z důvodu hokejové kariéry partnera, vztah ji velmi naplňuje a je šťastná. Společně již plánují budoucnost.

Školní anamnéza

Respondentka začala navštěvovat MŠ ve třech letech v místě bydliště. V kolektivu se jí líbilo. Nikdy neměla problém s navazováním nových přátelství. Problém jí dělal pouze odpolední spánek. Povinnou školní docházku započala bez odkladu na ZŠ v místě bydliště rodiny. Respondentka vzpomíná, že jí byl sice doporučen odklad, avšak matka doporučení nepřijala, a tak řádně v šesti letech nastoupila respondentka do první třídy. S přestupem na ZŠ jí potíže činilo učení. Vzhledem ke své hyperaktivitě nedokázala v klidu sedět a soustředit na výklad. Mezi spolužáky byla oblíbená, snadno navazovala nová přátelství.

Na prvním stupni prospívala jako průměrná, ale nic si z toho nedělala. Do školy chodila s radostí, měla ráda své spolužáky a těšila se na ně. Na druhém stupni patřila mezi nejlepší žáky ve třídě. I když si v tu dobu procházela těžkou rodinnou situací, na školním prospěchu to nebylo znát. Sama přiznává, že *„celá situace nebyla radostná, ale neměla jsem tendence chodit např. za školu nebo něco podobného.“* Velkou oporou pro ni byli spolužáci, kteří se pro ni stali životními přáteli. Respondentka říká, že *„právě díky svým kamarádům a spolužákům jsem pomáhala zapomínat na rodinné nepříjemnosti a celou situaci jsem zvládala mnohem lépe.“*

Po ukončení ZŠ začala studovat gymnázium. Respondentka tvrdí, že *„v té době jsem neměla naprosto žádnou představu, jakému povolání bych se v budoucnosti chtěla věnovat, tudíž gymnázium byla nejlepší možná volba.“* Do školy ale už tak ráda nechodila a školní prospěch se opět změnil k průměru. Vzpomíná, že *„v prvním ročníku jsem měla velké problémy s matematikou, dokonce i s vyučující tohoto předmětu. Po čase se to však srovnalo a gymnázium jsem dokončila i s vyznamenáním.“* Po maturitě si podala přihlášky na VŠ a úspěšně absolvovala přijímací řízení. Na VŠ se jí moc líbí a velice jí vyhovuje systém studia. *„Mám pocit, že dělám něco dobrého pro sebe a v budoucnu budu užitečná i pro společnost.“* Prospívá bez problémů a je pro ni prioritní studium dokončit.

Rodinná anamnéza

Respondentka pochází z čtyřčlenné rodiny. Má jednu, o šest let, starší sestru. Manželství rodičů bylo uzavřeno ještě před narozením starší sestry. Rodina zpočátku bydlela u rodičů matky. Následně zakoupili byt 2+1, kam se ještě před narozením respondentky přestěhovali.

Otec pracoval jako zedník a doma netrávil moc času. Za prací dojížděl nejdříve do zahraničí, po čase do hlavního města Prahy. Po letech však dalekého cestování zanechal a nastoupil do stavební firmy svého bratra v místě bydliště. V současné době se již zednickou prací neživí. Je zaměstnán jako dělník ve firmě zaměřené na výrobu hliníkových prášků a past v místě bydliště. Matka se vyučila prodavačkou, jelikož jí dříve z důvodu křesťanské víry nebylo umožněno studovat střední pedagogickou školu. Postupem času si však doplnila veškeré vzdělání, dokončila vysokou školu a začala pracovat jako pracovnice v sociálních službách. Zaměstnání má dodnes stejné. Starší sestra vystudovala gymnázium, následně vysokou školu. V současnosti pracuje jako referentka na úřadu práce.

Respondentka již od svého dětství tíhla spíše k otci než k matce. Otec byl pro ni určitým vzorem a ochráncem, díky kterému věděla, že se jí nikdy nemůže nic stát. Vzájemný vztah byl plný porozumění a lásky. *„Vztah s matkou byl také dobrý, ale příliš jsme si nerozuměly. Nebylo to tak ideální, jako je dnes,“* říká. Se sestrou společně vycházely, ale příliš času spolu vzájemně netrávily. Respondentka říká, že *„velkou roli hrál šestiletý věkový rozdíl, každá měla úplně jiné zájmy. Dnes už je situace zcela jiná a rády se vzájemně navštěvujeme a vidáme,“* tvrdí. I s ostatními rodinnými členy udržovala respondentka vždy dobré vztahy. Přiznává však, že vždy raději navštěvovala rodinu z otcové strany. *„Rodina je velká, otec má čtyři sourozence a každý z nich má tři děti. Věkově jsme si všichni téměř blízko, takže jsme si pokaždé společně vyhráli a vytvářeli různé hlouposti. Zvláště při rodinných oslavách bylo obvykle veselo a rušno, to jsem jako malá milovala.“*

Vzájemný kontakt se však nezměnil ani po rozvodu a respondentka nadále se všemi skvěle vychází. Rodiče z matčiny strany dříve moc navštěvovat nechtěla. Respondentka říká, že *„babička je zarytá křesťanka, nikdy se nedokázala bavit o jiných věcech, a to Vás, jako malou holku, nebaví poslouchat.“* Návštěvy tak zpočátku úplně nevyhledávala. Dnes však své prarodiče navštěvuje velmi často.

Je si vědoma toho, že stárnou a potřebují tak v určitých činnostech pomocnou ruku. Taktéž se respondentka touto cestou snaží vrátit alespoň to, co jí, starší sestře i matce bylo z jejich strany po rozvodu poskytnuto. Otevřeně přiznává, že *„prarodiče byli obrovskou oporou, bez které by celá situace, především po finanční stránce, byla naprosto nezvladatelná.“* Matka má ještě starší sestru. S ní respondentka vychází také skvěle. *„Teta je stejná „shopaholička“, jako já. Od malička společně řešíme oblečení, šperky apod. Když jsem byla menší, často mě brávala na výlety do Prahy, kde jsme společně věnovaly čas památkám, ale také nakupování,“* vzpomíná s úsměvem na tváři.

Sociální anamnéza

Respondentka svou rodinu milovala nadevše a nikdy by ji nenapadlo, že se manželství matky a otce rozdělí. Vzpomíná, že často ve večerních hodinách docházelo mezi otcem a matkou k výměně názorů, kterých byla sama párkrát svědkem, a vůbec jí to nebylo příjemné. Ovšem nikdy nepředpokládala, že by tyto vzájemné neshody znamenaly konec manželství.

V roce 2009 však přišel naprostý zvrat a respondentka prožívala jedno z nejtěžších období svého života, když zjistila, že rodiče spolu nebudou dál žít. Sama respondentka uvádí, že *„o samotném rozchodu jsem se dozvěděla přímo od otce. Sděлил mi, že manželství s matkou už bohužel nefunguje, a proto se musí odstěhovat.“* Jako důvod rozchodu byly respondentce předkládány manželské neshody a nepochopení, avšak brzy zjistila, že důvod rozchodu je mimomanželský poměr, jak ze strany otce, tak matky. Celou situaci respondentka nevnímala vůbec dobře, především se s ní snažila vyrovnat uvnitř sebe. *„Často jsem se zavírala do pokoje, brečela jsem, kladla si otázky „Proč se to muselo stát zrovna mně?“ Rozchodu jsem se snažila zabránit, ale bylo to k ničemu. Otec byl již pevně rozhodnutý.“* Vzpomíná, že otce několikrát prosila, aby se vrátil domů, ovšem věděla, že tomuto rozhodnutí již nezabrání, ač se snažila sebevíc. Najednou se jí tak ze dne na den rozplynul sen o šťastné a spokojené rodině.

V roce 2010 bylo manželství otce a matky rozvedeno. Respondentka na průběh rozvodového řízení vzpomíná jen matně. Ví však, že návrh k rozvodu podal otec. *„Matka s návrhem nesouhlasila, o rozvod zájem neměla. Chtěla manželství, i s ohledem na mě a sestru, udržet.“* Respondentka během rozvodového řízení cítila naprostou bezmoc, kdy jí bylo zřejmé, že již nelze celou událost nijak zvrátit. Soud rodiče rozvedl po vzájemné dohodě a otci bylo stanoveno výživné na každou dceru ve výši 2 000,- Kč. Po rozvodu rodičů, jak respondentka, tak starší sestra zůstaly v péči matky.

Otec o svěřeni do péče neusiloval. Respondentka uvádí, že „společně se sestrou jsme o kontakt s otcem stály a projevovaly zájem. Vše bylo bohužel pouze jednostranné. Otec se snažil pouze zpočátku, kdy byla celá situace čerstvá a pro mě absolutně citlivá.“ Respondentka říká, že „pár dní po jeho odchodu jsem byla pozvaná na oběd do jeho nového bydlení. Následně zaznělo pozvání do Zoo i s jeho přítelkyní a jejími dětmi.“ Ovšem sama přiznává, že „po rozpadu manželství rodičů jsem opravdu netoužila trávit čas s jeho novou přítelkyní. Stála jsem o otce, ale ne o seznámení s jeho novou partnerkou.“ S matkou i po rozvodu zůstal vzájemný vztah stále stejný. Přiznává, že „matka se mi samozřejmě snažila být oporou, ovšem i přesto jsme stále neměly ideální vztah. Já šíleně nenáviděla jejího přítele a dost jsem to taky dávala najevo. To se matce samozřejmě nelíbilo, takže jsme se dostávaly do častých konfliktů.“

Po rozvodu žila respondentka, společně se starší sestrou a matkou, v bytě 2+1, který v manželství rodiče zakoupili. Matčin přítel, se kterým se seznámila již v průběhu manželství, jí příležitostně navštěvoval, spíše docházela ona za ním. Nijak ji však finančně nepomáhal. Na nového partnera po boku matky si respondentka nikdy nezvykla. Tvrdí, že ho nesnášela. „Byl to arogantní a povrchní člověk, který potřeboval být neustále středem pozornosti. Nikdy matce s ničím nepomohl a neustále potřeboval mít navrch. Nesnášela jsem být v jeho přítomnosti, nesnášela jsem ho samotného. V současné době se již naštěstí nestýkají a vztah mezi nimi skončil,“ uvádí respondentka. Otec si, ještě v manželství s matkou, našel taktéž novou partnerku a po odchodu začal žít nový život, kam již dcery z minulého manželství nepatřily. Sama respondentka přiznává, že „přítomnost otce mi strašně chyběla, ale věděla jsem, že situace se nijak nezmění.“ Udělala si na něj vlastní obrázek a zjistila, že s matkou je jí dobře, ač zpočátku mezi sebou neměly nejlepší vztah.

Současná situace

Respondentka momentálně studuje druhý ročník navazujícího magisterského studia, a zároveň druhý ročník bakalářského studia v oboru učitelství. Bydlí se svým partnerem, avšak za matkou dojíždí velmi často. Respondentka uvádí, že „matka mi je, jak rodičem, tak kamarádkou a toho si velmi vážím. Kdykoliv nastal nějaký problém, nebála jsem se jí svěřit.“ Matce věří a ví, že jí umí správně poradit a že si na ni vždy, když potřebuje, udělá čas. V současné době si matka našla nového partnera, díky kterému opět získala elán do života. Sama respondentka říká, že „s novým partnerem matky vycházím velmi dobře. Často i mě samotnou jen tak zkontaktuje a zajímá se, jak se mám.“

Je normální, nad nikým se nepovyšuje a chová se slušně. I matce se vším hodně pomáhá, za což jsem ráda.“ I se sestrou má respondentka skvělý vztah. Často se navštěvují nebo telefonicky kontaktují. „*Jsmo tu jedna pro druhou,*“ dodává.

Otec stále žije s partnerkou, kvůli které rodinu opustil. Postavil nový rodinný dům, kde společně žije s partnerkou a jejími dvěma syny, které má žena z předchozích vztahů. Respondentka uvádí, že po odchodu otce od rodiny prudce klesl jeho zájem o ni i na její sestru. Tvrdí, že „*otec se s námi nestýká, nenapíše ani nezavolá. Vidíme se pouze o vánočních svátcích na návštěvě u rodičů z otcovy strany nebo pokud se náhodně potkáme na ulici.*“ Respondentka tvrdí, že přítelkyně otce nemá v lásce ani ji, ani její starší sestru, a proto je přesvědčena, že otec z tohoto důvodu nejeví žádný zájem. Doslova se domnívá, že se přítelkyně bojí o veškerý majetek, který otec zbudoval, a o který by se do budoucna musela dělit, ne-li úplně vzdát. Na to však respondentka říká, že „*přítelkyně se bojí zbytečně, o dům ani já, ani sestra zájem nemáme. Přály bychom si, aby otec normálně fungoval, zajímal se a měl s námi dobrý vztah.*“ To už však, v současné situaci, není nejspíš možné. Momentálně totiž respondentka řeší soudní cestou výši výživného, kdy jí otec bez jakéhokoli důvodu přestal posílat dohodnutou částku, ač jej sama informovala o tom, že ve studiu nadále pokračuje. I přesto byl však otec přesvědčený o ukončeném studiu, a tak peníze přestal posílat. „*Na jakoukoli dohodu nebyl ochotný přistoupit, protože neustále tvrdí, že nemá dostatek financí a víc tak není schopný poskytnout.*“ Tato odpověď pro respondentku však není akceptovatelná, jelikož pro svou novou přítelkyni postavil nový dům, pořídil nové auto a mnoho dalšího. Vzhledem ke všem skutečnostem se respondentka s otcovou odpovědí, že „*nemá dostatek financí,*“ opravdu nespokojuje. „*Je to smutné a po letech pořád stejně bolestné, ale bohužel to nešlo řešit jakkoli jinak.*“ Na závěr dodává, že vztah s otcem už se nejspíš nikdy k normálnímu nevrátí, což jí i po letech moc bolí, ale zároveň celou situaci přijala jako fakt a smířila se s ní.

Závěr

Respondentka působí jako rozumná osobnost. Má dobrý vztah s matkou, se sestrou a se všemi dalšími členy rodiny. Matky si velmi váží a vděčí jí za vše, co má a také čím je. Matka jí prý dokázala nahradit otce a poskytnout vše, co potřebovala a co si přála. Otce vnímá jako jedno obrovské zklamání a v současné době se jí jeho chování přičítá ještě víc. Zároveň však jeho chování do budoucna bere, jako školu života a je silně motivovaná pro své děti vytvořit úplnou a harmonickou rodinu.

V žádném případě nechce dopustit, že by o své děti nejevila zájem, jako její otec a celkově se chce v budoucnu jakýmkoli způsobem vyvarovat situaci, kterou by její děti musely během dospívání prožívat, jako ona kdysi.

Případová studie č. 2

Jméno: **MARTIN**

Věk: 23

Popis

Setkání s respondentem bylo domluveno prostřednictvím telefonu a uskutečnilo se v jeho bytě začátkem února 2021. Ještě před začátkem našeho setkání byl respondent seznámen s tématy, kterých se rozhovor bude týkat a byl ujistěn, že poskytnuté informace o jeho osobě, budou zpracovány pouze k účelům diplomové práce. Délka rozhovoru činila 80 minut. Respondent byl velmi komunikativní a často vtipkoval, aby odlehčil situaci. Při rozhovoru se choval klidně a pohotově odpovídal na všechny kladené otázky. Jen u otázek týkající se samotného rozvodu uhýbal očima. Lze tak zaznamenat, že mu samotná situace není ani s uplynutím času příjemná.

Osobní anamnéza

Narození Martina bylo plánované. Rodiče byli plně připraveni a nemohli se dočkat, až se rodina rozroste o dalšího člena. Martin byl vždy živý, neposedný a hyperaktivní dítě. Sám respondent přiznává, že „*svou hyperaktivitou jsem rodiče často nadměrně vyčerpával.*“ Rodiče hledali vhodnou alternativu, která by pomohla tuto poruchu zmírnit, a tak po vzájemné dohodě s matkou, přihlásil otec chlapce do fotbalového a hokejového klubu. Respondent uvádí, že „*tato volba byla rozhodně správná, a právě díky této příležitosti se pro mě stal hokej nejen koníčkem, ale i kariérou. Dodnes svým rodičům děkuji, že mi tohle umožnili a dali mi tu šanci něco dokázat.*“

Kromě lehkých úrazů, které byly způsobené v rámci hokeje, se s žádným vážnějším onemocněním, které by ho jakkoli omezovalo, v dětství nepotýkal. O kamarády neměl respondent nikdy nouzi. Vždy se uměl prosadit a začlenit do kolektivu. Uvádí, že „*školní léta jsem si neužil natolik, jako např. moji vrstevníci, vzhledem k hokejovému vytížení.*“ *Ničeho však nelituji, jsem rád za to, co bylo.*“ Vzpomíná, že „*i přes nedostatek času jsem zvládal navazovat kontakty s holkama a aspoň pár románek jsem si prožil.*“ Během studií na SŠ se seznámil se svou nynější přítelkyní. Respondent říká, že „*zatím spolu nebydlíme.*“

Ona studuje v Praze, takže za mnou dojíždí, jakmile jí to čas umožní. Musím říct, že nám to takhle prozatím i vyhovuje. Jsme mladí, na nic nespěcháme. Vše má svůj čas,“ říká.

Školní anamnéza

Mateřskou školu začal navštěvovat v místě bydliště od tří let. Uvádí, že do školky docházel s radostí především z hlediska kamarádů a také spoustě hraček, které zde byly k dispozici. Při zápisu do první třídy ZŠ, byl rodičům respondenta doporučen odklad, a tak povinnou školní docházku započal o rok později. Respondent přiznává, že *„rozhodnutí jsem rodičům nikdy nevyčítal, spíše naopak, sám jsem uvítal, že mám možnost strávit ve školce ještě jeden rok navíc.“*

S nástupem na ZŠ přibýlo mnoho nových starostí a povinností. Respondent však přiznává, že *„i přesto jsem samotnou ZŠ navštěvoval rád. Přestup z MŠ na ZŠ bylo příjemnou změnou.“* Problém respondentovi nečinila kázeň ani učení. Nepatřil k problémovým žákům třídy, ačkoliv s chlapci mnohdy prováděli různé klukoviny, vše bylo vždy v určitých mezích. Sám respondent přiznává, že *„díky hokeji a fotbalu jsem odjakživa rád soupeřil a usiloval jsem o to, abych byl nejlepší.“* Samotná škola tak nebyla výjimkou, a taktéž se snažil vždy dosáhnout nejlepších výsledků. Veškerý svůj volný čas nadále věnoval fotbalu a hokeji. Od druhé třídy ZŠ však rodiče začali spatřovat jeho hokejový talent, a tak se již zaměřoval pouze na hokej. Respondent uvádí, že *„náročnější období začalo s přestupem na druhou ZŠ se sportovním zaměřením. Přibýlo mnoho povinností, které se už tak jednoduše nedaly zvládat vzhledem ke každodenním dvoufázovým tréninkům.“* Vzpomíná, že často dojížděl domů večer, a tak na učení nezbývalo mnoho času. V tomto směru velice vyzdvihuje laskavý přístup pedagogů, kteří se respondentovi snažili vždy vyjít vstříc a chápali jeho zatížení.

Po ukončení ZŠ se přihlásil na SŠ stavební, kde úspěšně složil přijímací zkoušky. Zpočátku školu navštěvoval alespoň zřídka, díky svému působení v tamním hokejovém klubu. V prvním ročníku SŠ se však musel respondent potýkat s nelehkou událostí v rodině, a to s rozvodem svých rodičů. Přiznává, že *„situace se zvládala mnohem lépe za pomoci spoluhráčů a celkového přístupu týmu ke mně.“* Uvádí, že právě *„každodenní tréninky a časté zápasové vyčerpání pomáhalo zapomínat na nepříznivou situaci v rodině. Nepotřeboval jsem vyhledávat alkohol nebo drogy. To bych si nedovolil, a hlavně bych urychleně skončil.“*

Ve třetím ročníku SŠ mu bylo nabídnuto angažmá v extraligovém Chomutově a po dlouhém zvažování se nakonec rozhodl nabídku přijmout. Zpočátku nechtěl matku s mladšími sourozenci nechávat samotné. Ovšem po rozhovoru s rodiči z matčiny strany byl ubezpečen, že se nemusí ničeho obávat a o matku i sourozence bude dobře postaráno. Respondent uvádí, že „*sama matka nechtěla, abych o takovou zkušenost a posun v kariéře přišel,*“ proto požadovala, aby nabídku přijal. Vzhledem ke vzdálenosti a nedostatku času již nebyl schopen docházet do školy ani zřídka, a proto mu škola schválila individuální vzdělávací plán. I přes veškeré zatížení, zvládl školu úspěšně dokončit, odmaturoval, a dokonce se přihlásil na VŠ do Brna, kde byl přijat na obor osobní a kondiční trenér. Respondent uvádí, že „*VŠ však bohužel s hokejovou kariérou nešlo vzájemně sladit,*“ a tak ještě během prvního semestru studování zanechal.

Při otázce, jakému povolání by se chtěl po ukončení hokejové kariéry věnovat, mi bylo sděleno, že zatím netuší. Sám říká, že „*hrozně mě bavil obor na SŠ, vybral jsem si správně. Možná nebyť právě hokeje, vím, jakým směrem bych se ubíral.*“ Ovšem přiznává, že „*stále není všem dnům konec*“ a nevylučuje tu možnost, že se po konci hokejové kariéry ke stavebnímu oboru vrátí a bude se mu věnovat.

Rodinná anamnéza

Respondent pochází z pětičlenné rodiny. Má o tři roky mladšího bratra a o deset let mladší sestru. Manželství rodičů bylo uzavřeno ještě před narozením respondenta. Ze začátku bydlela rodina v nájemním bytě, následně zakoupila dům a přestěhovala se na vesnici nedaleko Českých Budějovic. Otec se vyučil jako elektrikář. Své profesi se však věnoval jen zpočátku. Po narození druhého syna získal místo obchodního zástupce v jedné nejmenované společnosti a je zde zaměstnán dodnes. Respondent vzpomíná, že otec pracoval často z domova a dle něj právě to ovlivnilo rozpad manželství rodičů. Z domova pracovala taktéž matka, a tak ani jeden z partnerů neměl dostatek prostoru pro své soukromí a času jen pro sebe. Matka vystudovala střední zdravotnickou školu, následně si dodělala VŠ v oboru fyzioterapie. Po absolvování studia se tak naplno věnovala fyzioterapii, kdy si v rámci domu zařídila vlastní ordinaci. Po rozvodu byl však dům prodán a mezi manžely došlo k majetkovému vyrovnání. Matka se tak musela ordinace vzdát. V současné době působí jako externí fyzioterapeutka v rehabilitačním centru v Českých Budějovicích a zároveň je zaměstnaná jako pečovatelka v domově pro seniory. Mladší bratr studuje vysokou školu a připravuje se na své budoucí povolání. Mladší sestra je stále studentkou ZŠ.

Respondent měl ke svým rodičům vždy zdvořilý a přátelský vztah, který byl opěťovaný jak ze strany otce, tak matky. Uvádí, že „*obou jsem si vždy neskutečně vážil a choval jsem se k nim s respektem a úctou.*“ Nikdy se nebál s čímkoli svěřit, protože věděl, že tu pro něj vždycky budou a s jakýmkoli problémem pomůžou. Rodiče pro něj představovali vzor ideálního páru, který si jednou také přál mít. S mladšími sourozenci neměl rovněž sebemenší problém. S bratrem vycházel a stále vychází výborně. Velmi často společně trávili čas na fotbalovém hřišti či zimním stadionu. Tím, že si později také mladší bratr zvolil hokejovou cestu, často společně trénovali a věnovali čas sobě navzájem. Věkový rozdíl nijak neovlivnil ani vztah k mladší sestře. Respondent přiznává, že „*jakmile se sestra narodila, matce jsem s radostí pomáhal s péčí a hlídáním, když to bylo časově možné.*“ Vzpomíná, že „*sestra sama vyhledávala mou či bratrovu společnost, a tak kolikrát jsme všichni společně trávili celé dny na zimáku.*“ Zároveň tvrdí, že již od jejího narození měl, a dodnes má, potřebu jí ochraňovat ode všeho zlého. S ostatními rodinnými příbuznými respondent udržoval a stále udržuje dobré vztahy. Matka je sice jedináček, ale její rodiče navštěvoval vždy, když to časové možnosti dovolily. Stejně tak rodiče z otcovy strany. Otec pochází ze tří sourozenců, a taktéž s nimi i jejich dětmi měl vždy a doposud má, skvělý vztah. Vzhledem k hokejové vytíženosti však nikdy nebylo času dostatek, i přesto se však snažil být se všemi rodinnými příslušníky alespoň v pravidelném telefonním kontaktu.

Sociální anamnéza

Ze samotného rozhovoru lze zaznamenat, že rodina pro respondenta znamená a znamenala vše. Respondent přiznává, že „*v průběhu manželství docházelo mezi rodiči k občasným hádkám, kterých jsem se kolikrát i sám účastnil.*“ Otevřeně však říká, že se jednalo o běžné dohadování, které je součástí i jiných manželství/vztahů a rozhodně to nebyl podnět k rozvodu.

Ke zlomu došlo v roce 2013, tedy v době, kdy bylo respondentovi patnáct let. Respondent uvádí, že „*s rozvodem mě nejdříve seznámil otec. Ten rozchod s matkou zdůvodňoval rozdílností povah, a především dlouholetým vzájemným nepochopením.*“ Celá událost byla pro respondenta neočekávaná a velmi těžce snesitelná. Přiznává, že byl přesvědčený o šťastném a spokojeném manželství svých rodičů, tudíž zpráva o rozpadu manželství byla šokující. Respondent vzpomíná, že „*společně se svými mladšími sourozenci jsme nechtěli rozvod rodičů přijmout, a proto jsme se snažili nalézt možnosti,*

kteřé by v celé situaci pomohly. Spolupracovali jsme mezi sebou navzájem, a především s mladší bratrem jsme se snažili danou událost řešit otevřeně s rodiči.“ Následně se rozhodli pro koupi společné dovolené, kdy o finance požádali, jak rodiče z otcovy, tak z matčiny strany. Otec však o dovolenou zájem nejevil. Byl již pevně rozhodnutý a nechtěl nic prodlužovat. Respondent uvádí, že *„rozhodnutí a celkový postoj rodičů k rozvodu jsem měl dlouhodobě oboustranně za zlé.“* Zpočátku se snažil hledat, který z rodičů byl strůjcem rozpadu. Po rozvodu však celou situaci přijal jako skutečnost a přestal hledat viníka a konkrétní příčiny, které stály za rozpadem manželství. S celou situací se smířil. Tvrdí však, že ve srovnání před a po rozvodu se chování obou rodičů změnilo. *„Otec byl dřív spíš přísnější než matka, avšak po rozvodu se stal shovívavější a projevoval větší náklonnost. Matka byla ze začátku hodně přecitlivělá a dost věcí si brala osobně. Po rozvodu se však stala ráznější a už se nezatěžuje zbytečností.“*

Manželství otce a matky bylo rozvedeno v roce 2013. Návrh o rozvod vzešel ze strany otce. Matka ze začátku o samotný rozvod neusilovala, chtěla pouze vzájemné odloučení a vyčkat, zda se situace sama nezlepší. Po čase však dospěla ke stejnému názoru jako otec, že v manželství nemá cenu dál setrvávat, a tak na rozvod přistoupila. Respondent uvádí, že *„samotné rozvodové řízení probíhalo klidně. Celou záležitost řešili pouze rodiče a my, děti, se vyjadřovaly pouze k otázkám týkající se porozvodové péče.“* I přesto však přiznává, že se nejednalo o příjemnou záležitost a nejtěžší to bylo především z hlediska nejmladší sestry. Respondent říká, že *„sám jsem kolikrát nevěděl, jak odpovědět na otázky týkající se otce např. „Proč už s námi tatínek nebydlí?“*. Nechtěl jsem, aby se sestra danou událostí zbytečně trápila.“ Snažil se tak být v celé nelehké situaci pro své mladší sourozence oporou. Svou shledal zejména v tehdejší lásce, spoluhráčích a celkově v hokeji.

Respondent, společně se svými mladšími sourozenci, zůstal po rozvodu v péči matky. Přiznává, že *„ani jsem nějak nepřemýšlel, že bych šel k otci. Chtěl jsem tu být hlavně pro matku a sourozence.“* Otec tak rozhodnutí akceptoval a neusiloval o svěřeni dětí do své péče. Soud mu následně určil výši výživného a stanovenou částku řádně platil. Respondent uvádí, že matka po rozvodu zakoupila díky finanční podpoře svých rodičů byt 3+1 v Českých Budějovicích. Chvíli zde bydleli společně, avšak vzhledem k hokejové kariéře respondenta a jeho následným nabídkám k angažmá, začal pobývat mnoho času mimo domov. Po čase se taktéž odstěhoval i mladší bratr, který nastoupil na VŠ v Praze, kde si našel podnájem i práci.

„Matka tak v současné době žije v bytě pouze s mladší sestrou. Partnera nemá.“ Respondent uvádí, že *„veškerý svůj čas věnuje především práci a mladší sestře, a tak nemá moc možností se s někým seznámit.“* Otec se po rozvodu přestěhoval nejprve do nájemního bytu. Po čase však zakoupil dům v Karlových Varech, kde začal žít společně s novou přítelkyní a její dvanáctiletou dcerou. Respondent říká, že *„otec projevoval zájem i po rozvodu. Vzájemně jsme spolu vycházely a nebyl problém. Pro něj bylo důležité, aby vše, alespoň v rámci možností, zůstalo stejné.“* Otec tak děti navštěvoval alespoň dvakrát-třikrát týdně a jednou za čtrnáct dní zůstávaly u otce na celý víkend.

Současná situace

Respondent se stále naplno věnuje hokejové kariéře. Momentálně hraje za prvoligový Havířov, kde v současné době také žije. Za rodinou dojíždí vždy, jakmile to čas dovolí. Uvádí však, že *„i když se často nevidíme, každý den jsem v telefonním kontaktu s některým z členů rodiny.“* Vztah s matkou i s otcem hodnotí velmi dobře. S oběma má stále skvělý vztah plný pochopení. *„I když matka celou situaci vnímala zpočátku dost špatně, zejména kvůli tomu, že byla zvyklá na plný dům lidí, kde bylo neustále rušno, po čase si na celou situaci zvykla a začala se věnovat více sama sobě, což jí prospívá,“* říká respondent. Otec ani po tom, co si našel novou partnerku, své chování a zájem nezměnil. Stále dojíždí alespoň dvakrát týdně za nejmladší dcerou. Respondent přiznává, že *„sestra se momentálně začíná dostávat do puberty, a tak o rodiče moc zájem nejeví.“* S mladším bratrem je stejně, jako se zbytkem rodiny, převážně v telefonním kontaktu. Vztahy dětí s rodiči jsou tak i nadále stabilní. Respondent však uvádí, že *„i po letech jsou si rodiče vědomi svých chyb, a proto s námi jednají více s respektem, než tomu bylo dřív.“* Zpětně také vzpomíná a pozitivně hodnotí své rozhodnutí, kdy přijal nabídku do extraligového Chomutova. Ač ho zpočátku mrzelo, že nemůže matce pomoci, jak s chodem domácnosti, tak s péčí o své sourozence, přiznává, že byl na jednu stranu rád, že je od všeho pryč a měl tak více prostoru konečně řešit vlastní život.

Respondent říká, že *„novou partnerku, po boku otce, jsem bral zpočátku jako podraz vůči celé rodině. Myslel jsem si, že otec s matkou ještě najdou společnou cestu.“* Dnes však přiznává, že je rád za to, že otec není sám a nového partnera by přál i matce. Tvrdí, že ještě nejsou ve věku, aby trávili čas o samotě, ba právě naopak, mají nejlepší čas na to, užívat si života plnými doušky. Vzájemný vztah mezi rodiči hodnotí jako dobrý. Respondent uvádí, že spolu i tak vychází, aniž by si vzájemně nadávali a vyčítali rány minulosti. Přiznává, že *„ačkoliv od rozvodu uplynulo již osm let, i přesto celou situaci vnímám jako velké zklamání.“*

Závěr

Respondent vystupuje jako inteligentní a příjemný člověk. Ačkoliv i po letech není s celou situací rodičů spokojen, ví, že stmelení už není možné. Váží si toho, že má s celou rodinou skvělý vztah a že společně dokáží ve všem spolupracovat. Je rád i za samotné rodiče, že nehází vinu jeden na druhého a umí spolu bez problému komunikovat. I když výchova rodičů byla přísná, nikdy nestrádal a vše, co si přál a chtěl, mu bylo dopřáno, za což svým rodičům dodnes děkuje. V budování vlastní rodiny nespěchá. Tvrdí, že „rozvod rodičů nijak neovlivnil můj postoj k založení rodiny.“ Děti chce a otevřeně říká, že se bude snažit pro své potomky vytvořit láskyplné a stabilní prostředí. V současné době je pro něj však přednější kariéra.

Případová studie č. 3

Jméno: **VERONIKA**

Věk: 30

Popis

Setkání a následný rozhovor s respondentkou se konal v polovině měsíce února 2021 v jejím bytě. Délka rozhovoru činila 75 minut. Předem byla respondentka ubezpečena, že získané údaje budou použity pouze ke zpracování diplomové práce. Posezení bylo příjemné, vše probíhalo v naprostém klidu. Respondentka byla vstřícná, neskákala do řeči a pohotově odpovídala na položené otázky. U některých otázek se potřebovala zamyslet a detailněji si vzpomenout. Sama říká, že rozvod rodičů je již minulostí a s celou situací je srovnaná.

Osobní anamnéza

Dle slov rodičů nebylo narození Veroniky plánované. Celý vztah byl založený spíše na racionalitě, i přes to se však snažili pro svou dceru vytvořit přívětivé zázemí. Jako dítě byla velice vnímavá, a právě určité situace má dodnes živě před očima. Respondentka uvádí, že „v dětství bylo mé chování převážně klidné a tiché. Vše se však začalo měnit během ZŠ.“ Respondentka od útlého věku nevyhledávala pozornost a spíše se svému okolí stranila. Zejména v předškolním a školním věku byla introvertní dívka, což bylo do jisté míry způsobeno rodinnou situací. Změna nastala s přechodem na gymnázium, kdy se respondentka stala mnohem otevřenější svému okolí a začala se více obklopotvat společnostmi svých přátel. V dětství prodělala obvyklé nemoci a žádné vážnější úrazy neutrpěla.

V průběhu studia na gymnáziu měla podezření na rakovinu kostí, kdy trpěla zvýšenou bolestivostí zad a kloubů. Ačkoli se delší dobu potýkala se zdravotními komplikacemi, kostní nádor nebyl diagnostikován a respondentka tak v průběhu svého života žádné vážnější onemocnění, které by ji nějak omezovalo, neprodělala. Uvádí, že v průběhu středoškolský a vysokoškolských let, byla v rámci partnerských vztahů značně nestálá. Zpětně přiznává, že *„nikdo z předchozích partnerů pro mě nebyl nejlepší partii, což jsem věděla, a právě proto jsem v těch vztazích dlouho nevydržela.“* V současnosti je však již pět let šťastně vdaná a společně s manželem vychovávají ročního syna.

Školní anamnéza

Mateřskou školu začala respondentka navštěvovat ve svých třech letech v místě bydliště. Nástup do MŠ jí nečinil žádné velké obtíže. Navštěvovala ji ráda, a i ke svým spolužákům měla kladný vztah. Problémy se u ní neobjevily ani s přestupem na ZŠ. Do ZŠ nastoupila bez odkladu v šesti letech taktéž v místě bydliště. Školu i učení měla všeobecně ráda. Celou ZŠ prospívala na výbornou a patřila tak mezi nejlepší žáky školy. Ačkoli se na druhém stupni musela potýkat s rozvodem svých rodičů, nemělo to na její školní prospěch a výkon žádný vliv. Patřila mezi premianty, škola ji bavila. Neměla tak žádný důvod k záškoláctví, či porušovat jakékoli jiné normy. Respondentka uvádí, že *„po rozpadu rodiny jsem se spíše více začala projevovat v hodinách a zejména s chlapci jsem mnohdy vyrušovala.“* Vybavuje si i okamžiky, kdy byla občas v průběhu vyučovací hodiny poslaná za dveře, *„ovšem nic závažnějšího se neudálo,“* vzpomíná s úsměvem. Sama respondentka přiznává, že *„spíše jsem vždy vyhledávala kolektiv chlapců než dívek. Byla jsem raději nakloněná pro různé klukoviny, než abych řešila nejnovější trendy laků na nehty atp.“* Rovněž přiznává, že právě *„mnohé žertíky mi pomáhaly vytěsnit nepříjemné vzpomínky a události v rodině.“*

Na konci devátého ročníku byla vzhledem k výbornému prospěchu přijata na gymnázium, kam od září příštího školního roku začala docházet. V průběhu studia na gymnáziu neměla problémy s učiteli, se spolužáky, téměř ani s učením. Ve třídě měla roli milé dívky se smyslem pro humor a začala se obklopotvat nejen chlapci, ale také dívkami. Po absolvování gymnázia chtěla, po vzoru matky, nastoupit na medicínu. Problém jí ovšem činila matematika a chemie, a proto svůj sen raději přehodnotila. Přihlásila se na Filozofickou fakultu MU do Brna, obor český jazyk a literatura, kde následně úspěšně složila přijímací zkoušky. Život na VŠ jí rozšířil zorný úhel, poznala nové prostředí, mnoho nových lidí.

Respondentka říká, že „*studium mi naprosto vyhovovalo a ráda na něj vzpomínám.*“ VŠ úspěšně ukončila složením státní závěrečné zkoušky a byla jí nabídnuta pozice učitelky ve speciální škole pro žáky se zdravotním postižením v místě svého bydliště. Nabídku přijala a zároveň si rozšířila kvalifikaci a doplnila vzdělání v oboru speciální pedagogika.

Rodinná anamnéza

Respondentka pochází z čtyřčlenné rodiny. Má jednu, o šest let, mladší sestru. Uvádí, že manželství rodičů bylo uzavřeno z velké části díky jejímu narození. „*Možná by se naši ani nevezali, kdybych se nenarodila.*“ Zpočátku rodina bydlela jak u rodičů otce, tak po čase i u rodičů matky. To ovšem nebylo ideální, a tak se rozhodli zakoupit byt 2+1, kde společně celá rodina žila do rozpadu manželství. Pár let po zakoupení bytu zdědila matka, po rodinných příbuzných, rodinný dům. Respondentka říká, že „*dům se postupně rekonstruoval s tím, že se do něj celá rodina přestěhujeme. Po rekonstrukci jsme se sice přestěhovaly, ale už bez otce.*“

Otec vystudoval gymnázium a následně nastoupil na právnickou fakultu. VŠ však v posledním ročníku zanechal a vrátil se k rodičům do rodného města. Respondentka uvádí, že „*co je mi známo, tak za ukončením školy stála především potřeba udržet manželství prarodičů, kteří měli v úmyslu jít od sebe.*“ Do školy se však otec už nikdy nevrátil, ač byl jeho prospěch výborný a všechny zkoušky zvládal s přehledem. Po narození první dcery začal pracovat v podniku zaměřeném na strojírenskou a zbrojní výrobu, následně byl zaměstnán ve firmě u svého tchána. Dnes již nepracuje a nachází se v invalidním důchodu vzhledem k tomu, že mu byla zjištěna Parkinsonova choroba. Matka vystudovala gymnázium a dále ve svých studiích pokračovala na medicínu. Během studií otěhotněla, i přesto však, za pomoci své rodiny, zvládla medicínu úspěšně dokončit. Vybuodovala si vlastní ordinaci a pracuje jako diabetolog v místě bydliště a okolních městech. Mladší sestra vystudovala gymnázium a pokračovala na VŠ Univerzity Palackého, kde úspěšně ukončila bakalářské studium v oboru Právo ve veřejné správě. V současné době studuje navazující magisterské studium v kombinované formě a je na mateřské dovolené s roční dcerou.

Respondentka uvádí, že „*vztah s otcem nikdy blízký nebyl.*“ S matkou si vždy rozuměla, ač měla kolikrát na určité věci jiný názor, nikdy se vzájemně neodcizily. Respondentka říká, že „*vztah s otcem ochladl především kvůli jeho závislosti na*

alkoholu.“ Sama, jak vzpomíná, byla mnohokrát svědkem opileckých stavů svého otce, které ještě pár let po rozvodu těžce snášela.

S mladší sestrou vycházela vždy výborně. Říká, že po rozvodu se jí snažila častokrát nahrazovat právě otce, který nefungoval. Společně tak velice často trávily čas, svěřovaly si veškerá tajemství a pomáhaly sobě navzájem. Tento vztah si uchovaly dodnes a jsou sobě navzájem nejen sestrami, ale také kamarádkami.

Respondentka uvádí, že *„s rodinnými příslušníky ze strany matky jsem udržovala vždy vřelé vztahy. Matka pochází ze tří sourozenců, má dvě mladší sestry.*“ Respondentka se tak nejen s nimi, ale i s prarodiči stýkala velmi často. Dodnes se všemi členy rodiny vychází velmi dobře. S rodinnými příbuznými z otcovy strany udržovala kontakt jen zpočátku. Po čase však došlo k vzájemným neshodám, kdy sama respondentka neusilovala o urovnání vzájemných vztahů. Dodnes se tak nebaví a nestýkají.

Sociální anamnéza

Respondentka vzpomíná, že *„situace v rodině nebyla ideální již nějaký čas před samotným rozvodem. Otec holdoval alkoholu a svou závislost úplně nezvládal.*“ Častokrát samotné respondentce mizely peníze z pokladničky, které otec využíval pro nákup alkoholu. Respondentka uvádí, že absolutně nechápe, proč matka celou situaci snášela tak dlouho a nepožádala o rozvod mnohem dříve. Sama respondentka byla dokonce nejednou účastníkem vzájemných hádek mezi otcem a matkou. Matku se snažila pokaždé chránit. Bála se o ni, bála se, že jí otec ublíží, což se také stalo.

S rozvodem rodičů byla již předem smířená, dokonce přiznává, že si to přála. *„Nechtěla jsem dál žít se strachem a obavami, v jakém stavu se otec bude vracet dennodenně domů a jak se bude chovat k nám všem. Taktéž jsem si nepřála, aby byla sestra svědkem podobných situací, na které by s nechutí vzpomínala, jako já.*“ Z návrhu o rozvod, který matka podala, cítila neskutečnou úlevu. Nesnažila se ničemu zabránit. Po čase zjistila, že za příčinou rozpadu manželství nestál jen alkohol, ale také nevěra a gamblerství.

Respondentka vzpomíná, že *„největší zlom nastal v den mých třináctých narozenin.*“ Uvádí, že *„těsně před narozeninami, se matka s otcem ošklivě pohádali. Otec následně nedorazil ani na mou oslavu.*“ Podrobnosti si už detailněji nevybavuje. Ví jen, že se ihned po oslavě nastěhovaly společně s matkou, mladší sestrou a psem, kterého dostala jako dárek k narozeninám, do zrekonstruovaného rodinného domu. Respondentka říká, že právě *„díky novému domácímu mazlíčku jsem celou situaci lépe*

snášela. Často jsem s ním chodila o samotě na procházky, abych nemyslela na zážitky z minulosti.“ S kamarády se o celé situaci bavit nechtěla. Bylo jí nepříjemné sdělovat podrobnosti a vzpomínat na vše, co se již událo.

Manželství rodičů bylo rozvedeno o rok později, v roce 2004. Na průběh samotného rozvodu si již respondentka podrobněji nevzpomíná. Matka dcery do samotného řízení nezatahovala. Nechtěla, aby byly součástí. Respondentce je známo, že otec vůči podanému návrhu neprotestoval a matce s rozvodem vyhověl. Jeho požadavek však byl, aby měl dcery alespoň jedenkrát za čtrnáct dní na víkend u sebe. Soud rodiče po vzájemné dohodě rozvedl a otec na mladší dceru přispíval 1000,- Kč, na starší 2000,- Kč. *„Alimenty ale skoro vůbec neplatil a všechno musela táhnout pouze matka,“* říká respondentka. Po rozvodu zůstala respondentka společně se svou sestrou v péči matky. Otec zůstal žít sám v bytě 2+1, který rodina zakoupila. Uvádí, že vztah po rozvodu s matkou, i přes pár drobných neshod, byl stále přátelský a bezproblémový. S otcem, i když to bylo složitější, se snažila vycházet. *„Zpočátku jsem otce moc navštěvovat nechtěla. Měla jsem všechny události neustále před očima.“* Nakonec se však vzájemně dohodli a respondentka jej, společně se sestrou, jedenkrát za čtrnáct dní na celý víkend navštěvovala. Po čase však jeho zájem postupně klesal a převážně jej vídala, i se sestrou, jednou za měsíc.

Matka si po rozvodu našla nového partnera, který se, taktéž jako ona, věnoval doktorské profesi. S matkou však společnou domácnost nesdílel, pouze za ní dojížděl na víkendy. Respondentka uvádí, že *„nikdy jsem si k němu vztah nevybudovala a vzájemně jsme příliš nevycházeli. Byl to takový „všeználek“ – všude jsem byl, všechno znám“*, dodává. Vztah matky s partnerem po deseti letech skončil. Před dvěma lety si však našla opět nového partnera a společně žijí v rodinném domě matky. Respondentka říká, že *„matka po letech konečně září štěstím a vztah jí moc přeji. S novým přítelem vycházím výborně. Často se vzájemně navštěvujeme a setkáváme. Je to příjemné,“* říká.

Otec žil zpočátku sám. Novou partnerku si našel po roce od rozvodového řízení a jsou spolu dodnes. S partnerkou otce nebyla respondentka předem seznámena. *„Zjištění, že otec někoho má, byl šok.“* Vzpomíná, že společně se sestrou šly otci ukázat vysvědčení a dveře otevřela právě jeho nová partnerka. Respondentka uvádí, že *„vzájemné vztahy nebyly nejlepší a doposud tomu tak není. Její chování bylo od počátku odměřené a převážně sobecké. Otcí dávala mnohokrát najevo, že si nepřeje, abychom navštěvovaly byt, ve kterém žije i ona. Nikdy jsme si k sobě nenašly cestu,“* přiznává.

Jako pozitivní ovšem shledávala to, že díky její přítomnosti začal otec abstinovat. Po čase se však dozvěděla, že za jeho abstinencí nestojí nová partnerka, ale diagnostikovaná Parkinsonova choroba.

Současná situace

Respondentka je na mateřské dovolené s ročním synem a žije se svým manželem v bytě 2+1, který si ještě před manželstvím zakoupila. V současné době však rekonstruuje dům, který vybuodoval matčin otec a kam se během pár měsíců chystají přestěhovat. S rodinou matky má stále dobré vztahy.

Všichni, kromě nejmladší matčiny sestry, žijí ve stejném městě. Často jsou tak společně v kontaktu a setkávají se. S matkou se vidí téměř denně, navštěvuje ji i se synem v jejím domě. Vztah s ní hodnotí pozitivně. Taktéž svou sestru vidí téměř každý den. Stejně jako respondentka, tak i ona se nachází na mateřské dovolené s roční dcerou. Společně tak se svými dětmi tráví čas a vzájemné vztahy mezi nimi jsou i dnes výborné. S otcem se vidá jen málokdy, avšak přiznává, že *„po narození syna, jeho zájem vzrostl a občas sám od sebe zavolá či napíše.“* Respondentka říká, že *„i když se otec v současnosti snaží, je pro mě i po letech cizí člověk a s žádným vážnějším problémem bych se mu nedokázala svěřit.“*

Otevřeně přiznává, že *„matce dodnes nemám její rozhodnutí rozhodně za zlé. Jsem ráda, že v manželství s otcem dále nesetrvávala jen z hlediska toho, aby udržela rodinu pohromadě. Sama bych se na jejím místě nezachovala jinak.“* Uvádí, že i když vztah s otcem byl pro matku vyčerpávající, je ráda, že po tom všem nabyla většího sebevědomí a již není tolik důvěřivá v partnerských vztazích. V novém vztahu ji podporuje a je ráda, že je spokojená. S otcovou partnerkou se vztah nezlepšil ani po letech. *„Vzájemně se pouze pozdravíme a tím konverzace končí,“* přiznává. Vztah matky s otcem hodnotí jako přijatelný. *„Dříve dělali jakoby se ani neznali a nedokázali si přijít na jméno. Dnes se po tom všem alespoň pozdraví.“* Respondentka na konec dodává, že v současné době žije spokojený život plný lásky a naplnění. Má manžela, s kterým si velmi rozumí a syna, který je pro ni vším.

Závěr

Respondentka působí jako silná, vyrovnaná osobnost. S matkou i se sestrou má velmi dobrý vztah. Vzájemně si rozumí, pomáhají, oceňují se. Otce vnímá spíš jako svého známého, nikoli jako rodiče. Nedokázala by se mu s ničím svěřit a stále si tak po tom všem drží odstup. Matka roli otce v rodině snadno zastala, za což si jí velmi váží a děkuje. V partnerském vztahu je dle výpovědi šťastná. S partnerem si sebe navzájem váží a svého syna, případně další potomky, chce vychovávat ve funkční rodině. Chtěla by pro své děti pravý opak, a to klidné rodinné zázemí bez přebytečných hádek a sporů. Ovšem přiznává, že pokud by se v manželství vyskytly podobné problémy a nefungovalo by, nedržela by rodinu pohromadě. Stejně jako matka, tak by i ona požádala o rozvod.

Případová studie č. 4

Jméno: ŠIMON

Věk: 26

Popis

Setkání s respondentem bylo domluveno prostřednictvím telefonu a uskutečnilo se v jeho vlastním bytě na konci února 2021. Šlo o výslovné přání, které jsem respektovala. Respondentovi jsem předem zaručila naprostou anonymitu a vysvětlila mu, že získané informace budou použity pouze ke zpracování diplomové práce. Délka rozhovoru činila 70 minut. Respondent v průběhu rozhovoru vystupoval uvolněně a sebevědomě. Snažil se zapůsobit, ačkoliv bylo patrné, že se ho, i s odstupem času, rodinné problémy stále dotýkají. Při své výpovědi používal často vulgární výrazy a vášnivě gestikuloval.

Osobní anamnéza

Šimonovo narození nebylo, dle slov rodičů, plánované. I přesto se však rodiče snažili, aby se dítě narodilo do vhodných podmínek. V průběhu svého dětství byl respondent neklidné, v některých případech až nadměrně podrážděné dítě. Sám respondent vzpomíná na mnoho událostí, kdy sám vyvolával konflikty a rád vyhledával rvačky i s o pár let staršími jedinci. Respondent vzpomíná, že *„moje chování se trochu změnilo až tak během druhého stupně na základce. Začínaly se mi líbit holky a pochopil jsem, že se musím změnit, abych měl nějakou šanci.“* V budování přátelství neměl nikdy problémy. Kamarádů měl dostatek, i když patřil mezi problematické žáky. Uvádí, že právě *„díky nejrůznějším vtípkům mou společnost vyhledával téměř každý.“* Svůj volný čas trávil převážně na fotbalovém hřišti nebo venku se svými přáteli.

„Moc času jsem doma nikdy netrávil a raději neustále běhal někde po venku.“ V dětství žádná vážnější onemocnění neprodělal. Potýkal se pouze se zlomeninou nohy, která byla způsobena nešťastnou náhodou při fotbalovém utkání. V raném počátku školní docházky se u něj začaly projevovat náznaky poruchy učení. Po doporučené spolupráci s PPP se však výsledky mírně zlepšily.

Na středoškolská léta nevzpomíná s radostí. Uvádí, že se v této době musel potýkat se složitou rodinnou situací, a především se srovnávat s chováním matky. Přiznává, že právě v období dospívání mu pomáhala zahánět smutek nabídnutá brigáda, a zejména pak partnerské vztahy, které však byly převážně krátkodobé. V posledním ročníku SŠ se sblížil se svou dlouholetou kamarádkou, která je i v současnosti jeho přítelkyní. Přiznává, že se vztahu zpočátku bránil a obával se, že to zničí dlouholeté přátelství. Přiznává však, že *„tím, že jsme se vzájemně dobře znali, věděli o sobě to nejhorší i nejlepší, tak jsme dokázali vytvořit něco, v čem jsme oba spokojeni.“* Uvádí, že i po letech vztah bez problému funguje.

Školní anamnéza

Do mateřské školy nastoupil ve třech letech v místě svého bydliště. První rok však matka, z důvodu nespavosti, vyzvedávala respondenta z MŠ v poledních hodinách. Povinnou školní docházku započal bez odkladu v šesti letech v místě bydliště. Na prvním stupni byla u respondenta odhalena dyslexie, a proto s ním otec začal navštěvovat PPP. Uvádí, že učitelé byli shovívaví a jeho poruchu zohledňovali. Problém však respondentovi činila také pozornost, kterou při vyučování nebyl schopen dlouho udržet. Otevřeně přiznává, že právě zejména kvůli tomu často v hodině vyrušoval.

Respondent se během studia potýkal, jak s prospěchovými, tak i kázeňskými problémy. Svým chováním značně vybočoval a nedokázal ve vyučování jakkoli spolupracovat. Respondent tvrdí, že *„škola pro mě byla naprosto nezáživná, a když se mi něco nelíbilo nebo mi některý z učitelů nebyl sympatický, s chutí jsem to dával najevo.“* Dnes však přiznává, že v některých situacích bylo jeho chování přehnané a rozhodně se měl zachovat zcela jinak. I když nebyl respondent vzorný a ideální žák, spolužáci mu i tak projevovali přízeň a rádi vyhledávali jeho společnost. Sám respondent říká, že *„zájem jsem vzbuzoval především zábavou, kterou jsem se neustále snažil vytvářet, a která byla často za hranou.“*

I když ve většině předmětů prospíval převážně na dobrou či dostatečnou, v tělocviku patřil mezi nejlepší. Školu velice často reprezentoval v atletických závodech, odkud se vracel s nejedním vítězstvím. Sportu věnoval veškerý svůj volný čas a největší vášní byl pro respondentů zejména fotbal, kterému se věnoval od tří let. K fotbalu ho přivedl otec, kterým byl sám vášnivý fotbalista a fanoušek.

Sám respondent s úsměvem vzpomíná na své začátky a cíle, kterých chtěl a zároveň měl možnost dosáhnout. Ovšem z hlediska mladistvé nerozváženosti se mu do profesionální kariéry zavřely všechny dveře. Dnes však přiznává, že *„vzhledem k mému chování a přístupu, nemohla celá situace dopadnout jinak a vše, co se stalo, mi patřilo.“*

Po absolvování ZŠ nastoupil na střední odborné učiliště, obor elektrikář. Studium, jak sám uvádí, ho bavilo a zajímal se o něj i ve svém volném čase. Zájem o obor u něj vzrostl hlavně díky nabídce, kdy mu strýc – otcův bratr, nabídl brigádnickou pozici ve své firmě. V průběhu studia na SŠ se ovšem musel také potýkat s nepříjemnou událostí v rodině. Přiznává, že z chování matky byl hodně zklamaný. Ze začátku potřeboval od všeho utéct, proto místo školy chodil s kamarády raději do hospody, kde častokrát strávil celý den. Respondent uvádí, že *„Otec byl ze mě nešťastný. Báł se, že se mnou budou jen samé problémy. Nechtěl tohle dopustit a zároveň nechtěl, abych se vykašlal na něco, co mě bavilo a šlo. Poprosil proto právě strýce, aby si mě k sobě vzal. Ve výsledku jsem byl rád za takovou příležitost. Mě ta práce bavila, a navíc jsem pak zapomínal na to, co se dělo doma, což bylo plus.“* Přiznává, že po ukončení učiliště mu byl, vzhledem k jeho šikovnosti, nabídnut plný úvazek. Nabídku přijal, a i v současné době zde působí jako elektrikář.

Rodinná anamnéza

Respondent pochází z tříčlenné rodiny. Manželství rodičů bylo uzavřeno z důvodu respondentova narození. Zpočátku bydlela rodina v pronajatém bytě na místním sídlišti o velikosti 2+1. V pronájmu rodina setrvala do šestých narozenin respondentů. Následně po úmrtí dědečka, otcova otce, se přestěhovali do rodinného domu. Dům patřil otcovým rodičům, avšak matka otce na chod domu sama již nestačila, a tak otcovi nabídla, že si bydlení prohodí. Respondent říká, že *„měl jsem ze stěhování obrovskou radost. Konečně jsem měl pokoj jen pro sebe, a hlavně jsem si mohl naplno užívat zahrady, která byla součástí domu.“*

Otec se vyučil jako automechanik a doposud se své profesi věnuje. Dříve za prací dojížděl do zahraničí, ovšem po narození syna práce zanechal a vrátil se zpět do místa bydliště. Matka se vyučila jako kosmetička a své profesi se rovněž dodnes věnuje. V současné době si společně se svou kamarádkou zařídily vlastní salón. Respondent uvádí, že vztah s rodiči měl vždy kladný a bezproblémový. *„Já dřív vycházel s oběma bezvadně, nebylo to tak, že bych měl raději mamku nebo tatku. Oba jsem měl stejně rád a v podstatě jsem je bral jako kamarády.“*

Říká, že s otcem řešil převážně záležitosti, co se týkaly fotbalu a celkově sportu. *„Tatka se moc víc nestaral, byl to takový ten chlap v rodině.“* S matkou pro změnu probíral věci, které byly o něco důležitější. *„Vždy mi dokázala dobře poradit. Co se ale blížil rozvod, zjišťoval jsem, že je matka taková falešná a zlá.“*

Vztahy s ostatními rodinnými příbuznými byly také velmi dobré a kontakt se s nimi snažil udržovat často. *„Matka má jednu starší sestru, která se svou rodinou bydlí v Německu. Společně se tak moc nevidáme. Jezdí sem maximálně dvakrát-třikrát ročně na týden – čtrnáct dní.“* Matčiny rodiče však navštěvuje alespoň jednou týdně. *„Žijí ve stejném městě, takže jsme se vidali poměrně často. Horší to bylo, když matka odešla. Dost jí hájili a já moc neměl chuť za nimi chodit.“* S matkou otce se vídal minimálně třikrát do týdne. *„Babička je dost vitální a odjakživa není zvyklá sedět celý den jen doma. Často k nám chodila na návštěvy nebo se snažila starat o zahradu, takže jsme se viděli takřka furt.“* Otec má pouze jednoho staršího bratra, který žije s rodinou v nedalekém městě. Vidali se především každý den v práci, se zbytkem jeho rodiny alespoň dvakrát měsíčně.

Sociální anamnéza

Rodina pro respondenta byla důležitá, i když své city nerad projevoval navenek, byl vděčný za vše, co pro něj otec s matkou dělali. Respondent však přiznává, že vztahy mezi rodiči nebyly ideální a velice často mezi nimi docházelo k hlasitým a sprostým hádkám. *„Matka byla odjakživa dost velká hysterka a určité věci brala až moc vážně.“* Vzpomíná, že *„někdy se dokázali hádat i do noci. Matka vždy dost křičela a rozbíjela věci. Tatka to však naštěstí raději vzdal a šel spát do garáže.“* Jak sám respondent přiznává, matka velice ráda holdovala alkoholu, ovšem v období respondentova dospívání její zájem o alkohol rapidně vzrostl. Sám respondent říká, že byl přítomný u mnoho situací, které mu nebyly příjemné, a matčino chování se mu přičilo. Blíže své vzpomínky popisovat nechtěl, což jsem akceptovala. Otec se matce snažil pomáhat, aby závislost na alkoholu překonala. Vyhledával pomoc v rodině, následně odbornou pomoc.

„Taťka se jí snažil hodně pomáhat. Kolikrát ji místo práce vezl na různé vyšetření nebo detoxy. Matka měla naštěstí zájem svou závislost řešit a po pobytu v léčebně se v rámci možností vrátila trochu do normálu.“ Po návratu z léčebny matka fungovala takřka bez problému, chodila do práce a starala se o domácnost. Respondent říká, že vzhledem k jejímu zlepšení, otec pracoval každý den poměrně dlouho a domů se vracel ve večerních hodinách.

Na základě toho *„matka na otce dost žárlila, přitom jsem přesvědčený a vím, že by ji nikdy s nikým nepodvedl. Následně na to si právě ona našla jiného chlapa, a to byl takový ten poslední krok k rozvodu.“*

Manželství matky a otce bylo rozvedeno v roce 2011. Návrh o rozvod podala matka. Otec své rozhodnutí zpočátku ještě zvažoval, avšak nakonec sám s rozvodem souhlasil. *„Taťka byl vždy takový ‚dobrák‘ a nechtěl matku opustit především kvůli mně.“* S koncem manželství byl však respondent smířen. Tvrdí, že *„samotný rozvod jsem se ze začátku snažil moc nevnímat. Později už to ale moc nešlo, jak se celá situace začala mezi rodiči vyostřovat.“* Respondent uvádí, že se v celé situaci snažil pomáhat hlavně otcí. *„S taťkou jsem vycházel výborně, takže i moje jediné přání bylo, aby se mu konečně ulevilo. Neměl to s matkou jednoduché. Vzal na sebe i některé její dluhy, které si kvůli alkoholu nadělala.“* Přiznává, že rozvod byl sice nepříjemný, ale zároveň jediné možné řešení. *„Já jsem dopředu řekl, že po rozvodu zůstávám u taťky. K matce a tomu jejímu moulovi jsem jít rozhodně nechtěl.“*

Soud po vzájemné dohodě rodiče rozvedl a nezletilý syn zůstal v péči otce. Matka o svěření do péče neusilovala z hlediska toho, že si byla vědoma pevného vztahu respondenta s otcem a nechtěla ho nabourat. Zájem ovšem projevovala a chtěla mít respondenta alespoň jednou na víkend za čtrnáct dní. Respondent však říká, že *„já jsem o víkendy u matky nestál. Když se naši rozvedli, bylo mi šestnáct. V tomto věku člověk moc nestojí o to, že bude trávit celý víkend s matkou. V té době přišel hlavně strýc s nabídkou, ať chodím na brigádu k němu do firmy. Přišlo mi lepší trávit víkendy tam než s matkou, která nám všem udělala ostudu a s chlapem, který nám nadobro zničil rodinu.“* Respondent tak po rozvodu zůstal žít společně s otcem v rodinném domě. Otec žil pár let sám, avšak čtyři roky po rozvodu si našel novou partnerku, s níž je ve vztahu dodnes. Respondent říká, že přítomnost nové partnerky po boku otce vnímal velmi pozitivně. *„Dodnes spolu vycházíme a máme spolu dobrý vztah. Zároveň uvádí, že „taťka byl zase konečně spokojený a zářil štěstím, jako dřív. Vztah jsem mu moc přál.“* Matka se

nastěhovala za svým partnerem, kterého si našla ještě během manželství, do jeho vlastního bytu. Po třech letech se však vztah rozpadl a matka se přestěhovala do pronajaté garsonky. O kontakt s respondentem stála a zájem projevovala. Respondent však uvádí, že zpočátku po celé události neměl zájem se s matkou stýkat a za její chování se styděl. Situace se změnila až v okamžiku, kdy se přestěhovala do garsonky. *„To jsme spolu začali opět trochu vycházet a sem tam jsem se za ní zastavil.“*

Současná situace

Respondent je v současné době stále zaměstnán ve firmě svého strýce a věnuje se svému oboru. Společně se svou přítelkyní bydlí v bytě o velikosti 3+1, který v místě bydliště zakoupili. Otce navštěvuje téměř denně a snaží se mu pomáhat s čímkoli je potřeba. Vztah hodnotí jako velmi dobrý. Nebojí se otci cokoli říct, plně mu důvěřuje. S ostatními rodinnými příbuznými ze strany otce má dodnes skvělé vztahy a pravidelně s nimi udržuje kontakt. S matkou se vídá jen zřídka, ale vzájemné vztahy se výrazně zlepšily. *„Matka si našla opět nového partnera a je s ní konečně po letech rozumná řeč. Často volá, abychom i s přítelkyní přišli na oběd nebo jen tak na káfé.“* Respondent matčinu iniciativu hodnotí pozitivně. I přesto však přiznává, že *„na určité věci člověk nezapomíná a kdybych řešil něco vážnějšího, raději bych se obrátil na taťku.“* S matčinými rodiči se vztah po rozvodu zpočátku změnil. *„Prarodiče se matky hodně zastávali a snažili se to házet na taťku. To jsem moc nedával, takže z mé strany byly vztahy odměřené. Dnes už jsme si to mezi sebou srovnali a prarodiče uznali, že chyba byla na straně matky, nikoli taťky.“* V současné době se tak s prarodiči z matčiny strany vídá alespoň jedenkrát-dvakrát měsíčně. Vztah mezi rodiči, i přesto všechno hodnotí jako uspokojivý. Vzájemně spolu nekomunikují, ale pokud na sebe kdekoli narazí, ani jeden neklopí zrak a dokáží se pozdravit. Dle respondenta byl rozvod nevyhnutelným řešením. *„Taťka se chováním matky hodně trápil a nechtěl dál setrvávat v takovém vztahu.“* Respondenta celá situace vnitřně velmi trápila, ale otce chápal a jeho rozhodnutí akceptoval.

Závěr

Respondent působí jako rozvážná, a zejména po svých prožitcích s matkou, opatrná osobnost. Sám přiznává, že *„situace v rodině ovlivnila hodně moje partnerské vztahy. Možná i právě proto, jsem v nich dlouho nevydržel. Delší dobu mi dělalo problém začít někomu důvěřovat a celkově jsem si dával pozor na falešné holky.“* Vztah s otcem hodnotí výborně a nelze si nevšimnout, že pro něj znamená mnohé. Váží si ho a děkuje mu za vše, co pro něj dokázal udělat. Matku vnímá jako velké selhání, avšak oceňuje její návrat k normálnímu životu a je rád, že dokázala překonat svou závislost na alkoholu. Přiznává, že v blízké době by chtěl založit rodinu a vychovávat své děti v úplné rodině. *„Věřím, že manželství má smysl, i přesto, že se naši rozvedli, nemusím takto skončit i já.“*

Případová studie č. 5

Jméno: **SOFIE**

Věk: 25

Popis

Rozhovor s respondentkou probíhal začátkem měsíce března 2021 prostřednictvím telefonu v aplikaci FaceTime. Respondentka se nacházela v karanténě, proto jsme se celé situaci musely přizpůsobit a setkání tak uskutečnit virtuálně. Délka rozhovoru činila 75 minut. Dopředu byla respondentka ubezpečena, že veškeré získané odpovědi budou použity pouze ke zpracování diplomové práce. Rozhovor byl příjemný, bez jakýchkoli problémů. Respondentka v průběhu neuhýbala pohledem, soustředila se, byla výřečná a zcela upřímná. Její vystupování bylo spontánní, hovořila jen o čistých faktech a názoru na věc.

Osobní anamnéza

Narození Sofie rodiče neplánovali. Ovšem vzhledem ke zdravotním problémům matky, které bylo sděleno, že děti mít nemůže, byli danou zprávou velmi potěšeni. Pro respondentku se tak snažili vytvořit dokonalý domov. Od malička byla nadměrně aktivní a hyperaktivní dítě. Rodiče se snažili její zvýšenou aktivitu utlumit, a proto s nástupem do ZŠ začala navštěvovat řadu sportovních kroužků. Se začleňováním mezi vrstevníky neměla nikdy problém. Již od svého dětství se v kolektivu uměla prosadit. Byla extrovertní, přátelská a obětavá dívka. Vzpomíná, že *„na základce jsem strašně ráda pomáhala svým spolužákům, pokud mi šel nějaký předmět líp a někomu druhému ne, chtěla jsem, ať mu taky jde, tak jsem často ostatní doučovala a pomáhala jim.“*

Změna nastala až v průběhu dospívání, kdy u ní převažovala lenost a otrávenost. V průběhu svého dětství prodělala běžné dětské nemoci. Respondentka říká, že „*vůbec si nepamatuju, že bych měla někdy antibiotika a ležela v horečkách. Na to jsem nijak netrpěla. Nejvážnější u mě byla jen rýma a kašel.*“ Žádné vážnější úrazy či onemocnění ji tak v životě neomezovaly. Uvádí, že již v průběhu studia na ZŠ prožila první krátké lásky. Během SŠ byly vztahy o něco pevnější, i když ne úplně dlouhodobé. „*Řekla bych, že ve vztazích jsem byla dřív hodně nerozhodná. Vzpomínám si, že jsem dřív často střídala jedny a ty samé kluky furt dokola. Každý z nich měl něco do sebe, ale dlouhodobě jsem si nerozuměla ani s jedním.*“ V současnosti je šťastně zadaná, i když přiznává, že „*občas je to těžký, ale jsem spokojená. Přítel se živí hokejem, je to takový kočovný život, ale mně to vyhovuje. Do dvou let bychom si přáli založit rodinu, tak se uvidí, jak to vyjde.*“

Školní anamnéza

Do mateřské školy nastoupila respondentka ve třech letech. V kolektivu mezi ostatními dětmi problém neměla. V dětství se však raději přátelila s dívkami než chlapci, i když zpětně přiznává, že to nebylo ideální přátelství. „*Já si vždy našla takovou panovačnou kamarádku. Ze začátku jsme se měly vzájemně rády, ale třeba po týdnů mě začala přehlížet a z ničeho nic se se mnou čtrnáct dní nebavila, a pak se zas začala vtírat.*“ V pozdějším věku tak vyhledávala přátelství především s chlapci. Do základní školy nastoupila bez odkladu, a to v šesti letech. Vážné potíže ve škole neměla. Bavilo ji učení a plnění veškerých povinností, což se odráželo i na prospěchu a kázni. Problém nastal pouze ve třetí třídě, kdy jí, jako další předmět, přibyl německý jazyk, který ji naprosto nezajímal a nebavil. Respondentka říká, že „*němčina byla nezáživná i kvůli učitelce, co nás učila. Hodně nás dusila a zrovna mně dávala dost najevo, že mě nemusí. Skoro furt mi dávala trojky, čtverky, někdy dokonce i pětky.*“

S přestupem na druhý stupeň se situace trochu zlepšila. Došlo k výměně učitelky, která ovšem nebyla také ideální, ale alespoň jí nechyběl lidský přístup. V průběhu druhého stupně došlo k rozpadu manželství rodičů, avšak prospěch ani výkon ve škole daná událost nijak neovlivnila. Ve svém volném čase se naplno věnovala atletice. Byla značně zatížená tréninky, které byly čtyřikrát denně a závody, které byly každý víkend. Sama tak přiznává, že „*nikdy jsem neměla potřebu chytit se nějaké party a chodit místo školy někam jinam nebo něco podobně nesmyslného vyvádět.*“

Atletika mě neskutečně bavila a chtěla jsem se tomu do budoucna věnovat, proto jsem věděla, že musím makat, na což dohlížel i táta.“

Po ukončení ZŠ neměla žádnou představu, na jakou SŠ by chtěla nastoupit. Zpočátku přemýšlela o škole se sportovním zaměřením díky atletice. Gymnázium se záměrně vyhýbala, protože na VŠ pokračovat nechtěla. Nakonec začala studovat střední soukromou školu, obor sportovní management. Vzhledem k tomu, že s nástupem na SŠ nastoupila jako brigádnice do IT firmy, začala přemýšlet o přestupu na obor obchodní management, na který také v pololetí přestoupila. Taktéž na SŠ prospívala bez problémů a úspěšně ji ukončila maturitní zkouškou. Po ukončení studia na SŠ si přihlášky na VŠ nepodávala. Dostala od firmy nabídku na plný úvazek asistentky a pracuje zde dodnes.

Rodinná anamnéza

Respondentka pochází z pětičlenné rodiny. Má dvě, o sedmnáct a patnáct let, mladší sestry, které se matce narodily po rozvodu v následujícím vztahu. Manželství rodičů bylo uzavřeno ještě před narozením respondentky. Ze začátku rodina bydlela v nájemném bytě, který otci poskytnul zaměstnavatel. Následně matčini rodiče, z hlediska přátelských konexí, zajistili rodině byt o velikosti 4+1.

Otec se vyučil truhlářem a chvíli se své profesi věnoval. Po čase si doplnil maturitní vzdělání a nastoupil do České národní banky, kde pracuje dodnes. Matka se vyučila jako kadeřnice a taktéž, jako otec, i ona se své profesi dodnes věnuje. Zařídila si vlastní kadeřnický salón a pracuje jako OSVČ. Mladší sestry jsou žákyně ZŠ.

Respondentka uvádí, že vztah s otcem byl vždy v pořádku, avšak ve srovnání se současností, si dnes vzájemně vybudovali pevnější pouto. *„Táta byl vždy strašně přísný. Hodně mě tlačil do sportu a chtěl, ať vynikám a mám výborné výsledky. To samé ve škole, očekával ode mě vždy jen to nejlepší. Názorově jsme spolu dost válčili. Já si nikdy nenechala líbit nic, co se mi nelíbilo, takže jsem si pokaždé řekla své. Dneska jeho chování ale chápu. Báł se, že se chytnu nějaké špatné party a zvlčím.“* S matkou měla dříve mnohem bližší vztah. Svěřovala se jí o všech strastech a problémech, se kterými se potýkala. *„Máma pro mě byla vždycky taková starší kamarádka. Často jsme společně něco podnikaly nebo spolu trávily volný čas.“* S mladšími sestrami měla respondentka již od jejich dětství báječný vztah. *„Věkový rozdíl je mezi námi veliký, ale vycházíme spolu senzačně.“*

Respondentka uvádí, že s rodinnými příbuznými ze strany matky vycházela vždy bez problému a často se společně stýkali. *„Největší pozdvižení bylo nějak chvíli po rozvodu našich. Babička odešla od dědy a začala žít s jeho nejlepším kamarádem. To děda, co si pamatuju, nesl dost špatně. Každopádně pro mě se ale nic neměnilo a tyto vztahy se mě nedotýkaly. Vidala jsem se s oběma furt stejně.“* Matka pochází z čtyřčlenné rodiny. Má staršího bratra, který se svou rodinou bydlí v bytě ve stejném cihlovém domě. Respondentka říká, že *„s tátovou stranou jsem se nikdy moc nevidala. Navštěvovala jsem je jen párkrát do roka. Otec pochází taktéž z čtyřčlenné rodiny. Má starší sestru, která se svou rodinou žije ve stejném městě. Společně se však také téměř nestýkali.“*

Sociální anamnéza

Respondentka přiznává, že problémy se v rodině objevovaly ještě před samotným rozvodem. *„Naši se často hádali a převážně si vše vyčítali navzájem. Mě do toho ale nikdy nezatahovali. Pouze jsem je vždy slyšela z pokoje. Příjemný to nebylo, ale já si to omlouvala tím, že si pouze vyměňují názory, a pak to bude dobrý.“* Ovšem v roce 2010, kdy se respondentka vrátila domů z tábora, měl otec zabalené věci. *„Dodneška mám v živé paměti pohled mámy a táty. Čekali, jak budu reagovat, že táta od nás odchází.“* Respondentka uvádí, že se jí rodiče danou situací snažili vysvětlit současně. Bylo jí sděleno, že si již vzájemně nerozumí a bude lepší, když každý půjde svou cestou. *„Já ten rozchod upřímně nijak moc emočně neprožívala. Odůvodňovala jsem si to tím, že se už aspoň nebudou hádat a bude doma klid. Reagovala jsem na to dobře, což zřejmě ani naši nečekali.“* Respondentka celou situaci přijala a nesnažila se rozchodu rodičů jakkoli zabránit. *„Brala jsem to tak, že se ten vztah třeba změní. Bude to ještě lepší než před tím.“* Respondentka uvádí, že sami rodiče nechali situaci být a ještě čekali, jestli si k sobě nenajdou po nějaké době opět cestu. To se ovšem už nestalo a po roce odchodu otce byl podán návrh k rozvodu. *„Respondentka říká, že dodnes neví, který z rodičů návrh podal. „Když na to někdy přijde řeč, tak mi máma říká, že ona a táta zas, že on, takže já vlastně vůbec nevím, kdo to podal.“*

Na průběh rozvodového řízení si respondentka nevzpomíná. Uvádí, že nic nezaregistrovala a nikdo s ní nic neřešil. Po rozvodu zůstala respondentka v péči matky a společně zůstaly i nadále žít v bytě 4+1. Otec o svěření do péče neusiloval, ale zájem o respondentku měl. Trávil s ní téměř každé odpoledne, a jednou za čtrnáct dní u něj respondentka strávila celý víkend. Respondentka říká, že *„táta si po rozvodu zakoupil chatu, kde bydlel. Neměl svůj byt, takže bych s ním žít ani nemohla. Otcí bylo stanoveno výživné ve výši 3. 500,- Kč, kdy uvedenou částku řádně platil do doby, než se*

respondentka byla schopna sama žít. Respondentka říká, že ani po rozvodu se rozvratem svých rodičů netrápila a k oběma měla tentýž vztah jako před rozvodem. Přiznává, že „*mně to přišlo takové „IN“*. *Měla jsem kamarádky, které měly rodiče taky od sebe, takže jsem si připadala, že zapadám do party. Nijak jsem to však sama od sebe s kamarádkama neprobírala, pokud se mě někdo sám nezeptal. Horší období přišlo spíš ve sportu, kde šla dolů výkonnost. To bylo ale i z toho důvodu, že jsem byla v pubertě a nějak jsem celkově začla ztrácet chuť sportovat a atletice jsem se začala vyhýbat.*“ Uvádí však, že „*to mi ale moc neprocházelo. Táta mě do toho sportu neustále tlačil. Byla to pro něj vášeň. Obvykle chodil i na moje tréninky, aby se ujistil, že na to nekašlu a fakt tam jsem, ale taky proto, aby mě vyzvedl a mohli jsme být spolu.*“

Po dvou letech od rozvodu, si matka našla nového partnera a po čase se v novém vztahu narodily další dvě dcery. Respondentka přiznává, že se na sourozence těšila. „*Nechtěla jsem být jedináček, sourozence jsem si přála. Navíc všechny moje kamarádky měly ségru nebo bráchu a strašně se mi to líbilo, takže jsem to chtěla mít taky.*“ I nového partnera po boku matky respondentka přijala a celkově vnímala pozitivně. „*On byl strašně tichý člověk, ale vzájemně jsme spolu vycházely a neměly proti sobě nějaký problém. Nic mi nezakazoval a ani se mě nesnažil nějak vychovávat. I k mámě a sestřám se choval v pohodě, takže jsem neměla žádný důvod být na něj hnusná a nebavit se s ním.*“ Otec si našel nový vztah zhruba po roce od rozvodu. To však respondentka zjistila, až po nějaké době. Uvádí, že „*táta mi dlouho nechtěl říct, že někoho má. Strašně se bál, jak budu reagovat.*“ Přiznává však, že s novou přítelkyní vycházela. „*Já na ní oceňovala především to, že nijak nebránila tátovi, aby se se mnou stýkal. Vždy, když jsme spolu měli být, tak jela za svými rodiči, aby se mi mohl táta naplno věnovat.*“ Vztah respondentky s novou přítelkyní otce byl tak bezproblémový.

Současná situace

Respondentka je stále zaměstnaná jako asistentka v IT firmě a současně se věnuje trénování ve fitness, kdy si dodělala kurz kondiční trenér. Žije se svým přítelem v pronajatém bytě 2+1, který jí zprostředkovala babička – matčina matka, ve stejném cihlovém domě, jako žije její matka a matčin bratr. V současné době se však poohlíží po větším bydlení, vzhledem k tomu, že by v brzké době ráda založila rodinu. S rodinou ze strany matky má stále úžasné vztahy. „*Téměř všichni žijeme ve stejném domě, takže na sebe narážíme často. Je to fajn. S mámou jsem v kontaktu dennodenně. Chodím hlídat ségry, když má nějaký den dost zákazníků nebo za nimi chodím jen tak, si povykládat*

a posedět,“ říká respondentka. Vztah s matkou se však v porovnání s minulostí proměnil. Respondentka uvádí, že *„potom, co se rozešla s tátou sester, tak se její chování hodně změnilo. Začala se dost zajímat o duchovno a mluvit o věcech, kterým já moc nevěřím a nijak vážně neberu. Už to není tak ideální, jak dřív, a proto se raději svěřuju tátovi, než jí.“* Přiznává, že vztah s otcem je mnohem lepší, než tomu bylo dříve. Ví, že se na něj může s čímkoli obrátit a vždy jí pomůže. Svěřuje mu své problémy a plně mu důvěřuje. Často se bohužel nestýkají, avšak v telefonním kontaktu jsou denně. Se sestrami má stále báječný vztah.

„Ségry jsou úžasné. Jsem ráda, že je mám, i když momentálně mě zaměstnávají víc než dost. Vzhledem k distanční výuce s nimi trávím hodně času u učení, protože máma si už některé věci ze školy nepamatuje, musím to zastat já. Někdy je to šíleně náročné a kolikrát jsem z toho unavenější než po celém dni v práci. Holky se ale snaží a baví je to se mnou, tak jsem ráda,“ dodává s úsměvem. S ostatními příbuznými z matčiny strany vychází i po letech pořád stejně dobře a navzájem se o sebe zajímají a kontaktují se. S příbuznými z otcovy strany se však nestýká už vůbec. Respondentka říká, že *„vůbec se nenavštěvujeme, nevoláme si. Pouze babička s dědou mi volají na narozeniny, jinak nic. Já to ale nějak neprožívám. Vždy jsem tíhla spíš ke straně mámy a vždy tu oni pro mě byli.“*

Otevřeně přiznává, že ani po letech nemá rodičům za zlé, že se jejich manželství rozpadlo. *„Sama jsem toho názoru, že pokud jsou šťastní rodiče, jsou šťastní i děti. Pokud by mé manželství taky nefungovalo, nezůstávala bych v něm. Myslím si, že by na děti mělo mnohem větší vliv zůstat v něčem, co nefunguje, než se rozejít. Samozřejmě bych chtěla mít úplnou rodinu a vychovávat děti ve stabilním prostředí. Nikdo ale neví, co nastane. Především v dnešní době, kdy se každý druhý pár rozvádí, jsem trochu skeptická a bojím se, co potká mě.“*

Závěr

Respondentka vystupuje jako skromně sebevědomý, cílevědomý člověk. S matkou i s otcem má doposud dobré vztahy, i když prošly jistou proměnou. Otce vnímá jako přítele, kterému může cokoli říct a ví, že jí pomůže jakýkoli problém vyřešit. S matkou vychází také bez problémů, avšak v současné době není vzájemný vztah už tolik blízký, jako byl dříve. Zpětně přiznává, že rozvod nemá ani v současnosti rodičům za zlé a je ráda, že každý z toho aspoň něco vytěžil. *„Mámě se narodily ségry a táta má už léta*

spokojený vztah.“ Ve svém partnerské vztahu je šťastná a v blízké době by ráda založila rodinu. Chtěla by vytvořit přívětivé a stabilní zázemí pro své děti.

Pokud by však manželství nefungovalo, přikláněla by se k rozpadu. Je pro ni rozumnější nefunkční vztah ukončit než v něm dál setrvávat a škodit dětem.

5.3 Výzkumné závěry

Odpovědi na výzkumné otázky jsou zaznamenány v následujících tabulkách.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

Laura	Již od svého dětství tíhla spíše k otci než k matce a tento vztah byl i ze strany otce opětovaný. Otec byl pro ni určitým vzorem a ochráncem, díky kterému věděla, že se jí nikdy nemůže nic stát. Vzájemný vztah byl plný porozumění a lásky. <i>„Vztah s matkou byl také dobrý, ale příliš jsme si nerozuměly. Nebylo to tak ideální, jako je dnes.“</i>
Martin	Měl ke svým rodičům vždy zdvořilý a přátelský vztah, který byl opětovaný jak ze strany otce, tak matky. Uvádí, že <i>„obou jsem si vždy neskutečně vážil a choval jsem se k nim s respektem a úctou.“</i> Nikdy se nebál s čímkoli svěřit, protože věděl, že tu pro něj vždycky budou a s jakýmkoli problémem pomůžou. Rodiče pro něj představovali vzor ideálního páru, který si jednou také přál mít.
Veronika	Přiznává, že <i>„vztah s otcem nikdy blízký nebyl.“</i> S matkou si vždy rozuměla, ač měla kolikrát na určité věci jiný názor, nikdy se vzájemně neodcizily. Respondentka říká, že <i>„vztah s otcem ochladl především kvůli jeho závislosti na alkoholu.“</i>
Šimon	Vzájemný vztah s rodiči měl vždy kladný a bezproblémový. <i>„Já dřív vycházel s oběma bezvadně, nebylo to tak, že bych měl raději mamku nebo tatku. Oba jsem měl stejně rád a v podstatě jsem je bral jako kamarády.“</i> Říká, že s otcem řešil převážně záležitosti, které se týkaly fotbalu a celkově sportu. <i>„Tatka se moc víc nestaral, byl to takový ten chlap v rodině.“</i> S matkou pro změnu probíral věci, které byly o něco důležitější. <i>„Vždy mi dokázala dobře poradit.“</i>
Sofie	Uvádí, že vztah s otcem byl vždy v pořádku, avšak ve srovnání se současností, si dnes vzájemně vybudovali pevnější pouto. <i>„Táta byl vždy strašně přísný. Hodně mě tlačil do sportu a chtěl, ať vynikám a mám výborné výsledky. To samé ve škole, očekával ode mě vždy jen to nejlepší. Názorově jsme spolu dost válčili. Já si nikdy nenechala líbit nic, co se mi nelíbilo, takže jsem si pokaždé řekla své. Dneska jeho chování ale chápu. Báł se, že se chytanu nějaké špatné party a zvlčím.“</i>

	S matkou měla dříve mnohem blíží vztah. Svěřovala se jí o všech strastech a problémech, se kterými se potýkala. „ <i>Máma pro mě byla vždycky taková starší kamarádka. Často jsme společně něco podnikaly nebo spolu trávily volný čas.</i> “
--	---

Z výzkumu vyplývá, že před rozvodem měli všichni respondenti s oběma rodiči dobré vztahy. Pouze respondentka Veronika měla k otci již dříve chladný vztah z důvodu jeho závislosti na alkoholu.

Výzkumná otázka č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

Laura	Celou situaci nevnímala vůbec dobře, především se s ní snažila vyrovnat uvnitř sebe. „ <i>Často jsem se zavírala do pokoje, brečela jsem, kladla si otázky „Proč se to muselo stát zrovna mně?“ Rozchodu jsem se snažila zabránit, ale bylo to k ničemu. Otec byl již pevně rozhodnutý.</i> “ Vzpomíná, že otce několikrát prosila, aby se vrátil domů, ovšem věděla, že tomuto rozhodnutí již nezabrání, ač se snažila sebevíc.
Martin	Celá událost byla neočekávaná a velmi těžce snesitelná. Přiznává, že byl přesvědčený o šťastném a spokojeném manželství svých rodičů, tudíž zpráva o rozpadu manželství byla šokující. Respondent vzpomíná, že „ <i>společně se svými mladšími sourozenci jsme nechtěli rozvod rodičů přijmout, a proto jsme se snažili nalézt možnosti, které by v celé situaci pomohly. Spolupracovali jsme mezi sebou navzájem, a především s mladší bratrem jsme se snažili danou událost řešit otevřeně s rodiči.</i> “ Zpočátku se snažil hledat, který z rodičů byl strůjcem rozpadu. Po rozvodu však celou situaci přijal jako skutečnost a přestal hledat viníka a konkrétní příčiny, které stály za rozpadem manželství. Přiznává však, že „ <i>ačkoliv od rozvodu uplynulo již osm let, i přesto celou situaci vnímám jako velké zklamání.</i> “
Veronika	S rozvodem rodičů byla již předem smířená, dokonce přiznává, že si to přála. „ <i>Nechtěla jsem dál žít se strachem a obavami, v jakém stavu se otec bude vracet dennodenně domů a jak se bude chovat k nám všem. Taktéž jsem si nepřála, aby byla sestra svědkem podobných situací, na které by s nechutí vzpomínala, jako já.</i> “ Z návrhu o rozvod, který matka podala, cítila neskutečnou úlevu. Nesnažila se ničemu zabránit. Otevřeně přiznává, že „ <i>matce dodnes nemám její rozhodnutí rozhodně za zlé. Jsem ráda, že v manželství s otcem dále nesetrvávala jen z hlediska toho, aby udržela rodinu pohromadě. Sama bych se na jejím místě nezachovala jinak.</i> “

Šimon	Dle respondenta byl rozvod nevyhnutelným řešením. Respondenta celá situace vnitřně velmi trápila, ale otce chápal a jeho rozhodnutí akceptoval. S koncem manželství byl smířen. Tvrdí, že „ <i>samotný rozvod jsem se ze začátku snažil moc nevnímat. Později už to ale moc nešlo, jak se celá situace začala mezi rodiči vyostřovat.</i> “ Uvádí, že se v celé situaci snažil pomáhat hlavně otci. „ <i>Moje jediné přání bylo, aby se konečně ulevilo tatkově. Neměl to s matkou jednoduché. Vzal na sebe i některé její dluhy, které si kvůli alkoholu nadělala.</i> “ Sám tak přiznává, že rozvod byl sice nepříjemný, ale zároveň jediné možné řešení.
Sofie	„ <i>Já ten rozchod upřímně nijak moc emočně neprožívala. Odůvodňovala jsem si to tím, že se už aspoň nebudou hádat a bude doma klid. Reagovala jsem na to dobře, což zřejmě ani naši nečekali.</i> “ Respondentka celou situace přijala a nesnažila se rozchodu rodičů jakkoli zabránit. „ <i>Brala jsem to tak, že se ten vztah třeba změní. Bude to ještě lepší než před tím.</i> “

Zjistili jsme, že pro tři z pěti dotazovaných znamenal rozpad rodiny velké zklámání a celá situace byla velmi bolestivá. Pouze pro respondentku Veroniku představoval rozvod neskutečnou úlevu vzhledem k alkoholismu otce. Rozvod rodičů pozitivně přijala také respondentka Sofie, která si danou situaci odůvodňovala tím, že to bude lepší, než doposud bylo.

Výzkumná otázka č. 3: Jakým způsobem se dospívající vyrovnával s odchodem jednoho z rodičů (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.).

Laura	Odchod otce se u respondentky nijak nepodepsal na školním prospěchu. Sama přiznává, že „ <i>celá situace nebyla radostná, ale neměla jsem tendence chodit např. za školu nebo něco podobného.</i> “ Velkou oporou pro ni byli spolužáci, kteří se pro ni stali životními přáteli. Respondentka říká, že „ <i>právě díky svým přátelům a spolužákům jsem pomáhala zapomínat na rodinné nepříjemnosti a celou situaci jsem zvládala mnohem lépe.</i> “
Martin	Vzhledem k hokejové kariéře se k žádným nežádoucím jevům neuchýlil. Uvádí, že právě „ <i>každodenní tréninky a časté zápasové vyčerpání pomáhalo zapomínat na nepříznivou situaci v rodině. Nepotřeboval jsem vyhledávat alkohol nebo drogy. To bych si nedovolil, a hlavně bych urychleně skončil.</i> “ Přiznává, že „ <i>situace se zvládala mnohem lépe za pomoci spoluhráčů a celkového přístupu týmu ke mně.</i> “ Přesto však přiznává, že se nejednalo o příjemnou záležitost a nejtěžší to bylo především z hlediska nejmladší sestry.

	Snažil se být v celé nelehké situaci pro své mladší sourozence oporou. Svou shledal zejména v tehdejší lásce, spoluhráčích a celkově v hokeji.
Veronika	Rozpad rodiny neměl u respondentky žádný vliv na školní prospěch a výkon. Patřila mezi premianty, škola ji bavila. Neměla tak žádný důvod k záškoláctví, či porušovat jakékoli jiné normy společnosti. Uvádí, že „ <i>po rozpadu rodiny jsem se spíš více začala projevovat v hodinách a zejména s chlapci jsem mnohdy vyrušovala.</i> “ Respondentka říká, že v celé situaci jí především pomohl nový domácí mazlíček. „ <i>Díky Andy – pejskovi, jsem celou situaci lépe snášela. Často jsem s ním chodila o samotě na procházky, abych nemyslela na zážitky z minulosti.</i> “ S kamarády se o celé situaci bavit nechtěla. Bylo jí nepříjemné sdělovat podrobnosti a vzpomínat na vše, co se již událo.
Šimon	Přiznává, že z chování matky byl hodně zklamaný. Ze začátku potřeboval od všeho utéct, a tak místo školy chodil s kamarády raději do hospody, kde častokrát strávil celý den. Respondent uvádí, že „ <i>Otec byl ze mě nešťastný. Báł se, že se mnou budou jen samé problémy. Nechtěl tohle dopustit a zároveň nechtěl, abych se vykašlal na něco, co mě bavilo a šlo. Poprosil proto právě strýce, aby si mě k sobě vzal. Ve výsledku jsem byl rád za takovou příležitost. Mě ta práce bavila, a navíc jsem pak zapomínal na to, co se dělo doma, což bylo plus.</i> “ Přiznává, že právě v období dospívání mu pomáhala zahánět smutek nabídnutá brigáda, a zejména partnerské vztahy, které však byly převážně krátkodobé.
Sofie	Daná událost nijak negativně neovlivnila prospěch ani výkon ve škole. Ve svém volném čase se naplno věnovala atletice. Byla značně zatížená tréninky, které byly čtyřikrát denně a závody, které byly každý víkend. Sama tak přiznává, že „ <i>nikdy jsem neměla potřebu chytit se nějaké party a chodit místo školy někam jinam nebo něco podobně nesmyslného vyvádět. Atletika mě neskutečně bavila a chtěla jsem se tomu do budoucnosti věnovat, proto jsem věděla, že musím makat, na což dohlížel i táta.</i> “

Vyzkoumali jsme, že pro čtyři z pěti respondentů neměl odchod rodiče žádný negativní dopad na jejich chování. Respondenti přiznali, že neměli sklony k záškoláctví, drogám atp. Celá událost neměla dopad taktéž na školní prospěch a výkonnost. Krátkodobá změna nastala pouze u respondenta Šimona, který se zpočátku s rodinnou situací vyrovnával po svém, a to formou záškoláctví a konzumací alkoholu.

Vyzkumná otázka č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

Laura	Uvádí, že otcův zájem prudce klesl na ni i její sestru. Tvrdí, že „ <i>otec se s námi nestýká, nenapíše ani nezavolá. Vidíme se pouze o vánočních svátcích na návštěvě u rodičů z otcovy strany nebo pokud se náhodně potkáme na ulici.</i> “ Přiznává, že kontakt o otce projevovala a zájem měla. Ovšem vše bylo pouze jednostranné a otec se snažil pouze zpočátku, kdy byla celá situace pro respondentku čerstvá a značně citlivá. Jak sama uvádí, „ <i>po rozpadu manželství rodičů jsem opravdu netoužila trávit čas s jeho novou přítelkyní. Stála jsem o otce, ale ne o seznámení s jeho novou partnerkou.</i> “
Martin	Vztah s otcem i po rozvodu zůstal stejný. Respondent říká, že „ <i>otec projevoval zájem i po rozvodu. Vzájemně jsme spolu vycházely a nebyl problém. Pro něj bylo důležité, aby vše, alespoň v rámci možností, zůstalo stejné.</i> “ Otec respondenta, i jeho mladší sourozence, navštěvoval alespoň dvakrát-třikrát týdně a jednou za čtrnáct dní zůstávaly u otce na celý víkend.
Veronika	Tvrdí, že otec zpočátku zájem projevoval. Respondentka tak, společně se svojí sestrou, u něj trávila celý víkend jednou za čtrnáct dní. Po čase jeho zájem postupně klesal a převážně se stýkali jednou za měsíc. Respondentka se však domnívá, že podstatnou roli zde sehrála jeho nová přítelkyně, která z návštěv otce nebyla nadšená.
Šimon	Vztah s rodičem, který rodinu opustil, se proměnil i u Šimona, který jako jediný zůstal v porozvodové péči otce. Matka po rozvodu o respondenta zájem projevovala a chtěla se stýkat alespoň jednou za čtrnáct dní o víkendu. Respondent však uvádí, že <i>zpočátku po celé události neměl zájem se s matkou stýkat a za její chování se styděl.</i> “ Situace se změnila až v okamžiku, kdy se rozešla s partnerem, kvůli kterému rodinu opustila a přestěhovala se do garsonky. Respondent říká, že „ <i>to jsme spolu začali opět trochu vycházet a sem tam jsem se za ní zastavil.</i> “
Sofie	Přiznává, že i po rozvodu otec projevoval zájem a nadále se společně bez problémů stýkali. Trávil s ní téměř každé odpoledne a jednou za čtrnáct dní u něj zůstávala na celý víkend.

Zjistili jsme, že po rozvodu se u tří z pěti dotazovaných vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče, výrazně změnil k horšímu. Pouze pro respondenta Martina a respondentku Sofii zůstal vzájemný vztah s otcem beze změny a nadále o sebe vzájemně projevovali zájem.

Výzkumná otázka č. 5: Je postoj jedince k manželství či k partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

Laura	Rozpad rodiny bere do budoucnosti jako školu života a je silně motivovaná pro své děti vytvořit úplnou a harmonickou rodinu. V žádném případě nechce dopustit to, že by o své děti nejevila zájem, jako její otec a celkově se chce v budoucnu jakýmkoli způsobem vyvarovat situaci, kterou by její děti musely během svého dospívání prožívat, jako ona kdysi.
Martin	Tvrdí, že „rozvod rodičů nijak neovlivnil můj postoj k založení rodiny.“ Děti chce a otevřeně říká, že se bude snažit pro své potomky vytvořit láskyplné a stabilní prostředí. V současné době je pro něj však přednější kariéra.
Veronika	Chtěla by pro své děti pravý opak, a to klidné rodinné zázemí bez přebytečných hádek a sporů. Ovšem přiznává, že pokud by se v manželství vyskytly podobné problémy a nefungovalo by, nedržela by rodinu pohromadě. Stejně jako matka, tak by i ona by požádala o rozvod.
Šimon	Přiznává, že by chtěl brzy založit rodinu a vychovávat své děti v úplné rodině. „ <i>Věřím, že manželství má smysl, i přesto, že se naši rozvedli, nemusím takto skončit i já.</i> “
Sofie	V blízké době by ráda založila rodinu. Chtěla by vytvořit přívětivé a stabilní zázemí pro své děti. Pokud by však manželství nefungovalo, přikláněla by se k rozpadu. Je pro ni rozumnější nefunkční vztah ukončit než v něm dál setrávat a škodit dětem. „ <i>Šťastný rodiče = šťastný děti</i> “, dodává na konec.

Všichni dotázaní mají na partnerství pozitivní pohled, který příliš nezměnil ani rozvod rodičů. Respondenti se vzájemně shodují, že rozvod rodičů nijak nezměnil postoj k instituci manželství a k založení rodiny. Každý z nich je silně motivovaný, aby vytvořil funkční a harmonické zázemí pro svou rodinu.

Ve výzkumu se nám podařilo získat všechny potřebné informace. Všichni respondenti ochotně odpovídali na položené otázky. Odpovědi byly zcela upřímné a nenucené. Po vyhodnocení všech výzkumných otázek lze odpovědět na hlavní cíl výzkumu, zda má rozvod vliv na vztah rodič-dítě s odstupem času.

Vztahy po rozvodu	
Laura	<p>Vztah s otcem se ovšem po rozvodu výrazně proměnil. Uvádí, že „<i>po rozvodu jsme společně se sestrou o kontakt s otcem stály a projevovaly zájem. Vše bylo bohužel pouze jednostranné. Otec se snažil pouze zpočátku, kdy byla celá situace čerstvá a pro mě absolutně citlivá.</i>“ Respondentka říká, že „<i>pár dní po jeho odchodu jsem byla pozvaná na oběd do jeho nového bydlení. Následně zaznělo pozvání do Zoo i s jeho přítelkyní a jejími dětmi.</i>“ Ovšem sama přiznává, že „<i>po rozpadu manželství rodičů jsem opravdu netoužila trávit čas s jeho novou přítelkyní. Stála jsem o otce, ale ne o seznámení s jeho novou partnerkou.</i>“ S matkou zůstal vzájemný vztah stále stejný. Přiznává, že „<i>matka se mi samozřejmě snažila být oporou, ovšem i přesto jsme stále neměly ideální vztah. Já šíleně nenáviděla jejího přítele a dost jsem to taky dávala najevo. To se matce samozřejmě nelíbilo, takže jsme se dostávaly do častých konfliktů.</i>“</p>
Martin	<p>Uvádí, že společně se svými mladšími sourozenci zůstal po rozvodu v péči matky. Z vyjádření „<i>ani jsem nějak nepřemýšlel, že bych šel k otci. Chtěl jsem tu být hlavně pro matku a sourozence</i>“, je patrné, že vztah s matkou se po rozvodu nijak k horšímu neproměnil. Taktéž vztah s otcem zůstal i nadále v pořádku. „<i>Otec projevoval zájem i po rozvodu. Vzájemně jsme spolu vycházeli a nebyl problém. Pro něj bylo důležité, aby vše, alespoň v rámci možností, zůstalo stejné.</i>“ Respondenta i jeho sourozence tak navštěvoval alespoň dvakrát-třikrát týdně a jednou za čtrnáct dní zůstávaly u otce na celý víkend.</p>
Veronika	<p>Vztah s matkou, i přes pár drobných neshod, byl stále přátelský a bezproblémový. S otcem, i když to bylo složitější, se snažila vycházet. „<i>Zpočátku jsem otce moc navštěvovat nechtěla. Měla jsem všechny události neustále před očima.</i>“ Nakonec se však vzájemně dohodli a respondentka jej, společně se sestrou, jedenkrát za čtrnáct dní na celý víkend navštěvovala. Po čase však jeho zájem postupně klesal a převážně jej vídala, i se sestrou, jednou za měsíc.</p>
Šimon	<p>Jako jediný zůstal po rozvodu v péči otce. Uvádí, že „<i>s tatškou jsem vycházel výborně a v celé situaci jsem se mu snažil pomáhat.</i>“ Matka i po rozvodu projevovala zájem a chtěla mít respondenta alespoň jednou na víkend za čtrnáct dní. Respondent však říká, že „<i>já jsem</i></p>

	<i>o víkendy u matky nestál. Když se naši rozvedli, bylo mi šestnáct. V tomto věku člověk moc nestojí o to, že bude trávit celý víkend s matkou. V té době hlavně přišla nabídka na brigádu ve firmě u strýce. Přišlo mi lepší trávit víkendy tam než s matkou, která nám všem udělala ostudu a s chlapem, který nám nadobro zničil rodinu.“</i>
Sofie	<i>Říká, že ani po rozvodu se rozvratem svých rodičů netrápila a k oběma měla tentýž vztah jako před rozvodem. Přiznává, že „mně to přišlo takové „IN“. Měla jsem kamarádky, které měly rodiče taky od sebe, takže jsem si připadala, že zapadám do party. Nijak se nezměnil ani samotný zájem otce o respondentku. Trávil s ní téměř každé odpoledne, a jednou za čtrnáct dní u něj respondentka strávila celý víkend.</i>

Ze získaných údajů z rozhovorů s respondenty vyplývá, že v porovnání před a po rozvodu, se u Laury, Veroniky a Šimona vztah s rodičem, který rodinu opustil, výrazně změnil. Pouze u Martina a Sofie zůstal vztah zachován. S odstupem času však u Veroniky a Šimona prošly vzájemné vztahy s rodičem jistou proměnou. U respondentky Laury zůstal vztah s otcem i s odstupem času beze změny.

Vztahy s odstupem času	
Laura	<i>Vzájemný vztah s otcem se nezměnil ani s odstupem času. „Ani po letech se otec nezajímá. Nezavolá ani nenapiše. Komunikace je tak naprosto nulová.“ Momentálně respondentka s otcem řeší soudní cestou výši výživného a domnívá se, že vztah už se nejspíš k normálnímu nikdy nevrátí, což jí i po letech moc bolí. Ovšem vzájemný vztah s matkou se výrazně změnil k lepšímu. Respondentka uvádí, že „matka mi je, jak rodičem, tak kamarádkou a toho si velmi vážím. Kdykoliv nastal nějaký problém, nebála jsem se jí svěřit.“ Matce věří a ví, že jí umí správně poradit a že si na ni vždy, když potřebuje, udělá čas.</i>
Martin	<i>Vztah s matkou i s otcem hodnotí velmi dobře. S oběma má stále skvělý vztah plný pochopení. Chování otce a jeho celkový zájem se nezměnil ani v okamžiku, kdy si s odstupem času našel novou partnerku. S oběma je v pravidelném telefonním kontaktu.</i>
Veronika	<i>Vzájemný vztah s otcem prošel s odstupem času jistou změnou. „Po narození mého syna, jeho zájem vzrostl a občas sám od sebe zavolá či napiše.“ Říká však, že „i když se otec v současnosti snaží, je pro mě i po letech cizí člověk a s žádným vážnějším problémem bych se mu nedokázala svěřit.“ V matce má i nadále důvěru a celkový vztah s ní hodnotí pozitivně. Vidí se téměř denně, kdy ji společně se svým synem navštěvuje v jejím domě.</i>

Šimon	Uvádí, že „ <i>matka si našla opět nového partnera a je s ní konečně po letech rozumná řeč. Často volá, abychom i s přítelkyní přišli na oběd nebo jen tak na kávu.</i> “ Respondent matčinu iniciativu hodnotí kladně. I přesto však přiznává, že „ <i>na určité věci člověk nezapomíná, a kdybych řešil něco vážnějšího, raději bych se obrátil na otce.</i> “ Vztah s otcem tak hodnotí jako velmi dobrý. Nebojí se mu cokoli říct, plně mu důvěřuje.
Sofie	Vztah s otcem se stal s odstupem času ještě pevnějším, než byl dříve. Ačkoli i po rozvodu měli dobré vztahy, tíhla zpočátku víc k matce. Respondentka ví, že se na něj může s čímkoli obrátit a vždy jí pomůže. Plně mu důvěřuje a svěřuje mu své problémy častěji než matce. Vztah s matkou se tak v porovnání s minulostí proměnil. Respondentka uvádí, že „ <i>potom, co se rozešla s tátou sester, tak se její chování hodně změnilo. Začala se dost zajímat o duchovno a mluvit o věcech, kterým já moc nevěřím a nijak vážně neberu. Už to není tak ideální, jak dřív, a proto se raději svěřuju tátovi, než jí.</i> “

Závěrem můžeme říci, že rozvod rodičů je i po letech pro respondenty citlivá záležitost. Ve většině případů samotné odloučení a následný rozvod nabourá vzájemný vztah rodič-dítě, a to zejména s rodičem, který od rodiny odešel. I když s odstupem času dojde ke zlepšení, respondenti danému rodiči již nevěří natolik, aby byli ochotni se mu s jakýmkoli problémem svěřit a něco vážnějšího s ním řešit. Ze svých předešlých zkušeností jsou již více obezřetní a jejich postoj je vůči rodiči lehce odměřenější. Ne vždy však rozvod vzájemné vztahy rodič-dítě ovlivní. V některých případech mnohdy zůstává beze změny, což jsme mohli zaznamenat u respondentů Martina a Sofie.

ZÁVĚR

„*Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*“. To jsou velmi výstižná slova autora Zdeňka Matějčka, které zmiňuje ve své knize. Hlavní a dílčí cíle byly naplněny. Výzkum prokázal, jaký nesmírný, negativní vliv má rozvod na další vývoj dítěte v rámci jeho dospívání.

Myslím si, že všichni rodiče, kteří prochází rozvodem, by si měli uvědomit, že manželství končí, ale rodičovství trvá po celý život. Žijeme v době, která je vůči rozvodům benevolentní, a proto se není čemu divit, že mnozí vstupují do manželství s vidinou toho, že pokud nastanou problémy, je kdykoli možné manželství ukončit. V současnosti již není manželství nerozlučné. Ovšem rodičovství by nerozlučné zůstat mělo. Není sobecké rozloučit se s někým, s kým nám není dobře. Naopak je velmi sobecké a necitlivé donutit děti, aby se s ním rozloučily také. Rodiče by se měli především snažit vztah udržet. Pokud to nejde, měli by se rozejít kultivovaným způsobem a snažit se, aby se celý proces odehrál s respektem k potřebám dětí. S respektem k tomu, že ony se s nikým nerozvádí, že nadále milují a potřebují oba rodiče.

Rozvod má velký traumatický potenciál. Zejména jde o to, jak samotní rodiče pomohou dítěti celou situaci zvládnout, nebudou ji přehlížet, a především nebudou opomíjet samotné pocity dítěte. Schopnost dětí i dospělých zvládat traumatické situace je poměrně vysoká. Záleží na tom, jestli se rána zalepí a nechá se v klidu zahojit, nebo se neustále otevírá a sype se do ní to, co tam nepatří. Pak se nezhojí nikdy, a když, tak s velkou jizvou.

Jsem přesvědčena, že základní potřebou dítěte v situaci rozpadu rodiny jsou mezilidské vztahy. Jedním z negativních dopadů je narušení vztahu k jednomu z rodičů. Jestliže je dítě z rozvodu depresivní, můžeme mu obvykle pomoci. Stejně tak pokud má nějaké adaptační problémy. Jenže ve chvíli, kdy se začne narušovat vztah k jednomu z rodičů, to ve většině případů nelze zvrátit, aniž by aktivně začali spolupracovat oba rodiče, což se ovšem obvykle neděje. Rozvod určitým způsobem ovlivní každé dítě, a to zpravidla vždy negativně. Jaké následky však na dětech zanechá, mohou rodiče docela snadno ovlivnit. Pokud budou rodiče citliví a vnímaví, budou dětem naslouchat a budou s nimi jednat jako s rovnocennými partnery, je velmi pravděpodobné, že riziko negativního dopadu rozvodu se zmírní.

SEZNAM ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
atd.	A tak dále
AV	Akademie věd
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
č.	Číslo
ČR	Česká republika
ČSU	Český statistický úřad
MŠ	Mateřská škola
např.	Například
př. n. 1.	Před naším letopočtem
s.	Strana
Sb.	Sbírka
SOÚ	Sociologický ústav
tj.	To je
tzn.	To znamená
tzv.	Takzvaně
VŠ	Vysoká škola
VUPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZŠ	Základní škola

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

1. AMATO, Paul, Laura Spencer LOOMIS & Alan, BOOTH. (1995). *Parental divorce, marital conflict and offspring well-being during early adulthood*. *Social Forces*, 73(3), 895–915.
2. AMATO, Paul. (2000). *The consequences of divorce for adults and children*. *Journal Of Marriage And The Family*, 62(4), 1269-1287. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
3. ATKINSON, Rita L. et al. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Praha: Portál, 2003. xxiii, 751 s. ISBN 80-7178-640-3.
4. BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
5. BERGER, Maurice a Isabelle GRAVILLON. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit cítění dítěte a jak mu pomoci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 131 s. ISBN 978-80-7367-843-2.
6. BIRNBACH, Lawrence a Beverly, HYMAN. *Test vašeho manželství v 10 krocích: [jak poznat, jestli je čas jít dál?]*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2011. 239 s. ISBN 978-80-7217-939-8.
7. BOKOVÁ, Ludmila et al. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. 126 s. ISBN 978-80-904920-0-4.
8. COLOROSO, Barbara. *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2008. 239 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
9. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. 377 s. ISBN 80-7239-060-0.
10. ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114 s. ISBN 80-86432-10-6.
11. DOBSON, James: *Láska musí být neústupná*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1999. 220 s. ISBN 80-7255-003-9.
12. DUDOVÁ, Radka a HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s. Sociologické studie = Sociological studies; 07: 7. ISBN 978-80-7330-124-8.

13. DUDOVÁ, Radka, 2008. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 234 s. ISBN 978-80-7330-136-1.
14. DUNOVSKÝ, Jiří et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
15. EVERETT, Craig a Sandra Volgy, EVERETT. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti: původní, klinicky ověřený program provázející čtrnácti etapami procesu rozvodu, rozvodu až k případnému uzavření nového manželství*. Praha: Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3.
16. FISCHER, Slavomil a Jiří, ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
17. FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. xii, 243 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-350-8.
18. GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. 428 s. ISBN 978-80-7387-365-3.
19. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vydání. Brno: Paido, 2000, s. 146.
20. GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
21. HARTL, Pavel a Helena, HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
22. HAMPLOVÁ, Dana, Petra, ŠALAMOUNOVÁ, Gabriela, ŠAMANOVÁ (eds.). 2006. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 307 s. ISBN 80-7330-082-6.
23. HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1997. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 243 s. ISBN 80-7184-549-3
24. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
25. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

26. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
27. KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 151 s. Studijní texty; sv. 48. ISBN 978-80-7419-033-9.
28. KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 239 s. Psychologie. ISBN 80-7367-045-3.
29. KLINDOVÁ, Luboslava a Eva RYBÁROVÁ. *Vývojová psychologie: Učeb. pro 3. roč. ped. šk.* Vyd. 2. Praha, 1976.
30. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a Branislav, PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 455 s. ISBN 80-7178-585-7.
31. KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie: Vysokoškol. učeb. pro stud. filoz. a ped. fak. stud. oborů učit. a stud. oboru psychol.* 1. vyd. Praha, 1986.
32. LAMB, Michael (1981). *Fathers and Child Development: An Integrative Overview*. In Lamb, M. E., *The Role of the father in child development* (2nd ed. completely rev. and updated., pp. 1–70). New York: Wiley.
33. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
34. LEVINE, Peter a Maggie KLINE. *Trauma očima dítěte: probouzení obyčejného zázraku léčení: od raného dětství po dospívání*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Maitrea, 2012. 609 s. ISBN 978-80-87249-27-7.
35. MAŘÍKOVÁ, Hana, ed. a Eva, KALIVODOVÁ, ed. *Spo lečnost žen a mužů z aspektu gender: sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha*. Praha: Open Society Fund, 1999. 171 s.
36. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2002. 128 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
37. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 143 s. ISBN 80-7169-897-0.

38. MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
39. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
40. MATĚJČEK, Zdeněk. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. 1. vyd. Praha: H & H, 1992. 16 s. ISBN 80-85467-53-4.
41. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Vydání první. Praha: Portál, 2015. 255 stran. ISBN 978-80-262-0968-3.
42. MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
43. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-85850-24-9.
44. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty. ISBN 80-86429-19-9.
45. MAŘÍKOVÁ, Hana a Marta VOHLÍDALOVÁ. 2012. „Rozpady kohabitací, rozvody manželství: jiné a/nebo stejné sociální fenomény?“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 12 (2): 3-15. ISSN 1213-0028.
46. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
47. MINCY, B. Ronald, Monique, JETHWANI, Serena, KLEMPIN. *Failing Our Fathers: Confronting the Crisis of Economically Vulnerable Nonresident Fathers*. New York: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-937114-3.
48. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. Základy sociologie; sv. 8. ISBN 80-86429-05-9.
49. MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina*. 1. vydání. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8
50. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 144 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1449-3.

51. NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
52. NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. 90 s. Poznej sám sebe. ISBN 80-247-000-2-6.
53. PÁVEK, František. *Děti očima soudce*. 1. vyd. Praha: SPN, 1979. 191, [1] s. Knihy pro rodiče.
54. PLAŇAVA, Ivo, ed. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 294 s. ISBN 80-7239-039-2.
55. POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 176 s. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
56. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 203 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5.
57. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky. 1, Vývoj člověka do 15 let*. 2. vyd. Praha: SPN, 1967. 461 s. Učebnice vys. škol.
58. SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
59. SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 184 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-906-2.
60. SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 219 s. ISBN 978-80-262-0217-2.
61. STORKSEN, Ingunn, Espen, ROYSAMB, Turid, HOMEN & Kristian, TAMBS. (2006). *Adolescent adjustment and wellbeing: Effect of parental divorce and distress*. *Scandinavian Journal of psychology*, 47, 75–84.
62. STRAUSS, Anselm L. a Juliet, CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. Scan; sv. 2. ISBN 80-85834-60-X.
63. SVOBODA, Mojmír, Dana, KREJČÍŘOVÁ, a Marie, VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2015. 791 stran. ISBN 978-80-262-0899-0.
64. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 179 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.

65. TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, ©2007. 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
66. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
67. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
68. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Vydání první. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2010. 467 stran. ISBN 978-80-246-1832-6.
69. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
70. VODÁKOVÁ, Alena, ed. a Olga, VODÁKOVÁ, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. Knižnice Sociologických aktualit; sv. 8. ISBN 80-86429-18-0.
71. WALLERSTEIN, Judith, Julia, LEWIS, & Sherrin, PACKER ROSENTHAL. (2013). *Mothers and their children after divorce: Report from a 25-year longitudinal study*. *Psychoanalytic Psychology*, 30(2), 167–184.
72. WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996. 237 s. Rádcí pro život. ISBN 80-7178-089-8.
73. WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. 389 s. ISBN 80-7254-439-X.

LEGISLATIVA

1. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, 2012. ISSN 1211-1244.
2. ČESKÁ REPUBLIKA. Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, 1991. ISSN 1211-1244.
3. ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, 2002. ISSN 1211-1244.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. ČSÚ: *Rozvody podle příčiny rozvratu manželství* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
www.czso.cz/documents/10180/121768536/13006720rc10.pdf
2. ČSÚ: *Rozvody podle délky trvání manželství v letech 1950–2019* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
www.czso.cz/documents/10180/121739374/130055200503.pdf
3. ČSÚ: *Průměrný věk žen při narození dítěte v letech 1950–2019* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/121739374/130055200615.pdf>
4. ČSÚ: *Podíl svobodných k 31. 12. 2013 a 2019* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/151439704/30000420k01.pdf>
5. CVVM: *Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5181/f9/ov200331.pdf
6. CVVM: *Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z:
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5175/f9/ov200325.pdf
7. KUCHAROVÁ, Věra., BARVÍKOVÁ, Jana., HÖHNE Sylva., NEŠPOROVÁ, Olga., PALONCYOVÁ, Jana., VIDOVIČOVÁ Lucie. *Zpráva o rodině 2020*. Praha: VÚPSV, 2020. ISBN 978-80-7416-379-1. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va%20o%20rodin%C4%9B%202020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
8. GEISLER, Esther., KÖPPEN, Katja., KREYENFELD, Michaela., TRAPPE, Heike., POLLMANN-SCHULT, Matthias. 2018. *Familien nach Trennung und Scheidung in Deutschland* [online]. [20. 01. 2021]. Dostupné z:
https://www.hertie-school.org/fileadmin/4_Debate/Press_releases/2018-05-07_Kreyenfeld_divorce/Familien_Trennung_Scheidung_v2.pdf

9. HÖHNE, Sylva, PALONCYOVÁ, Jana. 2019. *Péče o děti po rozvodu či rozchodu*. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-357-9 Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vv_002.pdf
10. KŘÁPKOVÁ, Kamila. 2017. *Střídavá péče beze změny bydliště dítěte*. Diplomová práce [online]. [20. 01. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ddcit/Stridava_pece_beze_zmeny_bydliste_ditete.pdf

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Názory na rozdělení činnosti v rodině	21
Graf č. 2 – Příčiny rozvratu manželství v roce 2019.....	29
Graf č. 3 – Hlavní důvody rozpadu rodin podle výzkumu veřejného mínění Rodina 2019	29
Graf č. 4 – První rozhodnutí pro případ rozvodu – svěření dítěte do péče z hlediska počtu práv (dětí).....	55
Graf č. 5 – Porozvodové uspořádání péče o děti, Německo	57

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1, <i>Zdroj: Pinterest</i>	4
---	---

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Tabulka životních událostí	25
Tabulka č. 2 – Rozvodovost ve vybraných letech.....	26
Tabulka č. 3 – Způsob péče o děti po rozvodu/rozchodu rodičů (v %)	49
Tabulka č. 4 – Rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče rodičů, v %	56
Tabulka č. 5 – Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu	64
Tabulka č. 6 – Přehled jednotlivých respondentů	66

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	121
Příloha č. 2	123
Příloha č. 3	125
Příloha č. 4	127
Příloha č. 5	129

Příloha č. 1

Jméno: LAURA

Věk: 24

VO č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

- *Jak jsi před rozvodem vycházela s otcem? Jak jsi před rozvodem vycházela s matkou?*

Respondentka: Vždy jsem měla raději jeho než matku. Brala jsem ho jako takový vzor a jako ochránce, kdy jsem věděla, že se mi nikdy nic nestane. Moc jsme si rozuměli. Vztah s matkou byl také dobrý, ale příliš jsme si nerozuměly. Nebylo to tak ideální, jako je dnes.

VO č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

- *Jaké byly tvé prvotní reakce na odchod otce?*

Respondentka: Já to nevnímala vůbec dobře, a to i díky tomu, že jsme spolu fakt dobře vycházeli. Často jsem se zavírala do pokoje, brečela jsem, kladla si otázky „Proč se to muselo stát zrovna mně?“ Rozchodu jsem se snažila zabránit, ale bylo to k ničemu. Otec byl již pevně rozhodnutý. Několikrát jsem ho i prosila, aby se vrátil, ale on měl jasno v tom, co dělá, takže mi bylo jasné, že to stejně k ničemu nepovede. Zničeho nic se mi tak zničil můj sen o šťastné a spokojené rodině.

VO č. 3: Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)

- *Měla jsi kvůli této situaci nějaké problémy ve škole, v chování? Případně propadla jsi nějakému deviatnímu chování?*

Respondentka: Celá situace nebyla radostná, ale neměla jsem tendence chodit např. za školu nebo něco podobného. Musím říct, že ani na známkách ve škole se to nijak neprojevalo. Hodně mi pomáhali moji spolužáci a dodnes jsou pro mě dobrými přáteli. Upřímně bych řekla, že právě díky svým přátelům a spolužákům jsem zapomínala na rodinné nepříjemnosti a celou situaci jsem zvládala mnohem lépe.

VO č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

- *Když jsi zůstala v péči matky, změnil se nějak vztah s otcem?*

Respondentka: Výrazně se změnil. Jeho zájem o mě i sestru prudce klesl. My jsme po rozvodu společně se sestrou o kontakt s otcem stály a projevovaly zájem. Vše bylo bohužel pouze jednostranné. Otec se snažil pouze zpočátku, kdy byla celá situace čerstvá a pro mě absolutně citlivá. Pár dní po jeho odchodu jsem byla pozvaná na oběd do jeho nového bydlení. Následně zaznělo pozvání do Zoo i s jeho přítelkyní a jejími dětmi. Jenže po rozpadu manželství rodičů jsem opravdu netoužila trávit čas s jeho novou přítelkyní. Stála jsem o otce, ale ne o seznámení s jeho novou partnerkou.

VO č. 5: Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

- *Řekla bys, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v postoji k manželství či k partnerským vztahům obecně?*

Respondentka: Já celou situaci vnímám jako takovou školu života a rozhodně chci v budoucnosti vytvořit rodinu, která bude úplná a plná lásky. Nechci, aby mé děti musely zažít něco jako já a v dospívání se trápit rozvodem rodičů. Určitě se tomu chci jakýmkoli způsobem vyhnout.

Příloha č. 2

Jméno: MARTIN

Věk: 23

VO č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

- *Jak jsi před rozvodem vycházel s otcem? Jak jsi před rozvodem vycházel s matkou?*

Respondent: Já měl k rodičům přátelský a zdvořilý vztah, a to stejné bylo i z jejich strany. Obou jsem si vždy neskutečně vážil a choval jsem se k nim s respektem a úctou. Nikdy mi nedělalo problém se s něčím svěřit. Věděl jsem, že jsou tu pro mě ve všem a se vším mi pomůžou. Rodiče byli pro mě takový ideální pár. Přesně takový jsem také jednou chtěl mít.

VO č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

- *Jaké byly tvé prvotní reakce na odchod otce?*

Respondent: Pro mě byla celá situace jeden velký šok. Myslel jsem si, že rodiče jsou šťastní a spokojení, takže celá ta zpráva byla opravdu šokující. Společně se svými mladšími sourozenci jsme nechtěli rozvod rodičů přijmout, a proto jsme se snažili nalézt možnosti, které by v celé situaci pomohly. Spolupracovali jsme mezi sebou navzájem, a především s mladší bratrem jsme se snažili danou událost řešit otevřeně s rodiči. Ze začátku jsem chtěl zjistit, jestli za to mohla matka nebo otec. Po rozvodu jsem se s tím ale smířil a už jsem nehledal důvody, které manželství zničily.

VO č. 3: Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)

- *Měl jsi kvůli této situaci nějaké problémy ve škole, v chování? Případně propadl jsi nějakému deviatnímu chování?*

Respondent: To vůbec. Hlavně by mě to už i díky hokeji ani nenapadlo. Musím říct, že mně právě každodenní tréninky a časté zápasové vytížení pomáhalo zapomínat na nepříznivou situaci v rodině. Nepotřeboval jsem vyhledávat alkohol nebo drogy. To bych si nedovolil, a hlavně bych urychleně skončil. Ono celá situace se zvládala mnohem lépe za pomoci spoluhráčů a celkového přístupu týmu ke mně. Nebylo to nic příjemného, to narovinu přiznávám a úplně nejhorší to bylo skrz nejmladší sestru.

Chtěl jsem tu být hlavně pro své sourozence. To pro mě bylo podstatné. Mně pomáhala hodně má první láska, spoluhráči a obecně hokej.

VO č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

- *Když jsi zůstal v péči matky, změnil se nějak vztah s otcem?*

Respondent: Nic se nezměnilo. Vše zůstalo stejně. Otec projevoval zájem i po rozvodu. Vzájemně jsme spolu vycházely a nebyl problém. Pro něj bylo důležité, aby vše, alespoň v rámci možností, zůstalo stejné. Jezdával za námi často, tak dvakrát nebo třikrát týdně určitě. My jsme zas jednou za čtrnáct dní byli u něj na celý víkend.

VO č. 5: Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

- *Řekl bys, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v postoji k manželství či k partnerským vztahům obecně?*

Respondent: Rozvod rodičů nijak neovlivnil můj postoj k založení rodiny. Teď je pro mě na prvním místě kariéra v hokeji. Rodinu ale jednou určitě plánuji a chci pro ně samozřejmě zajistit pevné zázemí, kde budou mít dostatek lásky a všeho ostatního.

Příloha č. 3

Jméno: VERONIKA

Věk: 30

VO č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

- *Jak jsi před rozvodem vycházela s otcem? Jak jsi před rozvodem vycházela s matkou?*

Respondentka: Upřímně, vztah s otcem nikdy blízký nebyl. S matkou jsme nikdy problém vzájemně neměly. Občas jsme se názorově neshodly, ale nikdy to nevedlo k tomu, že bysme se nebavily. Samotný vztah s otcem ochladl především kvůli jeho závislosti na alkoholu.

VO č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

- *Jaké byly tvé prvotní reakce na odchod otce?*

Respondentka: Já byla s celou situací smířená. Zřejmě to vyzní blbě, ale přála jsem si to. Nechtěla jsem dál žít se strachem a obavami, v jakém stavu se otec bude vracet dennodenně domů a jak se bude chovat k nám všem. Taktéž jsem si nepřála, aby byla sestra svědkem podobných situací, na které by s nechtutí vzpomínala, jako já. Byla to taková úleva, když se matka odhodlala podat návrh o rozvod.

VO č. 3: Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)

- *Měla jsi kvůli této situaci nějaké problémy ve škole, v chování? Případně propadla jsi nějakému deviatnímu chování?*

Respondentka: Mě se to nijak nedotklo. Já byla strašná šprtka a školu jsem hodně řešila. Nestáhli mě ani kluci ze třídy, kteří byli dost výlupci, abych s nimi chodila za školu nebo porušovala nějaká pravidla. Po rozpadu rodiny jsem se spíš více začala projevovat v hodinách a zejména s chlapci jsem mnohdy vyrušovala. Hodně mi ale pomohl pes, kterého jsem dostala na narozeniny. Díky Andy – pejskovi, jsem celou situaci lépe snášela. Často jsem s ním chodila o samotě na procházky, abych nemyslela na zážitky z minulosti. Nezmiňovala jsem se o tom ani kamarádům. Nechtěla jsem to rozpitvát a řešit něco, co mi nedělalo dobře, když jsem si na to jen sama vzpomněla.

VO č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

- *Když jsi zůstala v péči matky, změnil se nějak vztah s otcem?*

Respondentka: Tak u nás to bylo špatné už před tím, ale na druhou stranu je pravda, že se otec zpočátku snažil. Se sestrou jsme tak u něj trávily jednou za čtrnáct dní celý víkend. To bylo ale ze začátku. Po nějaké době se přestal zajímat a víceméně jsme se viděli tak jednou měsíčně. Myslím si, že tohle bylo způsobené především novou přítelkyní otce, která nebyla ráda, když jsme za ním se sestrou přišly.

VO č. 5: Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

- *Řekla bys, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v postoji k manželství či k partnerským vztahům obecně?*

Respondentka: Myslím, že částečně určitě. Spíš jsem ve vztahu takový „studený psí čumák,“ jak se říká. Ovšem bezesporu bych chtěla vytvořit to, co já jsem vlastně nikdy neměla, a to klidné zázemí, bez hádek a neshod. Je ale pravda, že pokud bych zažívala to, co matka, tak bych taky nedržela rodinu pohromadě. Stejně tak bych požádala o rozvod.

Příloha č. 4

Jméno: ŠIMON

Věk: 26

VO č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

- *Jak jsi před rozvodem vycházel s otcem? Jak jsi před rozvodem vycházel s matkou?*

Respondent: Já dřív vycházel s oběma bezvadně, nebylo to tak, že bych měl raději mamku nebo tatku. Oba jsem měl stejně rád a v podstatě jsem je bral jako kamarády. Tatka se o moc víc nestaral, řešili jsme hodně věci ohledně fotbalu a sportu. Byl to takový ten chlap v rodině. S mamkou jsem pro změnu řešil ty důležitější věci a musím říct, že vždy mi dokázala dobře poradit.

VO č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

- *Jaké byly tvé prvotní reakce na odchod matky?*

Respondent: No, já věděl, že něco takového přijde a chápu, že se to nedalo řešit jinak. I když jsem s tím byl smířený, tak mě to vše mrzelo strašně moc, ale chápal jsem otce a jeho rozhodnutí bral v potaz. Samotný rozvod jsem se ze začátku snažil moc nevnímat. Později už to ale moc nešlo, jak se celá situace začala mezi rodiči vyostřovat. Zastával jsem se hlavně tatky. Moje jediné přání bylo, aby se konečně ulevilo tatkově. Neměl to s matkou jednoduché. Vzal na sebe i některé její dluhy, které si kvůli alkoholu nadělala.

VO č. 3: Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)

- *Měl jsi kvůli této situaci nějaké problémy ve škole, v chování? Případně propadla jsi nějakému deviatnímu chování?*

Respondent: Že bych úplně propadnul, to se říct nedá. Měl jsem chvíli horší období, kdy jsem chodil s klukama spíš do hospody než do školy. Trávili jsme tam celé dny a obvykle toho dost i vypili. Otec byl ze mě nešťastný. Báł se, že se mnou budou jen samé problémy. Nechtěl tohle dopustit a zároveň nechtěl, abych se vykašlal na něco, co mě bavilo a šlo. Poprosil proto právě strýce, aby si mě k sobě na brigádu vzal. Ve výsledku jsem byl rád za takovou příležitost. Mě ta práce bavila, a navíc jsem pak zapomínal na to, co se dělo doma, což bylo plus.

VO č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

- *Když jsi zůstal v péči otce, změnil se nějak vztah s matkou?*

Respondent: Jo, hodně změnil. Ona sice stála o to, abychom se vídali, ale já zpočátku po celé události neměl zájem se s matkou stýkat a za její chování se styděl. Pak jak odešla od chlapa z garsonky, kvůli kterému opustila nás, tak se to jakž takž změnilo. To jsme spolu začali opět trochu vycházet a sem tam jsem se za ní zastavil.

VO č. 5: Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

- *Řekl bys, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v postoji k manželství či k partnerským vztahům obecně?*

Respondent: Rozhodně bych rodinu chtěl a hlavně, aby děti měly matku i otce. Věřím, že manželství má smysl, i přesto, že se naši rozvedli, nemusím takto skončit i já.

Příloha č. 5

Jméno: SOFIE

Věk: 25

VO č. 1: Jaké vztahy měl jedinec s rodiči před rozvodem?

- *Jak jsi před rozvodem vycházela s otcem? Jak jsi před rozvodem vycházela s matkou?*

Respondentka: Táta byl vždy strašně přísný. Hodně mě tlačil do sportu a chtěl, ať vynikám a mám výborné výsledky. To samé ve škole, očekával ode mě vždy jen to nejlepší. Názorově jsme spolu dost válčili. Já si nikdy nenechala líbit nic, co se mi nelíbilo, takže jsem si pokaždé řekla své. Dneska jeho chování ale chápu. Báł se, že se chytnu nějaké špatné party a zvlčím. S mámou jsem měla mnohem bližší vztah. Říkala jsem jí naprosto vše. Všechny problémy, se kterými jsem si nevěděla rady. Máma pro mě byla vždycky taková starší kamarádka. Často jsme společně něco podnikaly nebo spolu trávily volný čas.

VO č. 2: Jak dospívající reagoval na změnu v soužití rodičů?

- *Jaké byly tvé prvotní reakce na odchod otce?*

Respondentka: Já ten rozchod upřímně nijak moc emočně neprožívala. Odůvodňovala jsem si to tím, že se už aspoň nebudou hádat a bude doma klid. Reagovala jsem na to dobře, což zřejmě ani naši nečekali. Celou situaci jsem přijmula a nijak jsem se neangažovala v tom, že bych tátu přemlouvala, aby zůstal. Brala jsem to tak, že se ten vztah třeba změní. Bude to ještě lepší než před tím.

VO č. 3: Jakým způsobem se dítě vyrovnávalo s rozvodem? (např. záškoláctví, drogy, neúspěch ve škole atd.)

- *Měla jsi kvůli této situaci nějaké problémy ve škole, v chování? Případně propadla jsi nějakému deviatnímu chování?*

Respondentka: Rozvod neměl na známky ve škole vůbec žádný vliv. Ve volném čase jsem se věnovala hodně atletice, kdy jsem měla aspoň čtyřikrát týdně trénink, a pak celý víkend závody. I díky tomu jsem neměla potřebu chytit se nějaké party a chodit místo školy někam jinam nebo něco podobně nesmyslného vyvádět.

Atletika mě neskutečně bavila a chtěla jsem se tomu do budoucnosti věnovat, proto jsem věděla, že musím makat, na což dohlížel i táta.

VO č. 4: Jaký byl vztah dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do péče?

- *Když jsi zůstala v péči matky, změnil se nějak vztah s otcem?*

Respondentka: Nezměnilo se nic. Táta se o mě i dál staral, věnoval se mi. Trávil se mnou skoro každé odpoledne a vždycky jednou za čtrnáct dní jsem u něj na víkend spala. Vše probíhalo úplně bez problémů.

VO č. 5: Je postoj jedince k manželství či partnerským vztahům ovlivněn rozvodem rodičů?

- *Řekla bys, že tě rozvod rodičů nějak ovlivnil v postoji k manželství či k partnerským vztahům obecně?*

Respondentka: Jako rozhodně bych chtěla vytvořit stabilitu a především místo, kde se budeme cítit všichni dobře. Kdyby ale něco nefungovalo, uvažovala bych o rozvodu. Myslím si, že je lepší ukončit vztah, který není ideální jak pro děti, tak partnery samotné. Hodně se to pak těch dětí dotýká, když vyrůstají v napjatých vztazích. Stojím si za šťastný rodiče = šťastný děti.